

¹Incipiunt capitula quinti libri

Quinta pars continet de clericis sola infamia sine testibus accusati quota manu se debeant purgare. De causis et negotiis laicorum. De vocatione excommunicandorum. De licita et illicita excommunicatione. De absolutione. De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt, quod possunt sine periurio absolvi ab illo sacramento. De hereticis post mortem excommunicandis. Quod sit communicandum non ex ratione excommunicatis.

Expliciunt capitula

Incipit liber quintus²

¹ Inc. - libri. Quinta - Expl. capitula Tb; Quinta pars - ratione communicatis Vm; om. AdBdBcCaDbEaEgLdLfljMjMgMjMkMmMoOaPdPfPtQaRaSeSgSITcVpVqWc

² Incipit liber quintus BeLcMhMkPkSeSITbTc; Incipit quinta pars Bb²CaEgLg; Quinta pars hic incipit Cb; Incipit v. BdDbEaLmPdOfVo; Quinta pars MgOemg; Liber qu<i>ntus Oe²mg; Incipit quintus ObOcOdPfPw; Incipit pars quinta Ra, Vp in mg.; om. MmMqOaPdPtQaSgWc

1¹Ex concilio Agathensi², cap. iii³

Si quis presbiter vite sue negligens pravis exemplis mala de se suspicari permiserit, et populus ab episcopo iuramento seu banno Christianitatis constrictus, infamiam eius patefecerit, et certi accusatores criminis eius defuerint, admoneatur primo seorsum ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emendaverit, in conventu presbiterorum⁴ episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero neque sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad dignam⁵ satisfactionem, ne populus fidelium in eum⁶ scandalum patiatur. Si autem accusatores legitimi non fuerint, qui eius crimina manifestis indiciis probare contenderint, et ipse

¹ i. De clericis sola infamia accusatis quota manu se debeant purgare *add. in mg.* Bd; Quod presbiter de sola infamia septem testibus sui ordinis se purgare debeat *add. in mg.* CaLn²; De clericis – manu se debeant purgare Ea; De clericis sola infamia sine testibus accusatis, quota manu se debeant purgare *add.* DbOf; De clericis sola infamia sine testibus accusatis *add.* Lm; Ieronimus *add.* Mo; De presbiteris accusatis sola infamia *add.* Ra; De accusatis sola infamia Vp(*mg.*). Quod presbiter de sola infamia septem testibus sui ordinis se purgare debeat *add. in mg.* Ca

² Agathensi CaMgMqPfVoVp; Triburiensi Tb; Mathensi Tc. Ex conc. Ag. *in mg.* Be

³ cap. iiiii MgMqPfVoVp; *om.* BeCaPtTbTc; *no insc.* LcOaOcOdPwRaWc; *i in mg.* Be²

⁴ presbiterorum *CaMgPfTb; populi Tc

⁵ *in mg.* Ra²

⁶ eum BeCaPfTb; eo MgTc

negaverit, tunc ipse⁷ cum septem sociis suis eiusdem ordinis, si valet, a crimine semetipsum⁸ expurget. Diaconus vero si eodem crimine accusatus fuerit semetipsum cum tribus⁹ excuset¹⁰.

ID 6.226] cf C 2 q 5 c 12b, widely var.; X 5.34.2 to scandalum patiatur

⁷ tunc ipse *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ semetipsum *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ testibus *add.* Tc, *om.* *CaMgObOdPfTb

¹⁰ excuset BeMgMqPfTbVo; *om.* Ca; expurget PtRaTcWc

2¹

Ex concilio Hilerdensi², cap. x

Si quis presbiter a plebe sibi³ commissa mala opinione infamatus fuerit, et episcopus⁴ legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur presbiter usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiat⁵. Digna enim⁵ satisfactio est⁶ si⁷ eis a quibus reus⁸ creditur post rectam⁹ securitatem de imposito crimine innocens esse manifestetur. Quod ita a nobis et a maioribus constitutum esse docetur. Sed sive secundum canones sive ad arbitrium episcopi sibi collegas septem coniungat, et iuret in sacro posito evangelio, quod eum sancta Trinitas et Christus Filius Dei qui illum¹⁰ fecit et docuit quod evangelium continet et sancti quatuor evangeliste qui illud scripserunt sic adiuvent quod ille prenominatam actionem ita non perpetrarit¹¹, sicut ei de illo¹² oblatum est, et in hac satisfactione¹³ purgatus, secure deinceps suum exerceat ministerium. Quam¹⁴ satisfactionem nonnulli precedentium patrum sanctum Leonem papam in basilica¹⁵ sancti Petri apostoli coram reverendissimo cesare Carolo ac¹⁶ clero et¹⁷ plebe ita fecisse commemorant, atque ita

¹ *om.* Lc

² Hilerd- *BeCaOcOd²PkTbTc; Hilern- ObOdPfPw

³ sibi *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁴ episc. *CaMgObOcOdPfPkPwTb; ipse Tc

⁵ autem Be

⁶ sat. est BeRa²TbVo; sat. est fidelium Ca; sat. MgPf; satisfactio OaRa; est sat. Tc

⁷ *ss* Ra

⁸ *ss* Vo. esse *add.* CaMgTc, *om.* *BePfTbVo

⁹ rectam *BePfTbVo; factam CaMgTc

¹⁰ illum *MgPfTb; illud CaTc

¹¹ -rarit *BeCaPfTbVo; -raverit MgTc

¹² ei de illo MgPfTbTc; eidem illi Ca

¹³ *corr. fr.* -onem Ca

¹⁴ Quam *CaMgTbTc; Qua Pf

¹⁵ id est parva ecclesia (*corr. fr.* parvam ecclesiam) *add. in mg.* Ln²

¹⁶ ac *CaMgPfTb; et Tc

¹⁷ et CaMgPfTb; ac Tc

mox venerandum¹⁸ principem contra eiusdem sancti pape adversarios digne ultionis vindictam exercuisse.

ID 6.229] C 2 q 5 c 13 to suum exequatur ministerium only, var.

¹⁸ venerandum *MgPFTbTc; reverendum Ca

3¹

²*Decretum et responsio Leonis pape ad Carolum*³

Omnibus vobis visu aut⁴ auditu notum esse non dubitamus quod⁵ sepissime, suadente antiquo hoste, sacerdotibus crimina diversa⁶ obiciantur, sed quoniam qualiter ex eis ab⁷ his rationabilis⁸ examinatio et satisfactio fiat, licet tempore bone memorie domini genitoris nostri⁹ Pipini, sive priscis temporibus a sacris patribus et a¹⁰ reliquis bone devotionis hominibus sepissime ventilatum¹¹ fuerit, nos¹² tamen pleniter et ad liquidum¹³ diffinitum reperire minime¹⁴ quivimus. Nostris quippe temporibus idipsum a sanctis episcopis et¹⁵ reliquis sacerdotibus a ceteris¹⁶ ecclesiastice dignitatis ministris nostris in regnis seu in aliis Deo degentibus¹⁷, nobisque una cum eis agentibus, sepissime propter multas et nimias reclamaciones que¹⁸ ex hoc ad nos¹⁹ ex diversis partibus venerunt ventilatum est, sed qualiter consultu domini et patris nostri Leonis²⁰ apostolici²¹ ceterorumque Romane ecclesie episcoporum et reliquorum sacerdotum²², sive orientalium et Grecorum patriarcharum

¹ *om. Lc*

² Quod Leo papa xii episcopos in sua purgatione habuerit *add. in mg. CaLn*²

³ Decr. et resp. (repositio Mq) Leonis pape ad Carolum *BeCaEaLdLjLmMqOaPfVo; Karolus imperator Pt; Decr. - pape Tb; Decr. - ad Carolum Tc; Decr. Caroli imperatoris CbLj; *om. Mg*

⁴ aut *BeCaCbLjLmMgTc; et Ld; ac Pf; an Vo; *om. LfTb*

⁵ quod *BeCaCbLdLjLmPFTbVo; quam (vel quod *ss*) Mg; quoniam Tc

⁶ crim. div. *BeCaCbLdLjLmMgPFTcVo; div. crim Lf; crim. Tb

⁷ ex eis ab *CaCbLdLjLmMgPFTb; ab eis ex Tc

⁸ -abilis *CaMgPFTbTc; -alis Lf

⁹ gen. nostri CaLdLjLmMgPFTc; nostri gen. Tb

¹⁰ a *Ca²CbLdLjLmMgPFTb; Ca *erased*; *om. Tc*

¹¹ sep. vent. *CaCbLdLjLmMgPFTc; vent. sep. Tb

¹² nos *CaMgPFTbTc; non Ld

¹³ ad liquidum CaMgPFTbTc; aliquidum Lm

¹⁴ rep. min *BeCaCbLdLjLmMgPFTb; min. rep. Lf; rep. non Tc

¹⁵ a *add. CaLfMgRa, om. *BeDbPFTbTcVo*

¹⁶ a ceteris LmOaTb; ac ceteris Be; et ceteris CaLdLjRa; ceteris CbLjMq(*lacuna follows*)PfVo; ceterisque MgPf²; et reliquis Tc

¹⁷ *corr. fr. gentibus Ld*

¹⁸ que *CaPFTbTc; qua Mg

¹⁹ ex hoc ad nos *BeCaCbLdLjLmMgPFTb; ad nos Lf; ad nos ex hoc Tc

²⁰ unde *add. and canc. Ca, papa add. Vo (moved from before Leonis)*

²¹ -lici *BeLfMgOaTbTc; -li CaCbDbLdLjLmPf; *om. Vo*

²² -otum *CaMgPFTbTc; -otibus Lm

et multorum sanctorum episcoporum et²³ sacerdotum, necnon et nostrorum²⁴ episcoporum²⁵ omniumque²⁶ sacerdotum²⁷ ac²⁸ levitarum auctoritate et²⁹ consensu, atque³⁰ reliquorum fidelium et cunctorum³¹ consiliariorum³² nostrorum consultu diffinitum est, vos³³ omnes utriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque³⁴ ratione et³⁵ necessitate atque³⁶ auctoritate predicta³⁷ consultu omnium, ut quotienscumque cuique sacerdoti³⁸ crimen imponitur, si ipse³⁹ accusator talis fuerit ut recipi debeat, quia quales ad accusationem sacerdotum⁴⁰ admitti debeant in canonibus pleniter expressum est. Si autem⁴¹, ut dictum est, ille accusator qui canonice est recipiendus eum cum legitimo virorum numero et bonorum⁴² testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc canonice diudicetur⁴³, et si culpabilis inventus fuerit, canonice dampnetur⁴⁴. Si vero eum suprascripto⁴⁵ pretextu approbare ipse accusator minime⁴⁶ poterit, et hoc canonice diudicetur. Ipse vero sacerdos, si⁴⁷ suspiciosus aut⁴⁸ incredibilis suo episcopo⁴⁹ aut reliquis suis consacerdotibus⁵⁰ sive⁵¹

²³ omniumque *Vosm.*; et reliquorum sac. - episcoporum et *om.* Sg

²⁴ sanctorum (suorum Lf) episcoporum - nostrorum BeCaEaLdLflLjMgMqOaObPfTbTcVoWc; *om. Brant; in Vosm.*

²⁵ necnon et (*om.* Oa) nost. episc. *BeCbLdLjMgMqOaObOcOdPfPwTbVoWc; necnon et nost. CaLfRa; necnon. Lm; et sacerdotum necnon et ... episcoporum *add. in mg.* Mq; necnon omnium ceterorumque sacerdotum Vm; *om.* PkTc

²⁶ omnium ceterorumque Oa

²⁷ nec non et nostrorum episcoporum omniumque Romanorum sacerdotum necnon (*om. Vosm.*) *add. Brant, om.* BeCaEaLdLflLjMgObOeOfPfPtRaSgTbTcVo

²⁸ ac *BeCaPfTbTcVo; et CbLjMg

²⁹ et *BeCaCbLdLflLjMgPfTb; *om.* Lm; cum Tc

³⁰ atque *BeCaCbLdLjLmMgPfTb; ac Lf; *om.* Tc

³¹ sacerdotum et *add.* Lm, *om.* *CaMgPfTbTc

³² consiliariorum Lf

³³ vos CaCbLdLflLjLmMgPfTb; et nos Tc

³⁴ est namque *CaCbLdLflLjLmMgPf; namque est TbTc

³⁵ ratione et *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; *om.* Tc

³⁶ *ss* Be

³⁷ auct. pred. *BeLjLmTb; predicto CaCbLdMgMqPfTcVo

³⁸ -oti *BeCaCbLflLjLmMgPfTbVo; -otum LdTc

³⁹ ipse CaCbLdLjLmMgPfTb; *om.* Tc

⁴⁰ -otum *CaPfTbTc; -otium Mg

⁴¹ autem *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; *om.* Tc

⁴² et bon. *CaPfTbTc; *om.* Mg

⁴³ can. diud. *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; diud. can. Tc

⁴⁴ -etur *CaCbLdLflLjLmMgTbTc; -atur Pf

⁴⁵ -scripto *MgPfTbTcVo; -dicto BeCaCb

⁴⁶ minime *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; non Tc

⁴⁷ sit *add.* CbLj, *om.* *CaMgPfTbTc

⁴⁸ aut *BeLmTb; et CaMgPfTc; an Vo

⁴⁹ fuerit *add. and canc.* Ld

⁵⁰ consac- *CaMgPf²TbTc; sac- Lm

⁵¹ et *add. ss* Cb²

bonis et iustis⁵² de suo populo⁵³ vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut predicta suspicione remaneat⁵⁴, cum tribus aut quinque vel septem⁵⁵ bonis ac vicinis sacerdotibus, exemplo Leonis pape, qui duodecim episcopos in sua purgatione habuit, vel eo amplius si suo episcopo visum fuerit aut necesse propter tumultum populi prospexerit⁵⁶, et cum aliis⁵⁷ bonis et iustis⁵⁸ hominibus se⁵⁹ sacramento coram populo super quatuor evangelia dato⁶⁰, purgatum⁶¹ ecclesie reddat⁶². Si quis autem scire⁶³ desiderat quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, et quid⁶⁴ de⁶⁵ accusatore⁶⁶ faciendum sit, pleniter in canonibus reperiri poterit⁶⁷.

ID 6.419] C 2 q 5 c 19

⁵² de suo episcopo aut reliquis – et iustis *in mg.* Mq²

⁵³ suo pop. BeMgPfTbTcVo; pop. suo CaLf; episcopo Lm. aut reliquis suis - de suo populo *repeated*

Lm

⁵⁴ purgat se *add.* Tb, *om.* *CaCbLdLfLjLmMgPfTc

⁵⁵ septem *CaMgPfTbTc; vi Lf

⁵⁶ prospexerit BeCbLdLfLjLmMgTbTcVo²; perspexerit Ca; prospexerit Pf; proxerit Vo

⁵⁷ aliis *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* Tc

⁵⁸ bon. et (ac Lf) iust. BeCaCbLdLfLjLmMgPfTc; bon. et cum iust. Ld; iust. et bon. Tb

⁵⁹ se *CaCbLdLfLjLmMgPfTc; *om.* Tb

⁶⁰ dato *BeCaCbLdLjLmMgPfTc; dat Lf; *om.* Tb

⁶¹ purgatum *BeTbTcVo; purgamento CaCbLdLfLjLmMgMqObPfRa

⁶² reddat BeCaLdLfMgMqOcOd²RaTbTcVo; *om.* CbLjLmObOdPfPw; purg... *add.* Pf²

⁶³ autem scire *CbLjMgPf(*after lacuna*)TcVo; autem scire se BeLfLmMqOaRa; autem scire *and erasure* Ld; scire se Ca; autem se scire Tb

⁶⁴ quid *CaMgPfTbTc; quicquid Cb

⁶⁵ de *CaMgPfTbTc; *om.* Lm

⁶⁶ -atore *BeMgPfRaTbVo; -atione CaCbTc

⁶⁷ rep. pot. BeCaOaPfRaTb; reperiri potest Mg; reperire poterit Tc; reperire potest Vo

4¹

De purgatione² Leonis pape

Auditum est³, fratres carissimi, et divulgatum est per multa loca, qualiter homines mali adversum me insurrexerunt et debilitare⁴ voluerunt et miserunt super me gravia crimina. Propter quam causam iste clementissimus ac serenissimus dominus⁵ Carolus una cum sacerdotibus et optimatibus suis istam pervenit ad urbem. Quamobrem ego Leo pontifex sancte Romane ecclesie a nemine iudicatus neque coactus sed spontanea mea⁶ voluntate, purifico me in conspectu vestro coram Deo et angelis eius, qui conscientiam meam novit, et beato Petro principe apostolorum in

¹ *om.* Lc

² purificatione Ra

³ est *BeCaOaPfTbTcVo; *om.* MgQa

⁴ debellare (?) *add. in mg.* Ra²

⁵ rex *add.* BeMgQaTb, *om.* *CaMqPfRaTcVo

cuius conspectu consistimus, quia istas criminosas et sceleratas res quas illi mihi obiciunt nec perpetravi, nec perpetrare⁷ iussi. Testis est mihi⁸ Deus in cuius iudicium venturi sumus et in cuius conspectu consistimus. Et hoc propter suspiciones malas tollendas mea spontanea voluntate facio, non quasi in canonibus inventum sit aut quasi⁹ ego¹⁰ hanc consuetudinem aut decretum in sancta ecclesia successoribus meis nec non et fratribus et coepiscopis nostris imponam, sed ut melius a vobis abscidatis rebelles cogitationes.

ID 5.313] C 2 q 5 18 is remote

⁶ mea *CaMgPFTb; om. Tc

⁷ -are *CaMgPFTb; -ari Tc²

⁸ est mihi Pf?Tc; mihi est BeCaMgTb; enim mihi est Oa (mihi Deus est Vo)

⁹ in can. inv. sit aut quasi *MgQaRa²; om. BeCaMqOaPfRaTbTcVo

¹⁰ ss Be

5¹

²*Ex registro Gregorii pape ad Iustinum³ imperatorem⁴*

Habet⁵ proprium antiqui⁶ hostis invidia ut quos in pravorum actuum perpetratione⁷ sibi resistentes⁸ decipere non valet, opinionem eorum falsa ad presens⁹ simulando dilaceret. Quoniam igitur quedam contra sacerdotale propositum de Leone fratre et¹⁰ coepiscopo nostro sinister rumor asperserat, utrum vera essent districta diutius fecimus¹¹ inquisitione¹² perquiri, et nullam in eo de his¹³ que fuerant dicta culpam invenimus, sed ne quid¹⁴ videretur omissum¹⁵ nostro¹⁶ potuisset¹⁷ cordi dubium remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundantia¹⁸

¹ om. Lc

² Register liber est in quo institutiones suas scribebant apostolici *add.* Tc² mg

³ Iustinum EaLdOaPfQaVo; Iustinianum BeCaLfMgRaTcVp; iustissimum Tb

⁴ ad Iust. imp. om. CbLjMq. Stephanus papa V Leoni Teanensi episcopo Lm

⁵ hoc *add.* MgQaTc, om. BeCaCbFcLdLfLjLmMqOaPfPkPwRaSeTbVo

⁶ prop. ant. *CaCbLdLfLjLmMgPFTc; ant. prop. Tb

⁷ -ione PfTcVo; -ionem BeCaMg(vel e ss)Tb

⁸ -tes *BeCaPFTb²TcVo; -te (vel s ss) Mg; restentes Tb

⁹ falsa ad pres. *MgPFTbTc; ad pres. falsa Ca

¹⁰ et *TcVo; nostro et BeCaPFTb; om. Mg

¹¹ fec- *CaPFTbTc; fac- Mg

¹² *corr. fr.* -iones Ld

¹³ his *CaMgPFTbTc; iis CbLj

¹⁴ quid CaCbLdLfLjLmMgPFTbTc; quod Pf²

¹⁵ quod *add.* CaCbLd²LfLjMgTcVo, om. *BeLdLmOaPFTb

¹⁶ nostro *BeCaMg (vel v ss)PFTbTcVo; vestro Ld; non Oa

¹⁷ -set CaCbLd²LfLjMgPFTc; -se BeLdLmTb

¹⁸ -andi Cb

fecimus¹⁹ sacramenta prebere, quibus prestitis magna sumus exultatione gavisi, quod huiusmodi innocentia²⁰ evidenter²¹ enituit²². Pro qua re gloria²³ vestra predictum virum²⁴ cum omni caritate suscipiat, et reverentiam ei²⁵ qualem sacerdotem decet exhibeat, nec ulla remaneat²⁶ de his²⁷ que iam sunt purgata²⁸ dubietas. Et ita suprascripto²⁹ vos episcopo devotissime oportet in³⁰ omnibus adherere, ut congrue decenterque Deum in eius persona videamini cuius minister est honorare.

ID 5.309] C 2 q 5 c 6

¹⁹ ex ab. fec. *CaPfTbTc; fec. ex ab. Mg

²⁰ eius *add.* *Mg, *om.* BeCaPfTbTcVo

²¹ evidenter *LmMgPfTbTc; *om.* Ca

²² enituit CaCbLdLfljLmMgPfTc; innotuit Tb

²³ re gloria *CaCbLdLfljLmMgTbTc; regula Pf

²⁴ virum BeCaMgPf²TbTc; verum LmPf

²⁵ ei *MgPfTbTc; *om.* Ca

²⁶ remaneat BeCaCbLdLfljLmPfTb; cordibus rem. Mg; rem. cordibus Tc

²⁷ his *BeCaMgPfTbTc; iis CbLj

²⁸ sunt purg. *CaCbLdLfljLmMgPfTc; purg. sunt Tb

²⁹ suprascripto *CaLdLfljMgPfTc; dicto Tb

³⁰ his *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

6¹

²*Ex registro³ ad⁴ Brunehildem⁵ reginam Francorum⁶*

Menam⁷ vero reverendissimum fratrem coepiscopum nostrum⁸ postquam⁹ ea que de eo dicta fuerunt¹⁰ requirentes in nullo invenimus esse culpabilem, qui insuper¹¹ ad sacratissimum¹² corpus beati Petri apostoli¹³ sub iureiurando satisfaciens¹⁴ se

¹ *om.* EaLc

² Quod prebiter postquam se purgaverit non debet ulterius quasi reus affligi *add. in mg* CaLn²

³ registro BeDbLdLmMhMkMqTb; registro Gregorii pape (*om.* MjTc) CaEgLfMgMjOd²RaTcWc; registro eiusdem CbLj; regis Oa; eodem Pf; eodem reg. Vo

⁴ ad *CaCbLdLfljMfMgMjTbTc; et Pf

⁵ Brunehildem *BeLdLfljLmMgTbVo; Bruchenildem CaCb; Burnehildem Db; Brunnihildem Mj; Prunehildem Mq; Brunchildem Oa; Burnehildem Pf; Brinegildem Tc

⁶ reg. Franc. *BeCaCbEgLdLfljLmMgMhMkPtTbTc; *whole insc. added* Od²; *om.* Pf

⁷ Menam CaLfMfMhMjMkOdPwRa²VoVp; Menan BeCbEgLdLjMgMq²OcPfTcWc; Nenam Lg; Zenam LmOa; Nenam Mq; Zenam Oa; Penam PkPt; Senam Ra; Mennam *Tb

⁸ coep. nost. BeCbLdLjLmMhMjMqPfTbVo; nost. et coepiscopum CaMkPtTc; coep. nost. et Cb; et coep. nost. EgMfMg; nost. et coepiscoporum Lf; nost. coep. Oa

⁹ -qua Ld

¹⁰ dicta fuerunt BeLdLjMfMhMjMkOaPfTbVo²; dicta fuerint CaLfMg; dicta fuerant Pt; fuerant dicta Tc; dicta sunt Vo

¹¹ qui insuper *om.* Mf

¹² *corr. fr.* sact- Ld

¹³ Petri ap. *CaLdLfljTbTcVo; ap. Petri BePf; Petri LgMg

¹⁴ ab his que ei obiecta fuerant *add.* EgTc, ab his qui opinioni eius obiecta fuerant *add.* Ra²mg, ab his que obiecta fuerant eius opinioni de *add.* Brant, *om.*

monstravit alienum¹⁵, reverti illum¹⁶ purgatum absolutumque¹⁷ permisimus. Quia sicut dignum erat ut si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonice puniremus, ita dignum¹⁸ non¹⁹ fuit, ut eum adiuvante innocentia diutius retinere vel affligere in aliquo deberemus²⁰.

ID 5.311] C 2 q 5 c 7a

BeCaCbDbLdLfLgLjLmMfMgMhMjMkMmMoMqOaObOcOdOeOfPfPkPtPwQaRaTbSgSeVmWc

[ab his que obiecta eius opinioni fuerant *add. ID*]

¹⁵ ab his que obiecta eius opinioni fuerunt *add. Mg, om.*

*BeCaCbMfMhMjMkMmMoMqPfPtQaTbTcVoWc

¹⁶ illum *CaCbLdLfLjLmMfMgMhMjMkPfTb; illuc Tc

¹⁷ -tumque *BeCaLdLfLmMfMgMjTbTcVo; -tum MhMkPf

¹⁸ erat *add. and canc. Lm*

¹⁹ non *CaMfMgMhMjMkOaPfTbTc; *om. CbLj*

²⁰ affl. (iam *add. Mk*) in aliquo (non *add. CbLj*) deb. *BeCaLfLjLmMfMhMjMkOaPfTb; <in> aliquo affl. deb. Ld; affl. deb. in aliquo MgTc

7¹

²Alexander II Rainaldo³ Cuman⁴ episcopo

Super causas⁵ Gillandi presbiteri tui⁶ de morte episcopi sui⁷ predecessoris tui infamati⁸ in medium consulimus. Itaque circum⁹ omnium astantium fratrum unanimi assensu tue dilectioni rescribimus, prefatum Gillandum presbiterum¹⁰ ante te presentandum. Ubi si certi accusatores defuerint, tunc dictante iustitia sine omni controversia presbiter quecumque ob hoc iniuste amisit ac¹¹ sacerdotium accipiat, et integra beneficia. [8] Purgationem tamen antea¹² duobus sibi sacerdotibus¹³ iunctis ubi accusator cessaverit eundem ex¹⁴ se prebere tuo committimus¹⁵ arbitrio. Vulgarem denique¹⁶ ac¹⁷ nulla canonica sanctione fultam¹⁸ legem ferventis scilicet

¹ *om. Lc*

² Quod presbiter solo iuramento non vulgari lege de obiectis se purgare debeat *add. in mg. CaLn*²

³ -aldo *BeCaOaPfTbVo; -allo Ea; Rainaldo Mg; Rinaldo Mg; -oldo Tc

⁴ *corr. fr. Cumaldo Ra*

⁵ causas *CaMgPfTb; causa Pt; *om. Tc*

⁶ Gill. pres. tui CaMgPfTb; Gillardo (*corr. fr. -aldi*) presbitero tuo Tc

⁷ sui *CaMgPfTb; *om. Tc*

⁸ infamati *CaMgPfTb; *om. Tc*

⁹ circum *CaMgPfTb; *om. Tc*

¹⁰ Gill. pres. *BeCaMgPfVo; presb. Gillandum (-aldum Tc) TbTc

¹¹ ac *BeCaMgPfVo; ad Tb; et Tc

¹² *corr fr. anna in mg. Ra*

¹³ sibi sac. *CaMgPfTb; sac. sibi Tc

¹⁴ ex *CaMgPfTb; se Tc

¹⁵ -imus CaMgPfTc; -amus Tc

¹⁶ denique *CaMgPfTb; namque Tc

¹⁷ ac *Tc; a BeCaMgPfTbVo

¹⁸ -tam *CaMgPfTc; fulgam Ra (*with obsc. corr. in mg.*); -tum Tb

sive frigide aque ignitique ferri contactum¹⁹, aut cuiuslibet popularis inventionis, quia fabricante hec sunt omnino ficta²⁰ invidia, nec ipsum exhibere nec aliquo modo te volumus postulare, immo apostolica auctoritate prohibemus firmissime.

ID 10.15] C 2 q 5 c 11 to integra beneficia, C 2 q 5 c 7b from Purgationem (cf cap. 6)

¹⁹ Lex ignis et aque frigide vel calide popularis est, non canonica, et eius prohibetur examinatio *add. in mg. Tc*²

²⁰ ficta *BeCaMq²PfTcVo; facta Mg(vel fic ss)MqTb

9

¹Ex epistola Gregorii²

De presbitero vel quolibet sacerdote a populo accusato, si certi non fuerint testes³ qui crimini illato veritatem dicant, iusiurandum erit in medio et illum testem proferat de innocentie sue puritate cui nuda et aperta sunt omnia, sicque maneat in proprio⁴ gradu.

ID 6.231] C 2 q 5 c 5 var. to sunt omnia

¹ Quod presbiter sola manu se purgare possit si certi accusatores defuerint *add. in mg. Ca*

² II *add. Tc, papa add. Ea, om. *BeCaLcMgOaPfTbVo*

³ non fuer. testes *CaMgPfTc; testes non fuer. Tb

⁴ proprio *CaMgPfTb; pristino Tc

10¹

²Ex concilio Triburiensi, cap. xxi³

Si quis presbiter contra laicum vel laicus contra presbiterum aliquam habet querimonie controversiam⁴, episcopo precipiente sine personarum acceptione finiatur. Laicus per iuramentum si necesse sit se expurget, presbiter vero vice iuramenti⁵ per sanctam⁶ consecrationem interrogetur, quia sacerdotes ex levi causa iurare non debent. Manus per quam corpus et sanguis Christi conficitur⁷ iuramento⁸ polluatur⁹? Absit, cum Dominus¹⁰ in evangelio discipulis suis quorum vicem nos¹¹ indigni in

¹ *om. Lc*

² Qualiter finienda sit controversia inter presbiterum et laicum *add. in mg. CaLn²; Hic agatur de negotiis clericorum ac laicorum add in mg. Tc*²

³ xxi *BeMgOaPfTbTcVo; xxii Ca; xxx Lm

⁴ hab. (habeat Ld) quer. cont. *CaCbLdLfLjLmPfTc; quer. cont. hab. Tb

⁵ iuramenti *MgPfTbTc; sacramenti Ca

⁶ sanctam *BeCaLd²LfLmMgPfTbVo; sacram CbLjTc

⁷ et sang. Chr. conf. *CaCbLdLfLjLmMgPfVo; Chr. et sang. conf. BeTb; et sang. conf. Chr. Tc

⁸ ut *add. Pf, om. *CaCbLdLfLjLmMgTbTc*

⁹ -atur CaLmLdLfMgPfTb; -etur CbLjTc

¹⁰ dicat *add. Tc, om. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb*

¹¹ vicem nos *CaMgPfTbTc; nos vicem Lm

sancta gerimus ecclesia¹² dicat, Nolite omnino iurare¹³. Sit autem sermo vester, est, est, non, non. Quod autem his abundantius est, ex¹⁴ malo est¹⁵.

ID 6.227] C 2 q 5 c 4

¹² ger. eccl. *CaCbLdLfljLmMgPfTb; eccl. ger. Tc

¹³ omn. iur. *CaMgPfTbTc; iur. omn. CbLj

¹⁴ est ex CaCbLjLmMgPf; est a BeLdLfMqPtTcVo; ex Tb

¹⁵ Cavendum est sacramentum fidelibus *add. in text* Tc, *om.*

*BeCaCbLdLfljLmMgMqObOcOdPfpkPtPwQaRaTbVoWc

11

Ex concilio Remensi, cap. v¹

Ut nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quicquam supra sacra vel super sancta² evangelia iuret, sed simpliciter cum puritate et veritate dicat, Est, est, non, non. Sed si est aliquid quod eis³ a laicis obiciatur, ad episcopum in cuius territorio est deferatur, et iuxta id⁴ quod illi qui eiusdem sunt ordinis diudicaverint aut corrigatur aut expurgetur.

ID 6.233] +C 22 q 5 c 22

¹ v *BeMgPfTbTcVo; i Ca; xxi Vp

² vel super sancta CbEaLcMqOaObPkPtPwTbTc; vel supra sancta BeCaMgQaRaVo; *om.* Pf

³ eis *CaMgTbTc; his Pf

⁴ id *CaMgPfTb; hoc Tc

12

¹Nicholaus ad consulta Bulgarorum², cap. lxx³

Consulendum⁴ decernitis utrum presbiterum habentem uxorem debeatis sustentare et honorare an a vobis proicere. In quo respondemus, quoniam licet ipsi⁵ valde sint reprehensibiles vos tamen Deum⁶ convenit imitari, qui solem suum oriri facit, ut evangelium testatur⁷, super bonos et malos⁸, et pluit super iustos et iniustos⁹. Deicere enim a vobis¹⁰ ideo non debetis, quoniam¹¹ nec¹² Iudam Dominus cum esset

¹ Quod presbiteri uxorati aut prave conversationis donec episcoporum suorum reprobentur iudicio, non sunt a plebe reprobandi *add. in mg.* CaLn², Quod a populo missa sacerdotum uxorum debeat patienter audiri *add. in mg.* Tc²

² Bulg- *BeMgMqPfTcVo; Burg- CaTb; Burgalorum Oa

³ cap. lxx *om.* Be

⁴ esse *add.* CaMgRaTc, *om.* *BePfTbVo

⁵ lic. ipsi *CaMgPfTb; ipsi lic. Tc

⁶ Deum *BeCaMgTcVo; Dominum PfTb

⁷ ut ev. test. *CaMgPfTb; sicut test. ev. Tc

⁸ bon. et mal. *BeCaOaPfTbTcVo; iustos et iniustos MgQa

⁹ iust. et iniust. *BeCaOaPfTbTcVo; bonos et malos MgQa

¹⁰ vobis *MgPfTbTc; nobis Ca

mendax discipulus¹³ de numero apostolorum deiecit¹⁴. Verum de presbiteris vobis qui laici estis¹⁵ nec iudicandum est nec de vita eorum quicquam investigandum¹⁶, sed episcoporum iudicio quicquid illud est, reservandum.

ID 2.82] D 28 c 17

¹¹ quoniam *CaMgPftb; quia Tc

¹² nec *Be²MgTbTcVo; om. BeCaPf

¹³ discipulus *BeMgOaTbTcVo; a discipulis nec Ca; discipulus nec Pf

¹⁴ deiecit *CaPftbTc; eiecit Mg

¹⁵ corr. fr. istis Mg?

¹⁶ est add. Tb, om. *CaMgPftc

13

Item cap. lxx¹

Sciscitantibus vobis si a sacerdote qui sive comprehensus² in adulterio sive de hac³ sola fama respersus est⁴, debeatis communionem suscipere⁵ necne, respondemus. Non potest⁶ aliquis quantumcumque pollutus sit⁷, sacramenta divina polluere que purgatoria cunctarum contagionum⁸ existunt⁹. Nec potest solis radius¹⁰ per cloacas et latrinas transiens aliquid exinde contaminationis attrahere¹¹. Proinde qualiscumque sit sacerdos que¹² sancta sunt¹³ coinquinari non possunt. Idcirco ab eo usquequo¹⁴ episcoporum iudicio reprobetur communio percipienda est, quoniam mali bona¹⁵ ministrando se tantummodo ledunt. Et cerea fax¹⁶ accensa sibi quidem detrimentum prestat, aliis vero lumen in tenebris administrat, et unde¹⁷ aliis commodum exhibet inde¹⁸ sibi dispendium¹⁹ prebet²⁰. Sumite igitur²¹ ab omni sacerdote intrepide Christi

¹ It cap. lxx *BeCaCbEaLcLdLjLmOaTbTcVo; Idem cap. lxx Lj; Item idem cap. lxx Mg; Idem in eodem Pf

² comp. BeCaCbLjLmMgPftb; comp. est Ld; comp. sit Lf; dep- TcVo

³ de hac *CbLjMqPftcVo; de hoc BeCaLdLmMgTb; clericis Lf

⁴ resp. est *BeMgPftRa²TbTcVo; reprehensus CaLf; comprehensus est Ra

⁵ susc- *BeCaCbLdLjLmMgPftbVo; rec- Lf; acc- Tc

⁶ corr. to potat Ld

⁷ poll. sit BeLdLjLmMgPftb; sit poll. CaLfTc; poll. nsit Vo

⁸ cunctarum contagionum BeCbLdLjLmMgPftb; contagionum cunctarum Ca; cunctarum cogitationum OaVo; cunctorum contagiorum Tc

⁹ existunt Lf

¹⁰ sol. rad. *CaCbLdLfljMgPftb; aliquis sol. rad. Lm; rad. sol. Tc

¹¹ attr- *CaPftbTc; abstr- Mg

¹² que *CaCbLdLfljLmMgPftc; quia Tb

¹³ sunt *CaCbLdLfljLmMgPftc; om. Tb

¹⁴ usquequo *BeCbLdLjLmMgOaPftb; usquequo CaLfTc

¹⁵ in add. and canc. Ld

¹⁶ igne add. Tc, om. *CaCbLdLflmLjMgPftb

¹⁷ unde *CaCbLdLfljLmMgPftb; tamen Tc

¹⁸ inde *CaCbLdLfljLmMgPftb; unde Tc

¹⁹ dispendium *CaMgPftbTc; disponendum Lf

misteria, quoniam omnia in fide purgantur. Fides est enim²² que vincit hunc²³ mundum²⁴.

ID 2.83] C 15 q 8 c 5a

²⁰ prebet CaMgPfTbTc; probat Lm

²¹ igitur BeCaMgMqPfTbTcVo; ergo *LdLj

²² est enim *BeCbLdLjMgMqPfTbVo; enim est CaLlLmPkTc

²³ vinc. hunc *MgMqPfTbTc; hunc vincit CaRa

²⁴ quia non dantis meritum sed accipientis fit *add Brant with ID (cf Gratian), om.*

BeCaCbDbLcLdLflLjLmMgMqOaObOcOdOeOfPfPkPtPwQaRaSgTbTcVmVoWc

14¹

In² libro VIII³

Quicumque alium de homicidii crimine periculosa vel capitali⁴ obiectione pulsaverit non prius a iudicibus audiatur quam se similem penam quam reo intendit conscripserit⁵ subiturum.[15] Et si servos alienos accusandos esse crediderit, se simili inscriptione constringat futurum ut supplicia innocentum⁶ servorum aut pena capitis sui aut facultatum amissione⁷ compenset.

ID 16.247]

⁸Quicumque inscriptione premissa cuiuscumque criminis reum accusare voluerit, ab eo die quo inscripsit intra annum peragat propositas actiones. Qui⁹ si distulerit infamis effectus bonorum suorum quarta parte multabitur.

ID 16.249]

¹ *om. Lc*

² In BeCaMgOaTcVo; Hec deflorata sunt a Romanis legibus in Tb; *om. Pf*

³ VIII PfTbTcVo; IX BeCaMqOa; *om. Ea; IX idem Mg; IX ... Qa. ii. De causis et negotiis laicorum. in mg Bd, in text Ea. ii add. in mg. Be²*

⁴ crimine *add. Ca, om. *MgPfTbTc*

⁵ sive dicto vel scripto *add. Mg ss*

⁶ -tum *BeTbTc; -tium CaMgPfVo

⁷ constringat – amissione *in mg. Pt*

⁸ Item *add. RaTb, cap. cciii add. Mg mg, om. *BeCaMqPfTc; Ex eadem lib' viiii add. in mg. Bd²*

⁹ Qui *BeCaPfPkTbVo; Quod MgMqTc

16¹

Cap. cciiii²

Convincti nemo potest in iudicio sine testibus aut scriptura³. Sententia absente parte alia a iudice data nullam obtinet firmitatem. Causa inter presentes iudicata post

¹ *om. Lc*

² *iiii Pt*

decennium revolvi non potest, nec inter absentes post vigennium. In causa capitali nemo absens dampnetur. Neque absens per aliquem⁴ accusatorem accusari potest.

ID 16.316]

³ vel privilegio *ss* Mg

⁴ aliquem BeCaEaMgMq²PfRaTcVo; aliquam Mq?; alium *OaTb

17

Qui debeant iurare¹

Lex precipit ut probatio non a possessore² sed a petitoris partibus requiratur³, quia omnem probationem ab eo queri debere dicit qui petitam rem desiderat obtinere⁴, non ab illo⁵ qui se iuste tenere contendit⁶, preter illum tantum casum⁷ ubi⁸ interrogare necesse est possidentem utrum ex sua persona aut ex successione⁹ ceperit¹⁰ possidere.

ID 16.203]

¹ deb. iur. *BeCaEaMgMqOaPkQaRa²TbTc; deb. probare Pf; bene deb. iur. Cb; benedicant iur. BdOcPw; bene debeant Ra; bene dicantur iurare Vo. Item *add.* Bd². Qui - iur. *om.* Pt, SeWc *with no break*

² -ore *MgPfTbTc; -oris Ca

³ req- *CaMgPfTb; inq- Tc

⁴ des. obt. *CaMgPfTc; obt. des. Tb

⁵ illo *MgPfTbTc; alio Ca

⁶ cont- *BeMgTbTc; int- CaPfRa; vel con- *ss* Ra²

⁷ illum tant. casum *BeOaTb; illam tant. causam CaPfRaTc; illam tamen causam MgVo

⁸ ubi *MgPfTbTc; de qua Ca

⁹ -ione *Be²MgPfTb; -ore BeCaTc

¹⁰ -erit *CaMgPfTb; -it Tc

18¹

Libro XXII, titulo ii²

Ei³ incumbit probatio⁴ qui dicit non qui negat.

ID 16.179] L. II, iuncta gloss. ff. de probat. et est summ. Bar.

¹ *om.* LcVp

² Lib. XXII tit. ii (tit. i Vo) BeCbMgOcPfPkPtSeVo; Lib. XXVII CaOd²; Lib. XXVII tit. ii Ob; *om.* OdPwTb; cap. iiiii Qa; Lib. XXII tr? v const. ix.iiii.i Ra; Item Tc; *om. with no break* Mq

³ Ei BeCaDb²MgMj²MqPfPtRaTbTcVoWc; Si DbMoPdPk; Et Pt

⁴ testibus *add.* *ss* Mg

19¹*Constitutionum LXIII², cap. i³*

Testimonia autem sic exhiberi oportet ut dicant testes quod sub presentia sua vel susceptum est depositum vel quod depositarius suscepisse conscripsit⁴.

ID 16.136b] C 3 q. 9, c. Testes in principio [c 15 is quite distinct]

¹ *om. Lc*

² Const. LXIII *CaCbEaFcMgOaPfPtTbWc; Const. XLIII Be; Constantinopol' LXIII Mq; Lib. XXVII tit. ii Pw (*cf. c. 18*); Ex lib. XXII Constitutionum Tc

³ cap. i *om. Ca, Const. - i om. QaRaVo*

⁴ conscribit Wc

20¹²*Cap. vii*

Testium productio non aliter habeatur nisi presente quoque adversaria parte vel contumaciter non veniente, scilicet ut salva eius prescriptio ei competat quam opponendam³ existimaverit. Contumaciter autem non videtur⁴ abesse qui ex necessitate abfuit, forte enim intra loca sanctorum fugerat⁵.

ID 16.156]

¹ *om. Lc*

² Item *add. PFTc, Item II add. Mg, om. *BeCaOaTb*

³ -dam BeCaMgTc; -dum PFTbVo

⁴ -etur *CaMgTbTc; -erunt Pf

⁵ fug- *BeMqOaPfTbVo; confug- CaMgRaTc

21¹*De lege Theodosiana*

Testes priusquam de causa interrogentur sacramento debent constringi ut² iurent se nichil falsi³ esse dicturos⁴. Honestioribus autem magis quam vilioribus fides adhibeatur. Unius autem testimonium quamlibet splendida et idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum⁵.

ID 16.204a]

¹ *om. Lc*

² deb. const. ut CaMgPFTb; const. deb. ne Tc

³ se nich. fal. *CaMgPFTb; nich. fal. se Tc

⁴ esse dict. *BeMgPFTb; dict. esse CaTc

⁵ aud. *BeCaMgOaPfTbVo; audiatur Cb; aud. est Tc

22*cccxiii*¹

Ut testimonium unius² hominis non accipiatur. Nam si ex utraque parte plures sint, veraciores atque religiosiores³ et honestiores eligantur qui sacramento suum confirment testimonium, nihilque se falsi⁴ esse dicturos.

ID 16.210]

¹ cccxiii *BeEaMgMqPfRa; *after* accipiatur *below* CaSl; cccxxiii Oa; cccxxxiii Tb; Cap. ccclxiii Tc; ccclvi. xiii Vo; *om.* Lc

² *om.* Vo

³ *corr. fr.* -sores Ca

⁴ se fal. *BeCaPfRaTcVo; fal. se MgTb

23¹*ccclxvi*³

Omnes itaque⁴ cause que⁵ vel⁶ pretorio iure vel civili tractantur⁷ episcoporum sententiis terminate perpetuo stabilitatis iure⁸ firmentur. Nec liceat ulterius retractari negotium quod episcoporum sententiis⁹ deciderit. Testimonium etiam¹⁰ ab uno licet¹¹ episcopo perhibitum omnes iudices indubitanter accipiant, nec alius audiatur cum testimonium episcopi a qualibet¹² parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis illibate protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus¹³, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina¹⁴ comprimentes.

ID 16.312b] C 11 q 1 c 36, last sentence var. but much here part of later addn

¹ *om.* Lc

² Cap. *add.* Tc, *om.* *CaCbMgPfTbVo

³ ccclvi Be

⁴ itaque *CaMgPfTb; igitur Tc

⁵ que *BeMgPf²TbTcVo; *om.* CaPf

⁶ vel *Be²CaMgTbTc; *om.* BePf

⁷ vel civ. tr. *CaPfTbTc; tr. vel civ. Mg

⁸ stab. iure *CaMgPfTc; iure stab. Tb

⁹ sententiis *CaMgPfTc; iudiciis Tb

¹⁰ etiam *CaMgPfTb; enim Tc

¹¹ licet *BeMgPfTb; fidelis Ca; *om.* Tc

¹² a qual. *CaMgPfTb; ab aliqua Tc

¹³ censuimus *MgPfTbTc; censum Ca

¹⁴ lit. sem. *BeMgOaPfTb; sem. lit. CaPtTc

24¹

*[Item]*²

Summopere admonendi sunt comites et iudices ne viles et indignas personas coram se permittant ad testimonium accedere, quoniam multi sunt qui periurare pro nihilo ducunt, in tantum ut pro unius diei satietate aut pro quolibet parvo pretio ad iuramentum conduci possunt et³ animas suas perdere minime⁴ formidant. Quamobrem tales⁵ nequaquam ad quodlibet testimonium admittendi sunt. Et hoc notandum quod⁶ non solum illi⁷ qui periurant sed etiam illi qui periuris consentiunt simili plectendi sunt dampnatione.

ID 16.337]

¹ om. Lc

² Item TbTcWc; ccclxxviii Mg; om. BeCaEaMqOaPfPtQaRaVmVo

³ possunt et BeCaMgPfVo; possint Tb; possint et RaTcVo²

⁴ minime *CaMgPfTb; non Tc

⁵ tales *CaMgPfTb; talem Tc

⁶ ad quodl. - not. quod *BeOaTb; admittimus quia CaCbDbLgMgMqObOcOdOeOfPfPtQaRaTcVmVoVp

⁷ illi *CaMgPfTb; om. Tc

25¹

Constitutionum² LXXX, cap. i³

Nullius recipiatur testimonium nisi eius⁴ qui sit bona opinione⁵ vel quem dignitas commendat vel militia vel vite honestas⁶ vel artis titulus laudabilis vel etiam aliorum testium vox de bona vita eius⁷ consentiens. Alius autem testis vilissimus si productus in iudicio⁸ fuerit liceat iudici, si hoc existimaverit, tormentis eum subigere. Item⁹. Non admittimus autem testimonia eorum qui dicere solent transeuntes se audisse aliquem dicentem¹⁰ pecuniam sibi solutam¹¹ esse. Sed nec tabulariorum sola presentia sufficit nisi testes quoque¹² rogati subscripserint.

ID 16.152a and section in med.]

¹ om. Lc

² Constantinus Mq

³ cap. i *BeMgOaPfTcVo; om. Ca; ? Tb

⁴ eius *CaMgPfTb; illius Tc

⁵ bona opinione *BeCaDbMg(vel bone opinionis ss)OaPfRaTbVo; bone opinionis Tc; bona opinione habitus *Brant*

⁶ vite honestas CaMgPfTb; vita honesta Tc

⁷ vita eius *CaPfTbTc; eius vita Mg

⁸ iudicio *BeMqOaPfTbVo; medio Ca(vel iudicio *add.* Ca²)MgRa; medium Tc

⁹ *as rubr. to new cap.* BeVo

¹⁰ se aud. al. dic. *BeCaPfRaVo; se al. aud. dic. Mg; se aud. al. Oa; se al. dic. aud. Tb; aud. se al. dic. Tc

¹¹ solutam *BeMqOaPfTbVo; sublatam CaMgRaTc; vel solutam *add.* Ca²; vel solv *ss* Mg; vel solutam esse *add. in mg.* Ra

¹² test. qu. *CaPfTbTc; qu. test. Mg

26¹²Cap. iiii

Si testis productus servus esse³ dicatur, ille autem dicat se liberum esse, siquidem⁴ ingenuum scribatur testimonium⁵ eius⁶. Postea autem si⁷ probatus fuerit servus⁸, nullius momenti sit. Sin⁹ autem libertinum¹⁰ se esse dixerit¹¹, siquidem¹² strumentum¹³ manumissionis sue ostenderit, dicat testimonium. Sin¹⁴ autem in alio loco dicat¹⁵ strumenta¹⁶ sui status¹⁷ habere, scribatur quidem¹⁸ testimonium eius. Postea autem¹⁹ si non produxerit²⁰ strumenta²¹ nullius momenti sit.

ID 16.153] L. Si testis, c. De test., § De vero

¹ om. Lc, repeated Oa

² Ex eisdem add. Pf

³ servus esse *BeCaOaPfTbTcVo; servus Lf; esse servus Mg

⁴ siquidem *BeCaMgPfTbTc; si quod DbLmVo; quidem Vm

⁵ repeated and cancelled Oe

⁶ ing. (ingenium Mq, Ra before corr., Vo) scrib. (quidem add. Be) test. eius

BeCaCbDbLdLflJmMqOaObOcOdOeOfPkPwRaSgTbVoBrant; ing. scrib. eius test. LgMgPf; scrib.

ing. test. eius Tc; ex nativitate impleatur testimonium eius Vosm.

⁷ autem si *BeMgTbVo; si CaCbLdLflJmMqPfRaTc; aversi Lm

⁸ fu. serv. *CaMgPfTbTc; servus fu. Lm

⁹ Sin *BeCbMgTb; Si PfTc

¹⁰ -inum *CaCbLdLflJmMgPfTb; -um Tc

¹¹ esse dix. *CaCbLdLflJmMgPfTc; esse dixit Be; dix. esse MgTb

¹² si quidem *BeCaMgPfTbTc; si quod Lm; si quod Vo

¹³ strum- CbLd²LjLmMg(vel instr ss)MqPfTbVo; instrum- BeCaLfRaTc

¹⁴ Sin *BeCaCbLdLjLmMgOaTbVo; Si LfPfTc

¹⁵ ss Vo. se add. Pf, om. CaCbLdLflJmMgTbTc

¹⁶ strum- MgMqPfTbVo; instrum- BeCbRaTc

¹⁷ sui status *BeCaCbLdLflJmMgPf²TbTcVo; sui status sui Lj; sua status Pf

¹⁸ quidem *CaMgPfTbTc; quod Lm

¹⁹ autem CaCb²PfTbTc; om. Mg

²⁰ non produxerit *CaCbLdLflJmMgPfTb; non probaverit Tc; comprobaverit Wc

²¹ str- LdLjMgMqPfTbVoWc; instr- BeCaLfRaTc

27

De lege Theodosiana¹, cccxliiii²

Servo penitus³ non credatur si super aliquem crimen obiecerit aut si etiam dominum suum⁴ crimine impetierit⁵. Nam si in tormentis positus exponat quod obicit⁶, credi tamen⁷ illi nullomodo oportebit⁸.

¹ -osiana BeCaEaMgMqOaTb; -osii PfVo; -osiani cap. Tc

² cccxliiii *CaMqOaPfTbVo; cccxliiii Be; cccliiii Lc; cccxliiii MgTc; om. Ea

³ paratus Pk

⁴ in add. BeCaMqTb, om. MgPf

⁵ aut si - impet. (non petierit Mq) *CaMgMqPfTb; om. Tc

⁶ obicit CaMgPfTb; obiecit Tc

ID 16.154]

29-30

¹cccix²

Placuit ut³ testes non admittantur⁴ qui socii sunt criminis⁵ nec infames nec calumniatores, vel ceteri quos canones et lex prohibet.

ID 16.208]

¹ Cap. add. PfTc, om. *CaMgOaTb

² cccxiii Mq; ccclx Vo; cccix.ii Ra

³ ut *CaMgPkTbTc; om. Pf

⁴ -tantur *CaMgPkTbTc; -ti Pf

⁵ socii sunt criminis Pf; sunt soc. crim. BeCaEaMg(followed by lacuna)OaPkTbVo; sunt soc. divinis Lc; sint crim. soc. Tc

31¹

²ccciii³

Placuit ut qui de se confessus est super alium non credatur.

ID 16.209]

¹ om. Lc

² Cap. add. Pf; om. BeCaMgObTbTc

³ cccxiii *BeCaEaMgMqOaOcTcVo; ccxii Cb; cccx Ob; ? PfTb; om. Pk; cccix Ra

32¹

Tit. iii²

Ne³ invito denuntietur ut testimonium litis dicat adversus socerum, generum, victricum, privignum, sobrinum, sobrinam, sobrino natum⁴, eosve⁵ qui priore gradu sint⁶. Item. Ne⁷ liberto ipsius⁸ liberorum eius⁹, parentum, viri, uxoris¹⁰. Item¹¹.

¹ om. Lc

² Tit. iiiii BdCaMgOcPkTbTcVo; Tit. iii Be; Tit. ii Cb; om. MqPf

³ Ne *BeCaMgOdRa²TbTc; De AdBdEaLgMqPfObPkVoVqWc; [Je Oa; Nec OcOd²

⁴ -tum *CaMgPftb; -tam Tc

⁵ eosve *CaMgPftb; eosque Tc

⁶ priore gradu sint (sunt Vo) CaEaMgOaRaVo; priores gradu sint Pf; proprio gradu sint Be; priores gradu sunt Tb; in priori gradu sint Tc

⁷ Ne *BeCaMgPt²QaRaTb; De EaMqOaPfPfTcVo

⁸ ne add. ss Mg

⁹ ne add. ss Mg

¹⁰ eius add. Tc, om. *CaMgPftb

¹¹ om. Vm

Patrone et ut ne patroni patrone¹² adversus libertos¹³ neque liberti adversus patronum cogantur testimonium dicere.¹⁴

ID 16.180] +dp C 4 q 3 c 3

¹² Patrone et (*om.* Oc) ut ne (*om.* Tc) patroni patrone (-ve *add.* BdTc) BdBeCaDbEaLgObOcOdOe²OfRaSgTcVmVoWc; Ne patroni patroneve Mg; Matrone et ut ne patroni patroneve MqVp; Ne patroni Oa; Patrone Oe; Patrone. patroni patrone Pf; Ne patrone <Et> ut ne patroni patroneve Qa; Matrone eius nec patroni Tb

¹³ -ertos *CaMgTbTc; -eros Pf

¹⁴ dare Ra. Ne liberto ipsius – dicere *om.* Vc, *add ss* Vc²

33¹

²Item

Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest ut testes sint. [34] Testis idoneus pater filio, aut filius patri³ non est. [35] Item. Qui falso vel varie⁴ testimonia dixerunt⁵ vel utrique parti⁶ prodiderint⁷ a iudicibus puniantur⁸. [36] Item. Pater et filius qui in potestate eius est⁹. Item¹⁰. Duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt¹¹ testes¹² utrique in eodem testamento vel¹³ eodem negotio fieri possunt, quoniam nihil nocet ex una domo plures testes alieno¹⁴ negotio adhiberi. [37] Item¹⁵. Ex eo quod prohibet lex Iulia¹⁶ de adulteriis¹⁷ testimonium dicere condempnatam mulierem, colligitur etiam mulieres testimonium in iudicio dicendi ius habere.

ID 16.181] cf +dp C 4 q 3 c 3; C 15 q 3 c 2a from Ex eo quod

¹ to patri *only* Lc

² no break CaDbLdLfljMqRa

³ patri CaCbLdLfljLmMgPfTb; patris Tc

⁴ varie *CaMgPfTbTc; vane Cb

⁵ -erunt *BeCaCbLflmTbVo; -erint MgPfRaTc

⁶ utrique parti *CaCbLdLfljLmTbTc; utramque patrem Pf

⁷ -erint *PfTc; -erunt BeCaCbLfljLmRaTbVo; secreta alterius s. *add.* Ra

⁸ puniantur CaMg (*vel* proiciantur *ss*)PfRaTbTc; perimantur BdCb; puniuntur BeLmMqVo; perimuntur Ea; punnantur Oa

⁹ Pater et – pot. eius est (eius pot. est Mq)

*BbBdBeCaCbEaLdLfljLmMfMhMjMkMmMqObOcOdOeOfPfPkPtPwRaSgTbVmVoWc; *om.*

LgMgMoPdQaTc

¹⁰ Item *CaCbLdLmTb, *om.* Pf

¹¹ pot. sunt BdBeCaMgPfTbTc; sunt pot. et Ca; sunt pot. Ld

¹² *ss* Be

¹³ in *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

¹⁴ alieno *CaCbLdLfljLmMgTbTc; communi Pf

¹⁵ Item *CaCbLdLfljLmMgPfTb; *om.* Tc

¹⁶ deiulia Vo

¹⁷ -eris *BeMgRaTb; -eris CaPfTcVo

38¹*xvi²*

Homines³ liberi qui uxores fiscalinas regias et femine libere que homines fiscalinos regios accipiunt, nec de hereditate parentum nec de causa querenda nec de testimonio⁴ pro hac re abiciantur.

ID 16.346, cf 8.51]

¹ *om. Lc*

² *xvi *MgMqOaPkTbVo; Item BeEa; cap. xvi Pf; om. CaCbRaTc*

³ *Homines *BeCaEaPfRaTbTcVo; Omnes homines MgQa; Omnes Pt*

⁴ *vel in iudicio ius habere add. Mg, om. CaPfQaRaTbTc*

39¹*ccxv²*

Omnium anathematum³ vox in accusatione vel testimonio aut humano iudicio plenius⁴ non audiatur.

ID 16.357]

¹ *om. Lc*

² *ccxv *MgPfTbTcVo; Item Be; om. Ca*

³ *-atum *BeCaMgOaPfVo; -atizorum TbTc*

⁴ *plenius *EaMqOaPfPwTbVo; penitus Be²CaMgQaRaTc*

40¹*clxxvii²*

Servus si super dominum fuerit delator, etiamsi obiecta probaverit, puniatur.

ID 16.356]

¹ *om. Lc*

² *Item Be*

41¹

Iudices qui inscriptione premissa criminalia negotia audire ceperint, a die inscriptionis, si inducias aut accusator aut reus petierit², intra annum prestare debebunt³, ut hec actio intra anni circulum finiatur. Quod si accusator intra annum que proposuerit probare distulerit, absoluto reo penam suscipiat legibus superioribus comprehensam.

¹ *om. Lc*

² *aut reus pet. add. Ca²*

³ *-ebunt *CaMgOaPfTb; -ent Tc*

ID 16.250a]

42¹

*Ex libro VII, cap. clxxxi*²

In civilibus³ causis vel levioribus criminibus⁴ legibus dilatio prestanda est.

Homicide, adulteri, malefici, venefici, convicti si appellare voluerint non audiantur.

ID 16.226, cf 16.315]

¹ om. Lc

² Ex libro VII cap. clxxxi Mg; De VII libro cp. lxxxi Be; De libro VII cap. i. lxxxi Ca; De (Qui Vo) VII libro cap. clxxvi EaVo; Cap. clxxxi Mq; Ex VII libro cap. lxxxi Oa; VII lib. cap. clxxvi Pf; De VII libro cap. clxxxi (lxxx Qa) PtQa; De VII libro cap. clxxviii Tc; om. Cb; ? Tb

³ vel quibuslibet *add. in mg.* Ra

⁴ criminibus *MgPfTbTc; causis crim. a Ca

43¹

Ex libro V

Quicumque tribus auctoritatibus iudicis conventus², vel tribus edictis ad iudicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est quod causam exstinguit³, fuerit evocatus, et presentiam suam apud eum iudicem a⁴ quo ei denuntiatum est exhiberi⁵ noluerit, adversus eum quasi in contumacem iudicari potest; quin immo nec retractari per⁶ appellationem negotia possunt quotiens in contumacem fuerit iudicatum.⁷[44] Probat illa vera esse que adversus⁸ se dicta sunt, qui ad ea confutanda minime vult adesse. Unde in secularibus legibus invenitur⁹ scriptum, Iniuste victus infra tres¹⁰ menses reparat¹¹ causam. Quod si facere neglexerit¹², sententia que adversus¹³ eum collata fuerit¹⁴ perseveret. Et ne sit vobis contrarium vel

¹ om. Lc

² conventus *BeMgOaPfPkTbVo; convictus CaEaRaTc; vel conventus *in mg.* Ra2

³ -guit *CaOaPfTb; -g' Mg; -guet Tc

⁴ a *CaPfQaTbTc; de Mg

⁵ -eri *CaMgPfTb; -ere Tc

⁶ per *CaMgTbTc; om. Pf

⁷ For Ra see *Conspectus*

⁸ -sus CaMgPfTb; -sum Tc

⁹ -itur *CaMgPfTc; -imus Tb

¹⁰ tres *CaMgPfTb; iiii Tc

¹¹ reparat *CaEaMgMqPfVo; reparat BeOaRa; recipiat Tb; reperiat Tb²; repetet Tc

¹² neglexerit *CaMgPfTb; noluerit Tc

¹³ -sus CaMgPfTc; -sum Tb

¹⁴ fuerit *CaMgPfTb; est Tc

etiam ne miremini quod de secularibus legibus locutus sum in nostro iudicio, quia ecclesiastice leges et divine eas¹⁵ recipiunt.

ID 16.258, 16.343 from Probat] L. Tres denunt.

¹⁵ eas *CaMgPFTb; has Tc

45¹

*cccxl*²

Si quis ex familiaribus vel ex servis cuiuslibet domus cuiuscumque³ criminis delator atque accusator emerit, eius estimationem⁴ caput⁵ atque fortunas petiturus, cuius familiaritati vel dominio inheserit, ante exhibitionem testium, ante examinatum iudicium in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio ultore gladio feriat. Vocem enim funestam potius intercidi⁶ quam audiri oportet. Eorum vero accusandi sacerdotes vel testificandi in eos⁷ os⁸ obstruimus, quos non humanis sed divinis vocibus mortuos esse scimus.

ID 16.332] L. Si quis ex famil., c. Qui accusari non possunt

¹ *om. Lc*

² *cccxl BeCaPfRaTbVo; cccxl Mg; Al' Qa; om. OaTc*

³ *cuiuscumque *CaMgPFTb; cuiusque Tc*

⁴ *estim- CaMgPFTb; existim- Tc*

⁵ *caput *BeMgPFTbVo; om. Ca; etiam caput Ca²; capites Tc*

⁶ *-cidi *BeCaPFTb; -dici MgTcVo*

⁷ *in eos *CaMgTbTc; om. Pf*

⁸ *os *MgPFTbTc; omnes Ca*

46¹

²De his criminibus de quibus quis absolutus est ab eo qui accusavit, refricari³ accusatio⁴ non potest.

⁵Flagitari⁶ iudicium non debet de causa que definita⁷ vel iudicata est.

Si quis autem⁸ iudicem recusaverit⁹, et alium pro eo petierit, eumque iterum recusare¹⁰ maluerit, ut aliquem sibi iudicem petat, non audiatur.

¹ *to acc. non potest only Lc*

² *Item titulo cccxli add. in mg. Bd², Item add. Tb, om. *BeCaMgOaPFTc*

³ *refricari *BdBeCa(scil. retractari add. Ca²)CbMg(vel retractari in mg)MqPFPkTb; testificari (vel refricari in mg.) Ra; iterari Tc*

⁴ *vel act... add. in mg. Ra*

⁵ *Item add. Tb, om. CaMgPFTc*

⁶ *Flagitari *CaMgMqPFTc; Flagellari Tb; litigare ss Mq*

⁷ *defin- *CaMgPFTb; fin- Tc*

⁸ *autem *CaMgPFTb; ante Tc*

⁹ *iud. rec. *CaMgPFTc; rec. iud. Tb*

¹¹Iudices autem sententiam scriptis¹² dicant, et provocationes¹³ condempnato non denegentur, nisi forte ter appellare aliquis¹⁴ maluerit, vel contumax in absentia fuerit. Nam¹⁵ et tertia provocatio preiudicata est, et contumaces condempnati appellare non possunt.

ID 16.319 to non potest; 333 to iudicata est; 133b to non audiatur; 147 from Iudices to end]; cf X 5.1.6 for first para.

¹⁰ recusare *CaMgPfTb; revocare Tc

¹¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

¹² scriptis *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ et prov. *BeCaEaMgOaPfQaTbTc; provocationis licentia *Brant*

¹⁴ app. al. *CaMgPfTb; al. app. Tc

¹⁵ *in mg.* Ra²

47¹

²Si servus quem possidebam³ fugerit, etiam si pro libero⁴ gerat, videbitur⁵ a domino possideri. Sed hoc tunc⁶ intelligendum⁷ est⁸, si cum apprehensus fuerit non sit pro libertate sua paratus⁹ litigare. Nam si paratus est litigare¹⁰, non videbitur a domino possideri¹¹, cui se adversarium preparavit.

ID 16.75]

¹ *om.* Lc

² Item *add.* LmTb, *om.* CaCbLdLfljMgPfTb

³ quem possidebam *BeCaCbLdLfljLmMgOaOcOdPtTbTcVo²; qui possidetur Pf; qui possidebatur Pk; quem possidebant Vo

⁴ pro lib. *LdLmOaTbVo² (si pro *ss*); pro lib. se BeCaCbLfljTc; se pro lib. MgPf; libero Mq

⁵ videbitur *CaCbLdLfljLmMgPfTb; iubebitur Tc

⁶ tunc *CaMgPfTbTc; *om.* Lf

⁷ vel videli.. agendum *add. in mg.* Ra²

⁸ est *CaCbLdLfljLmMgPfTc; *om.* Tb

⁹ pro lib. sua par. CaCbLdLfljMgPfTcVo; ausus pro lib. sua Be; pro lib. sua LmMq; par. pro lib. sua Tb

¹⁰ Nam si paratus est litigare (lit. est Lg) *CaCbLdLfljLmMgObOcOdOeOfPkQaSgTbTcVm; *om.* Pf

¹¹ a domino possideri *BeLfljMgMqPfRa²TbTcVo; possideri CaRa; a domino possideri suo Lm; a domino poss. ab eo Ra². Sed hoc – possideri *om.* Vc, *add. ss* Vc²

48¹

²Nexum³ non facit prediorum nisi persona que⁴ iure potuit obligare⁵. Per⁶ servum autem, colonum⁷, procuratorem vel auditorem⁸ conductoremve preiudicium

¹ *om.* Lc

² Item *add.* Tb, *om.* BeCaMgPfTc. Non debere quemquam continentie causa filios negligere *add. in mg.* Tc², *or, less probably, against c.53*

³ Nexum *CaCbMgPf²TbTc; Reum Pk

⁴ iuste vel *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁵ pot. obl. *CaMgPfTc; obl. pot. Tb

possessioni invito vel inscio domino imponi non posse, et⁹ iure¹⁰ et legum actoribus¹¹ declaratur¹².

ID 16.94] L. Nexum, c. Si res aliq.

⁶ ss Ra

⁷ et *add.* Tb, *om.* CaMgPFTc

⁸ auditorem MgPFTbTc; auctorem Ca

⁹ et CaMgTbTc; *om.* Pf

¹⁰ et legibus *add.* Tc, *om.* *CaMgPFTb

¹¹ actoribus MqOaPFTbTc; auctoritatibus BeCaCbRa; auctoribus MgVo

¹² actoribus declara... *in mg.* Mq

49¹

²Qui³ metu et⁴ impressione alicuius terroris apud acta presidis servum se esse mentitus est⁵ postea statum suum defendendi⁶ non preiudicetur.

ID 16.100]

¹ *om.* Lc

² Item *add.* Tb, *om.* BeCaCbMgPFTc

³ et *add.* MgQa, *om.* BeCaPFTbTc

⁴ metu et] metuens Mq

⁵ si *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

⁶ defendendi *BeCaCbEaMgOaPkRaVo; defendi Mq; defendere voluerit Pf; defendendo Tb; defendere Tc

50¹

²Si quis ex servo alieno³ aliquid comparaverit nesciente domino suo, si dominus firmam noluerit esse⁴ emptionem, reddet pretium emptori, ut emptio nihil habeat firmitatis.

ID 16.101]

¹ *om.* Lc

² Item *add.* Tb, *om.* CaMgPFTc

³ ser. al. *CaMgPFTb; al. serv. Tc

⁴ nol. esse BeMgMqPFTVo; voluerit esse Ca; voluit esse Oa; esse nol. TbTc

51¹

²Si invito vel³ ignorante te, partus ancille tue⁴ expositus est, repetere eum non prohiberis, sed restitutio eius, si non a fure vindicaveris, ita fiat ut si qua⁵ in alendo eo vel forte ad discendum artificium iuste consumpta fuerint, restituantur.

¹ *om.* Lc

² Item *add.* Tb, *om.* CaMgPFTc

³ vel *BeMgOaPFTbVo; et CaEaRaTc

⁴ anc. tue *CaEaMgPFTb; tuus Tc

ID 16.95] L. Si invito c. De infant. expos.

⁵ qua *MgPFTbTc; que Ca

52¹

Tit. ii²

Unusquisque sobolem suam nutriat. Quod si exponendam putaverit, animadversioni que constituta est subiacebit. Sed nec dominis vel³ patronis repetendi aditum relinquimus. Si ab ipsis expositos quodam modo ad mortem, voluntas que misericordie⁴ est amica, non collegerit. Nec⁵ enim suum dicere poterit⁶, quem pereuntem contempsit⁷.

ID 16.96] L. Unusquisque, c. De infant. expos.

¹ om. Lc

² Tit. ii *CaMgOaRaTbTcVo; om. BeCbMqPf

³ vel *CaMgPFTb; et Tc

⁴ corr. fr. -dia Pf

⁵ Nec *CaMgPFTc; Neque Tb

⁶ poterit *CaMgPFTc; potuit Tb

⁷ -sit *MgPFTbTc; -serit Ca

53¹

Tit. ii²

Sancimus nemini licere, sive ab ingenuis genitoribus puer parvus procreatus, sive a libertina progenie, sive servili conditione maculatus expositus sit³, eum puerum suum dominium⁴ vindicare sive⁵ nomine⁶ sive ascriptione⁷, sive colonarie conditionis⁸. Sed neque his qui eos⁹ nutriendos sustulerunt, licentiam concedi penitus eum¹⁰ quadam distinctione eos¹¹ tollere, et¹² educationem eorum procurare¹³, sive

¹ om. Lc

² Tit. ii CaMgTb; Tit. iii BeOa; Item Tc; om. CbMqPfVo

³ exp. sit *CaMgPFTb; sit exp. Tc

⁴ eum (cum Ea) puerum suum dominum EgMgMqOaPtQa; eum puerum in dominium suum Be; eum puerum in sinum dominum Ca; eum in dominium suum Pf; eum puerum in suum dominium Ra; cum puero suo dominio Tb; cum puero suo dominium Tc; cum puerum dominum suum Vo

⁵ a add. Tc, om. *CaMgPFTb

⁶ domini add. Ca, om. MgPFTbTc

⁷ ascriptione *MgPFTb; ascripticie Ca; corr. fr. adscr- to a scr- Tc

⁸ colonarie conditionis *BeCaMgTcVo; colonaria conditione OaPFTb

⁹ eos *CaMgTbTc; huiuscemodi Pf

¹⁰ eum *Ca; cum BeMgTbTc; om. Pf

¹¹ distinctione eos CaMgTbTc; districtione Pf

¹² et *CaMgTbTc; nec qui Pf

¹³ -are CaTbTcVo; -avit Be; -ant MgPf

masculi sint sive femine, ut¹⁴ eos vel loco liberorum, vel loco servorum aut colonorum habeant, sed nullo discrimine habito, hi qui ab huiusmodi hominibus educati sunt, liberi et ingenui appareant.

ID 16.97] Ibid., 3, Sancimus, c. De infant. expos.

¹⁴ ut *CaMgTbTc; om. Pf

54¹

*Item*²

Si is³ ad quem ancille pertinet usus⁴ fructus partum suum esse credens vendiderit, aut donaverit, furtum non committit. Furtum enim sine affectu furandi non committitur.

ID 16.105]

¹ om. Lc

² Item TbTc; De eodem Vo; om. BdBeCaMg(with no break)MqOaPfRa

³ Si is BeMgMqPfRaTbTc; Hiis Bd; Si his CaVo

⁴ et add. Tc, om. BdCaMgPfTc

55¹

*[Item]*²

Capitali crimine dampnatorum bona non ad lucrum presidis preferri³ sed cognatis punitorum reddi oportet.

ID 16.119] L. De bon. prescript. c. Bona damnat.

¹ om. Lc

² Item TbTc, De eodem Vo; om. BdBeCaEaMgMqOaPf

³ pref- *MqOaTbVo; perf- BdBeCaMgPfTc

56¹

²Hec³ constitutio iubet neminem lenonem esse neque⁴ in urbe imperiali neque⁵ in provinciis, et hoc prohibere debent pretores et presides. Ultimo enim supplicio subiciuntur qui contra constitutionis normam lenones⁶ esse ausi sunt. Omnia autem

¹ om. Lc

² Item add. Tb, De eodem add. Vo; om. *BeCaMgMqOaPfTc

³ Hec *CaMgPfTbTc; Nec Pk

⁴ neque *CaMgPkTbTc; om. Pf

⁵ neque *CaMgPkTbTc; seu Pf

⁶ lenones *MgPfTbTc; leones Ca

instrumenta et fidei iussiones apud lenones interpositas, vel a lenonibus contra bonos mores factas⁷, infirmas atque invalidas esse constitutio iubet.

ID 16.121]

⁷ *in mg. Pf, corr. fr. leones Ca*

57¹

²Si quis nefarium et³ incestum atque dampnatum matrimonium contraxerit⁴ liberos⁵ autem⁶ ex priore legitimo matrimonio⁷ non habuerit⁸ statim suis facultatibus careat, et dos que data est ei fisci iuribus vendicetur. Post publicationem autem et cinguli sui patiatu⁹ amissionem, et exilio puniatur. Quod si vilior sit et corporali questioni subsistat, et uxor eius contra leges¹⁰ nupta easdem penas patiatu⁹, scilicet si nulla iusta excusetur ignorantia.

ID 16.122] L. I, Qui contra, c. De incest.

¹ *om. Lc*

² *De eodem add. Vo*

³ *et *BeOaPftbTc; om. Ca; ac Mg*

⁴ *-axerit *CaMgPftb; -axit Tc*

⁵ *-eros *MgPftbTc; -ero Ca*

⁶ *lib. autem *CaMgTbTc; <et> liberos Pf*

⁷ *matrimonio *CaMgPftb; coniugio Tc*

⁸ *-uerit *CaMgOaTbVo; habuerit et Pf; -uit Tc*

⁹ *patiatu⁹ *MgPftbTc; om. Ca*

¹⁰ *leges *MgPftbTc; legem Ca*

58

[Item]¹

Si quis nepotes ex filio reliquerit, et ex filia nepotes vel neptes², pariter ad hereditatem ab³ intestato avi defuncti vocentur, et non minus⁴ tertiam partem sicut ante accipiant, sed integram portionem sequantur⁵, nepotes ex filia talem accipiant nati⁶ qualem accipiunt nepotes⁷ ex filio procreati.

Item⁸

¹ *Item TbTc; De eodem Vo; om. BeCaMgMqOaPf*

² *nepotes vel neptes *BeLcMgOaPftbVo; neptes vel nepotes Ca; nepotes Tc*

³ *ab *CaMgPftb; ex Tc*

⁴ *minus *CaMgPftc; om. Tb*

⁵ *seq- CaMgPftb; asseq- Tc*

⁶ *talem acc. nati *CaMgPftb; nati talem accipiant partem Tc*

⁷ *nepotes *CaMgPftb; om. Tc*

⁸ *om. Mq*

Si avia decesserit⁹, nepotibus ex filio et¹⁰ nepotibus ex filia derelictis¹¹ omnes pariter ad hereditatem avie sue vocentur, et omnino nulla sit differentia¹² utrum omnes nepotes sint aut neptes¹³, utrum ex filio an ex filia procreati sunt¹⁴.

ID 16.123] L. Si defunct., et c. De suis et leg. fil. ab intest.

⁹ dec- *CaMgPfTb; discesserit et Tc

¹⁰ et *CaMgPfTc; om. Tb

¹¹ -ictis *CaMgTbTc; -icti Pf²

¹² sit diff. *CaMgPfTc; diff. sit Tb

¹³ neptes *CaMgPfTc; nepotes Tb

¹⁴ sunt BeLcOaPfTbVo; sint CaMgTcWc

59¹

*Item*²

Non scripto in ius³ venit quod usus probavit⁴. Nam diuturni mores, consensu utentium comprobati⁵, legem imitantur. Item⁶. Ea que ipsa sibi⁷ queque civitas⁸ constituit, sepe mutari solent, vel tacito consensu principis, pape⁹ vel alia postea lege data¹⁰.

ID 16. 184] Instit. De iur. not. et civ. § Ex non scrip.

¹ om. LcVp. Wc has only 'C' and a lacuna.

² Item BeTbTc; De eodem Vo; om. CaMgMqPf

³ Non scripto in ius EaMgMqPfSITbTcVo; Conscripto in ius AdOa; Cum scripto in ius Be; Ex conscripto ius Ca; Conscripto vivis Pk; Ex non scripto in (ss Ra) ius PtRa

⁴ propriavit Oa; approbavit Pt

⁵ cum propriati Oa

⁶ om. Mq

⁷ ipsa sibi] sibi ipsa Oa; sibi ipsi Sl

⁸ queq. civ. *BePfPtSITbTc; quecumque civ. Ca; civ. queq. MgVo

⁹ princ. pp *MgMq; princ. pape BeOaPfSIVo; princ. CaTb; princ. vel pape Pt; proprii ?Ra (*with principis in mg in second hand*); princ. et pape Tc

¹⁰ postea lege data *MgMqPfSITbTc; lege postea data Ca; data lege postea (*with lata, data added later in mg.*) Ra

60¹

*Tit. iii*²

Ingenuus is³ est, qui statim⁴ ut natus est liber est, sive⁵ ex⁶ duobus ingenuis⁷ matrimonio editus, sive ex libertinis, sive ex altero libertino⁸ et altero ingenuo. Sed et⁹

¹ Lc has only Testamentum facere non possunt – iudicium est below

² Tit. iii *CaCbEaLdMgOaTbTcVo; om. BeLflLjLmMqPfRa

³ is BeMgMqPfTbTcVo; om. CaEaLfOaRa

⁴ corr. fr. statione Ld

⁵ sive *CaMgPfTbTc; vere Lm

⁶ ex *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; a Tc

⁷ in add. Tb, om. *CaCbLdLflLjLmMgPfTc

si quis de matre libera¹⁰ nascitur patre servo, ingenuus nihilominus nascitur¹¹, quemadmodum qui ex matre libera¹² et incerto patre natus est, quoniam¹³ vulgo conceptus est. Sufficit autem liberam habuisse matrem¹⁴ eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit, et econtrario si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit eum qui nascitur liberum nasci¹⁵, quia non debet calamitas¹⁶ matris¹⁷ ei nocere qui in utero est. Ex his et¹⁸ illud quesitum est si ancilla pregnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta¹⁹ pepererit, liberum an servum pariat. Marcellus probat liberum nasci. Sufficit enim²⁰ ei qui in ventre est, liberam matrem vel²¹ medio²² tempore habuisse²³, quod et²⁴ verum est.

²⁵Non omnibus licet facere testamentum. Statim enim hi²⁶ qui alieno iuri subiecti²⁷ sunt, testamenti faciendi ius non habent. Item. Testamentum facere non possunt impuberes²⁸, quia nullum eorum animi²⁹ iudicium est³⁰. Item. Furiosi, qui mente carent. Non ad rem pertinet³¹, si impubes³² postea pubes³³ factus, aut furiosus postea compos³⁴ mentis factus fuerit³⁵, et decesserit³⁶. Furiosi autem si per id tempus

⁸ -tino *CaCbLdLfljLmMgPftb; -to Tc

⁹ et *CaCbLfljLmMgTb; om. Ld; etiam Pftc

¹⁰ libera *CaCbLdLfljLmPftb; ingenua Tc

¹¹ (et *add.* Be) patre servo (servo patre CaObOdOeSg) - nascitur

*BeCaEaLgMgOaObOcOdOeOfPftbSgTcVm; om. Lm

¹² nascitur Lj???

¹³ quoniam *CaMgPftbTc; quin Lm

¹⁴ hab. mat. CaCbLdLfljLmMgPftb; mat. hab. Tc

¹⁵ vel esse *add. ss* Mg

¹⁶ camitas Ca

¹⁷ matris *CaMgPftbTc; om. Ld

¹⁸ et *CaCbLdLjLmMgTbTc; etiam Pf

¹⁹ postea (*ss* Tb) facta *BeLdLmMgOaPftbVo; facta sit et Lf; postea facta sit et CaCbLjTc

²⁰ enim *CaMgPftbTc; vel Lf

²¹ in *add.* Ca, om. *MgPftbTc

²² me Lm

²³ ut liber nascatur *add. Vosm.*; om.

*BeCaCbDbLdLflgLjLmMgMqOaObOcOdOeOfPftPwQaSgRaTbTcVmVoBrant

²⁴ quod et *BeCaCbLdLfljLmOdMgPftb; quod Oe; quia Tc

²⁵ Item *add.* Tb, Titulo iiii *add.* Vo, om. BeCaLdLfljMgMqOaPftRaTc. Non *rubricated* Lflj. De

testamento *add. in mg.* Cb², De testamentis *add. in mg.* Tc²

²⁶ enim hi BeCaMgPftbTc; ii CbLj

²⁷ subiecti *CaMgPftbTc; suditi Lm

²⁸ impubes BeCaCbLdLfljMgOaPftRaTbVo; impuberes *LmTc

²⁹ quia nullum eor. an. *BeCbLfljLmMgPftRaTbVo; quia ullum eor. an. Ca; et nullum eorum an. Ld;

quia nullum an. eor. Tc

³⁰ iud. est *CaCbLdLfljLmMgPftb; est iud. Tc

³¹ set *add.* Ld

³² impubes *CaCbLdLfljLmMgPftb; impub<er>is Tc

³³ -es *CaCbLdLfljLmMgPftb; -er Tc

³⁴ compos *CaCbLdLfljLmMgPftb; om. Tc

³⁵ ment. fact. fuer. *CaCbLdLfljLmMgPftb; fact. fuer. ment. Tc

³⁶ dec- *CaPftbTc; disc- Mg

fecerint testamentum³⁷ quo furor eorum intermissus est, iure testati esse videntur. Item. Mutus et surdus non³⁸ semper testamentum facere³⁹ possunt. Utique autem⁴⁰ de eo⁴¹ surdo loquitur qui omnino non exaudit⁴², non qui tarde exaudiat. Nam et mutus is⁴³ intelligitur qui eloqui nihil potest, non qui tarde loquitur.

[Titulo v]⁴⁴

Cum⁴⁵ lex in⁴⁶ preteritum quid⁴⁷ indulget in futurum vetat.

ID 16.185 to et verum est; 188 from Non omnibus to loquitur; 192 from Cum lex to end] Instit. De ingenuis

³⁷ fec. test. *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; test. fac. Tc

³⁸ non *CaMgPfTbTc; om. Lf

³⁹ non add. LfLm, om. *CaMgPfTbTc

⁴⁰ autem *MgPfTbTc; om. Ca

⁴¹ eo *CaMgPfTbTc; illo Lf

⁴² exaudit *Be²CaCbLjMgPfTcVo; audit Ld(*obsc. corr.*)LfTb; exaudivit Lm

⁴³ is *MgPfTbTc; his Ca

⁴⁴ Tit. v Mg(*mg*)TbVo, Item Tc; om. BeCaCbEaLdLmMqOaPfRaWc [tit. ii add. ID]

⁴⁵ Dum Pk

⁴⁶ in *BeCaCbLdOaOdMgTbTcVo; om. EaLmPf

⁴⁷ quid *BeCaCbLdMgOdTbTc; quod Lm; quidem Pf

61¹

Tit. v²

Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis. Et ideo credendum est eum qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est, iustum filium esse³.**[62]** Item. Cum legitime nuptie facte sint⁴ patrem liberi sequuntur, vulgo quesiti⁵ matrem sequuntur.**[63]** Item. Vulgo concepti dicuntur qui patrem demonstrare non possunt vel qui possunt quidem, sed eum habent quem habere non licet⁶.**[64]** Item. Lex nature hec est ut qui nascitur sine legitimo matrimonio matrem sequatur.**[65]** Item. Qui in utero sunt, in toto pene iure civili intelliguntur in rerum natura esse⁷. Nam et legitime hereditates⁸ his⁹ restituuntur, ita

¹ Lc has only sections 62 and 64

² Tit. v *EaOaOcPkPw; De eodem Vo; Tit. Od; Item Tb; Tit. x Tc; om. BeCaCbMgMqPfRa

³ fil. esse *CaMgPfTc; esse fil. Tb

⁴ sint MgPfTb; sunt CaTc. Sl replaces Item. Cum legitime nuptie facte sunt with Vulgo concepti dicuntur (*repeated below*) and a lacuna of several words

⁵ quesiti *CaMgPfTc; quasi Tb

⁶ hab. non lic. *MgPfTbTc; non lic. hab. Ca

⁷ esse *BeMgPfTb; est CaTc

⁸ corr. fr. etates (?) Ra

⁹ his *CaMgTbTc; iis Pf

ut si pregnans mulier ab hostibus capta sit, id quod natum erit, quamvis apud bone fidei emptorem pepererit, tanquam furtivum usu non capitur¹⁰.

ID 16.193] L. Sept mens. § De stat.; L. Cum legit. § De stat., et 32, q. 5, c. Libert. [C 32 q 4 c 15 is remote], L. Vulg. quesit., § De stat.; L. Lex nat. § De stat. L. Qui in uter. § De stat.

¹⁰ -itur *BeCaPfTbVo; -iatur MgTc

66¹

²Item³

Si aliquis⁴ unam⁵ rem per legitimas scripturas duobus donaverit, uni prius et alteri postea, non querendum est in his donationibus qui prius, qui posterius acceperit, sed qui rem tradente donatore possederit, is⁶ eam cui est tradita⁷ possidebit⁸. Nec interest utrum in⁹ parentes an in¹⁰ extraneos facta sit talis donatio.

¹¹Licet prior petitor offerat sacramentum¹², tamen cum nulla¹³ probatione debiti, is¹⁴ qui accusatur potest fidem suam iurisiurandi religione firmare. Si quando pulsatus repetenti¹⁵ pecuniam obtulerit sacramentum et ille ei iurisiurandi necessitatem ultro concesserit, non potest postea ab eo debitum postulare. ¹⁶Heres eius cui pecunia credita dicitur, ad sacramentum vocari non potest¹⁷, quia que egerit auctor suus ad integrum scire non potuit¹⁸. [67] ¹⁹Quicquid in rem commodatam ob²⁰ morbum vel aliam rationem impensum est a domino recipi potest²¹. ²²Si facto

¹ *om. Lc*

² De donatione inter vivas *in mg. Ca*

³ Item *BeMgTbTc; De eodem Vo; *om. BdEaCaMqPf*

⁴ aliquis *BeCaMgPfPwTb; quis Tc; quis aliquis Vo

⁵ unam *BeMgMqPfRaTbTcVo; legitimam BdEaCaPk; vel legitimam *add. in mg. Ra*

⁶ is *MgPfTbTc; his Ca

⁷ est trad. *CaMgPfTc; trad. est Tb

⁸ cui est trad. poss. *om. with large lacuna Sl*

⁹ in *CaMgPfTb; inter Tc

¹⁰ in *MgPfTbTc; *om. Ca*

¹¹ Item *add. TbTc, om. *CaMgMqPfPwVo*

¹² offerat sac. *BeCaPfTbVo; sac. off. MgQa; faciat sac. Tc

¹³ tamen cum nulla *CaMgTbTc; cum nulla tamen Pf

¹⁴ is *MgPfTbTc; his Ca

¹⁵ -etenti BeMgPfTc; -etendi CaTb

¹⁶ Item *add. MgTb, om. *BeCaPfTc*

¹⁷ quia (*om. Mq*) postea ab eo debitum postulare (-are Mq, -ari Oa) *add. MgMkMmMoMqOaQa, om.*

*BbBeCaEaMfMhMjPdPfPtRaTbTcVo

¹⁸ potuit *CaMgPfTb; potest Tc

¹⁹ Item *add. MgTb, om. *CaPfTcVo*

²⁰ *corr. fr. ab Ca*

²¹ a domino recipi potest *BeMgMqObOcQaTbTcVo; restituendus (-um Ra) est CaRa; vel a domino recipi potest *in mg. Ra; om. CbEaPf*

²² Item *add. Tb, om. *BeCaMgPfTc*

incendio, ruina, naufragio aut quolibet simili casu²³ res commodata amissa sit²⁴, non²⁵ tenebitur eo nomine is cui commodata est, nisi forte cum possit rem commodatam salvam facere, suam pretulit²⁶. [68] ²⁷Si servum vel equum vel quecumque alia aliquis ab altero ad usum tantum²⁸ serviendi commodata susceperit, et eos ad pugnam vel ubi vite periculum²⁹ incurrant³⁰ duxerit, ad redditionem commodate rei merito a³¹ domino retinetur³².

ID 16.195-8, 199a] L. Si ut certo. § Proinde, § Sed interd.

²³ sim. casu *CaPfTbTc; casu sim. Mg

²⁴ amissa sit *BeCaMgTb; missa sit Pf; amissa fuerit Tc

²⁵ non *CaMgPfTb; nec Tc

²⁶ pretulit *BeOaTb; protulerit Ca; pretulerit MgPfTcVo

²⁷ Item *add.* MgTb, *om.* *BeCaPfTcVo

²⁸ tantum *CaMgPfTb; tamen Tc

²⁹ vite per. *CaMgTb; per. vite Tc; per. Pf

³⁰ incurrant *CaMgPfTb; incurrerint Tc

³¹ a *MgPfTbTc; *om.* Ca

³² *retinetur *BeMgPfTbVo; tenetur Ca(retinebitur ut reus *add.* Ca²)RaTc

69¹

²Si factio pretio rem vendendam aliquis cuicumque³ crediderit⁴, et dum ab eo⁵ vendenda⁶ profertur, quacumque occasione perierit, ei perit qui eam⁷ dederat distrahendam. Ceterum si rem acceptam, non rogante domino sed permittente⁸ eo qui accepit, dum velit venundare, perdiderit, sibi rei perditae ingerit detrimentum⁹.

Creditor si sine conditione pignus sibi depositum¹⁰ tenens, ter debitorem suum convenerit ut soluto debito¹¹ pignora sua recipiat¹². Quod¹³ si debitor noluerit post tres admonitiones soluto debito¹⁴ pignora sua suscipere¹⁵, creditor distrahendi¹⁶ pignoris liberam habebit potestatem.

ID 16.199b]] L. Si ut certo, n. Vidend.

¹ Lc lacks sections indicated

² Item *add.* TbTc, *om.* CaMgMqPfVo

³ cuic- CaMgPfTc; quic- Tb

⁴ -derit *CaPfTbTc; -dit ?Mg

⁵ ab eo *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁶ *in mg.* Be²

⁷ eam *MgPfTbTc; ea Ca

⁸ permittente *CaMgPfTb; permittite Tc

⁹ sibi rei – det. *om.* Pt

¹⁰ pignus *add. and canc.* Ca

¹¹ debito *CaMgPfTb; precio Tc

¹² rec- *BeMgPfTbVo; recipere Ca; accipiat Tc

¹³ Quod *MgMqTb; *erasure* Pf; *om.* BeTc

¹⁴ debito *MgPfTb; precio Tc

¹⁵ Quod si debitor - suscipere *MgPfTbTc; *om.* Ca

[Item]¹⁷

Si alienum animal cuicumque dampnum intulerit aut alicuius fructus leserit, dominus eius aut estimationem dampni reddat aut ipsum animal tradat. Quod etiam de cane similiter est statutum¹⁸.¹⁹ Ei qui²⁰ irritatu suo feram bestiam vel quamcumque aliam quadrupedem in se proritavit²¹, ea que dampnum dederit, neque in eius dominum neque in custodem actio²² datur²³. [70]²⁴ Cum multi fideiussores institerint, etiamsi²⁵ ad solvendum que promiserunt, probantur idonei, et possint²⁶ omnes in solidum retineri²⁷, tamen restitutio debiti²⁸ inter eos dividenda est, ut unusquisque id quod eum²⁹ pro³⁰ portione sua contingit exsolvat.³¹

ID 16.253-5] L. Rogasti, vers. Quemad.

³² Quicumque falsam monetam percussisse comprobatus³³ fuerit, manus eius amputetur, et qui hoc³⁴ consensit³⁵, si liber est lx³⁶ solidos componat³⁷, si servus³⁸ lx³⁹ ictus accipiat⁴⁰.

⁴¹ Apud quem scelus agnoscitur et pars rapine fuerit inventa, statim socios suos nominare cogatur. Quod si⁴² nominare noluerit⁴³, teneatur ad vindictam.

¹⁶ dist- *BeCaTb; det- MgPfTcVo

¹⁷ Item TbTc; om. BeCaMgMqPfRaVoWc

¹⁸ statutum *MgPfTbTc; constitutum Ca

¹⁹ Item add. Tb, om. *CaLcMgPfTc

²⁰ Ei qui *MgTb; Et qui BeCaSlTc; Et his qui Ea; Si quis MqPfPwVo; Si qui Oa

²¹ in se proritavit Pf; in se proritaverit BeBdEaMqOaVo; in se irritaverit CaMq²; proritaverit in se MgQa; in se irritavit TbTc

²² auctio Ca

²³ datur *BeMgPfTb²Vo; detur CaOaTbTc

²⁴ Item add. Tb, om. *BeCaMgPfTc

²⁵ etiamsi *MgPfTbTc; et si Ca

²⁶ -int *CaMgPfTb; -unt Tc

²⁷ retineri *CaMgPfTc; reverti Tb

²⁸ et add. BePfTbVo, etiam add. Ca, om. *MgTc

²⁹ eum *MgRaTcVo; cum BeCaPfTb; vel cum add. Ra²

³⁰ pro *CaMgPfTcVo²; om. TbVo

³¹ Ei qui irritatu – exsolvat om.Lc

³² Item add. TbTc, om. *BeCaMgMqOdPfVo

³³ compr- CaMgPfTb; pr- Tc

³⁴ hoc *CaPfTbTc; huic Mg

³⁵ -sit *BeMgPfTb; -serit Ca; -tit Tc

³⁶ lx *MgPfTbTc; xl Ca

³⁷ -onat *MgPfTbTc; -erat Ca

³⁸ est add. Tc, om. *CaMgPfTb

³⁹ lx *MgPfTbTc; xl Ca

⁴⁰ acc- *CaPfTbTc; rec- Mg

⁴¹ Item add. Tb, om. *CaMgPfTc

⁴² nomine cogatur. Quod si in mg. Mq²

⁴⁴Filio⁴⁵ vel heredi contra priorum⁴⁶ iustam aut⁴⁷ legitimam diffinitionem venire non liceat, quia iuste repellitur presumptio illius qui facta seniorum iniuste⁴⁸ conatur irrumpere.⁴⁹

Non solum ille qui furtum fecerit, sed etiam et⁵⁰ quicumque conscius fuerit, vel furto ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, et simili vindicte subiaceat.

ID 16. 278 to ictus accipiat; 299-301 from Apud quem to end] L. Inter Fideius. § Si plures; et ex Adrian. ep.

⁴³ nom. nol. *CaPFTbTc; nol. nom. Mg

⁴⁴ Item *add.* TbTc, *om.* *CaMgPfVo

⁴⁵ *corr. fr.* ilio Ca

⁴⁶ priorum *BeCaCbMgMqOaTb²Tc; pravorum EaObOcPf; maiorum Vo; *om.* Tb

⁴⁷ aut *CaMgPfTb; vel Tc

⁴⁸ iniuste *CaMgPfTb etiam iuste (?) Tc

⁴⁹ Filio vel heredi contra – irrumpere *om.* Lc

⁵⁰ et *CaMgPfTc; *om.* Tb

71

¹Ut nullus comparet caballum², bovem aut iumentum vel³ aliud animal, nisi illum hominem cognoscat qui eum vendiderit, et de quo⁴ est, et ubi manet, et quis⁵ est eius⁶ senior.

ID 16.308] L. Civile. c. De furt., et l. Maior., c. De fals.

¹ Item *add.* Tb, *om.* BeCaMgMqPfTcVo

² *corr. fr.* gab- Mg

³ vel *BeCaMgTc; aut PfTb; an Vo

⁴ de quo *CaMgPfTb; unde Tc

⁵ quis *CaMgPfTb; qui Tc

⁶ est eius *CaPFTbTc; eius est Mg

72

¹Si bos alicuius bovem alterius² vulneraverit, et ille mortuus fuerit, vendant³ bovem vivum et dividant⁴ pretium et cadaver⁵. Si vero sciebat dominus eius quod bos vitiosus erat⁶ et noluit eum⁷ custodire, reddat bovem pro bove⁸, et cadaver⁹ integrum accipiat.

¹ xvii *add.* Od; *om.* BeCaCbLdLfLjLmMgOcPfTcVo; Item Ea

² bov. alt. BeCaMgPfTbTc; alt. bov. CbLj

³ -ant CbLd²LjLmPfTbVo; -ent BeLd; -at CaLfMg; -et Tc

⁴ -ant CbLdLjLmMgPfTbVo; -ent Be; -at CaLfTc

⁵ et cad. *CaLdLfLjMgOdPfTb; *om.* Tc

⁶ quod (quos Cb) bos vit. erat *CaCbLdLfLjLmMgPfTc; bovem esse vitiosum Tb

⁷ eum *BeMgOaTc; *om.* CaCbLcLdLfLjLmMqPfTbVo

ID 16.350] C. Si bos, extr. De iniur. et dam. dat.

⁸ pro bove *CaMgPfTbTc; om. Lf

⁹ cadaver *CaCbLdLflLjLmMgPfTb; cadat Tc

73

xviii¹

Qui furatus fuerit bovem aut ovem², quinque boves pro uno³ restituat, et quatuor⁴ oves pro una⁵.

ID 16.351]

¹ xviii *EaMgOaTbVo; xvii BeCaTc; om. MqPfLc

² aut ovem *BeMgMqTbTc; om. CaEaPfVo

³ bove add. MqRaTc, om. *CaEaMgPfTb

⁴ quatuor *CaEaMgPfTbVo; tres Tc

⁵ det add. Mq, restituat add. Tc, om. *CaEaMgPfTb

74

xviii¹

Si effregerit fur domum² sive suffodiens³ fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus⁴ sanguinis. Quod⁵ si orto sole⁶ hoc fecerit, homicidium perpetravit⁷.

ID 16.352] C. Perfodiens, extr. De homicid., et l. Itaque, § Lex ad l. Aquil.

¹ xviii *BeCaEaMgOaTbTc; om. LcMqPfVo

² fur dom. *CaPfTbTc; dom. fur Mg

³ suffod- *CaMgPfTc; fod- Tb

⁴ non erit reus *CaMgPfTb; reus non erit Tc

⁵ Quod *CaMgPfTb; Qui Tc

⁶ corr. fr. solo Mg

⁷ hom. perp. *CaPfTbTc; perp. hom. Mg

74[bis]¹

xx²

Si leserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro vel in vinea pro dampni estimatione restituat³.

ID 16.353]

¹ om. Lc

² xx *BeCaEaMgOaTbTc; om. MqPfVo

³ -uat CaMgPfTb; -uet Tc

75¹xxi²

Si egressus ignis invenerit spicas³ et comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes in agris, reddat dampnum⁴ qui ignem succenderit⁵.

ID 16.354]

¹ om. Lc

² xxi *BeCaEaMgTb; xx Tc; om. MqPfVo

³ spicas *CaMgPfTb; spinas Tc

⁴ dampnum *BeMgPfTbVo; agrum dampnum Ca; dampna Tc

⁵ reddat dampnum qui ignem succ. in mg. Mq

76¹

²Institutionum libro II³, titulo i⁴

Fere⁵ bestie et⁶ volucres et pisces, id est⁷ omnia animalia que in terra, mari celo⁸que⁸ nascuntur simul atque⁹ ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt. Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur, nec interest¹⁰ feras bestias et¹¹ volucres utrum in suo fundo quisque capiat¹² an in alieno.¹³ Plane qui¹⁴ alienum fundum ingreditur venandi aut aucupandi¹⁵ gratia, potest a domino, si is¹⁶ providerit, prohiberi ne ingrediatur. Quicquid autem eorum ceperis eo usque tuum esse intelligitur donec tua custodia cohercetur. Cum vero evaserit custodiam tuam et in naturalem libertatem se¹⁷ receperit, tuum esse desiit¹⁸ et rursum¹⁹ occupantis fit²⁰. Naturalem autem libertatem recipere²¹ intelligitur cum vel²²

¹ om. Lc

² Ex add. Tc, om. *BeCaMgPfTbWc

³ II *BeMgOaPfTbVo; V Ca; om. Tc

⁴ tit. i *BeCaMgOaTbVo; Inst. - i in mg. Ca, in text Wc, om. Mq; cap. i Tc [Pf mf illeg.]

⁵ The 'F' in Vo is a very large and fully decorated initial depicting a horned beast grappling with a serpent. Seve Pk

⁶ et *BeOaTb; om. CaMgPfTcVoWc

⁷ id est *BeCaOaPfVo; et MgTcTb; om. Wc

⁸ mari celo⁸que *CaMgPfTbWc; celo marive Tc

⁹ atque *Be²CaMgPfTc; om. Be; ut Tb

¹⁰ et add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹¹ et *CaMgPfTb; om. Tc

¹² capiat *CaMgPfTc; captet Tb

¹³ Here Ra has several passage in the margins in a later hand which has not appeared before, but much of it is illegible in the mf since it is in the gutter.

¹⁴ in add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹⁵ vel alterius add. Brant, om. CaEaMgPfTbTc

¹⁶ is *MgPfTbTc; his Ca

¹⁷ ss Mq²

¹⁸ -siit *Tc; -sinit BeCaRa; -sit MgOaPfTbVo

¹⁹ -um *BeCaPfTc; -us MgTb

²⁰ sit CaMgPfTb; fit Tc

oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo ut difficilis sit eius²³ persecutio. Illud quesitum est, an si²⁴ fera bestia ita vulnerata sit ut capi possit statim²⁵ tua esse intelligatur. Quibusdam placuit tuam esse, et eo usque tuam videri donec eam²⁶ persequaris. Quod si²⁷ desieris persequi desinit tua esse²⁸, et rursus fieri occupantis. Alii non aliter putaverunt tuam esse quam si ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent ut eam non capias²⁹. Apium quoque natura fera³⁰ est. Itaque que in arbore tua consederint³¹, antequam³² a te³³ alveo includantur, non magis tue esse intelliguntur quam volucres que in tua arbore³⁴ nidum fecerint³⁵. Ideoque si alius eas incluserit, is³⁶ earum³⁷ dominus erit. Favos quoque si quos³⁸ effecerint³⁹, quilibet eximere potest. Plane integra re⁴⁰ si⁴¹ provideris⁴² ingredientem in fundum tuum⁴³, potes eum iure prohibere ne ingrediatur. Examen quoque ex⁴⁴ alveo tuo⁴⁵ eo usque tuum esse intelligitur, donec in conspectu tuo est⁴⁶, nec difficilis eius⁴⁷ persecutio est, alioquin occupantis fit⁴⁸. Pavonum⁴⁹ et columbarum fera natura est, nec ad rem pertinet, quod ex consuetudine avolare et recedere solent. Nam et apes idem faciunt⁵⁰ quarum constat feram esse naturam. Cervos quoque ita quidam⁵¹

²¹ tuum esse desinit – libertate recipere *in mg.* Mq²

²² vel *CaMgPFTb; *om.* Tc

²³ sit eius *CaMgPFTb; eius sit Tc

²⁴ si *CaMgPFTb; *om.* Tc

²⁵ statim *CaMgPFTb; si Tc

²⁶ eam *MgPFTbTc; *om.* Ca

²⁷ eam *add.* Tc, *om.* *CaMgPFTb

²⁸ tua esse CaPFTbTc; esse tua Mg

²⁹ eam (*ss* Tb) non cap. CaPFTbTc; non cap. eam Mg

³⁰ nat. fera *CaMgPFTb; fera nat. Tc

³¹ considerint MgPf; consederint BeCaTbTcVo

³² *om.* Vo

³³ a te *BeCaMgTbVo; a te in CaTc; *erasure* Pf

³⁴ tua arb. *BeMgPFTb; arb. tua CaTc

³⁵ -int *CaMgPFTb; -unt Tc

³⁶ is *MgPFTbTc; his Ca

³⁷ earum *CaMgPFTc; eorum Tb

³⁸ *ss* Mg

³⁹ effec- *BeMgPFTb; fec- CaTc

⁴⁰ int. re *MgPFTc; integrare BeCa; *om.* Tb

⁴¹ *ss* Pf

⁴² prov- MgPFTbTc; prev- Ca

⁴³ plane *add.* Tc, *om.* *CaMgPFTb

⁴⁴ ex *CaMgPFTc; in Tb

⁴⁵ quod *add.* Ca, *om.* *MgPFTbTc

⁴⁶ est *CaMgPFTb; *erasure* Tc

⁴⁷ eius *CaMgPFTb; *om.* Tc

⁴⁸ fit *BeTb; sit CaMgPf; est Tc

⁴⁹ -onum *CaMgPFTb; -orum Tc

⁵⁰ faciunt Ca

⁵¹ quidam *BeCaMgPFTb²; quid Tb; quidem Vo; *om.* Tc

mansuetos habent, ut in silvas ire et redire soleant, quorum et ipsorum⁵² feram esse naturam nemo negat. In his autem⁵³ animalibus que ex consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est, ut eo usque tua esse⁵⁴ intelligantur donec animum revertendi habeant. Nam cum revertendi animum habere⁵⁵ desierint, etiam tua esse desinunt, et fiunt⁵⁶ occupantium. Revertendi autem videntur animum⁵⁷ desinere⁵⁸ habere, cum⁵⁹ revertendi consuetudinem deseruerint. Gallinarum et anserum non est fera natura, idque ex eo possumus intelligere, quod alie sunt galline⁶⁰ quas feras vocamus. Item⁶¹ alii anseres quos feras appellamus. Ideoque si anseres tui aut⁶² galline tue aliquo casu turbati⁶³ turbatique⁶⁴ evolaverint⁶⁵, licet conspectum tuum effugerint⁶⁶, quocumque⁶⁷ loco sint, tui tueve⁶⁸ esse intelliguntur⁶⁹, et qui lucrandi animo ea animalia retinet, furtum intelligitur committere.

ID 13.35]

⁵² et ipsorum *CaMgPftb; om. Tc

⁵³ autem *CaPftbTc; vero Mg

⁵⁴ iure *add.* Tc, *om.* *CaMgPftb

⁵⁵ rev. an. hab. *BeTbVo; an rev. hab. CaTc; rev. (-andi Oa) hab. an. MgOaPf

⁵⁶ fiunt *CaMgPftb; sunt Tc

⁵⁷ vid. an. MgPftb; an. vid. CaTc

⁵⁸ esse *add. and canc.* Ca

⁵⁹ *from here to near end of cap.* Mq has long apparent erasures in mid-text, though none is missing

⁶⁰ al. sunt gall. *BeCaTbTc; gall. sunt Mg; sunt al. gall. (galliene Vo) PfVo

⁶¹ Item *MgTcVo; *om.* Pftb

⁶² aut *CaMgPftb; et Tc

⁶³ -ati *CaMgPft²TbVo; turbiaritur Oa; -ate Tc

⁶⁴ turbatique MgOaPf; turbateque BeDbRaVo; turbateve Ca; sint Tb; fuerint turbatique Tc

⁶⁵ evolaverint *MgPftbTc; violaverint Ca

⁶⁶ effug- *CaMgPftb; aufug- Tc

⁶⁷ tamen *add.* Tb, *om.* *CaMgPftc

⁶⁸ tui tueve *MgPftbTc; tue tuive Ca

⁶⁹ -untur *CaMgTbTc; -antur Pf

77¹

²*Epistola prima Clementis³ ad Iacobum⁴*

Clementi⁵ trado, ait beatus Petrus, a Domino mihi traditam potestatem ligandi atque solvendi, ut de omnibus quibuscumque decreverit in terris, hoc decretum sit⁶ in

¹ *om.* Lc

² Incipit de excommunicatione *add. in mg.* BbPtRaSl; Incipit de exc.. Ex *add.* BdBeCaMgTcVoWc; De vocatione excommunicandorum *add.* Db; Incipit de excommunicatis *add. in mg.* Ln²; *om.*

*MhMjMkMqPftSgTb. De licita et illicita excommunicatione *add. in mg.* Bd; De potestate excommunicandi *add. in mg.* Tc². De excommunicatione *in text* Vp.

³ pape *add.* Tb, *om.* *BdBeCaMgPftc

⁴ iii. De licita et illicita excommunicatione *in mg.* Bd; iii *add in mg* Be² *No insc.* Oa

⁵ *The initial 'C' much enlarged, with a wide space left blank for a rubric Pk; large space left for missing initial BeDb. episcopo et pape add. ss Ln²*

celis. Ligabit enim quod oportet ligari, et solvet quod expedit⁷ solvi, tanquam qui ad liquidum ecclesie regulam noverit. Item. O⁸ Clemens, omnes⁹ cum tanta reverentia tua verba suscipiant, ut sciant¹⁰ te¹¹ legatum et preconem¹² esse veritatis, et quodcumque¹³ ligaveris super terram erunt ligata¹⁴ et in celo, et quodcumque solveris super terram, etiam ibi esse solvendum¹⁵, quoniam quidem¹⁶ ut dixi que oportet ligabis, et que expedit solves.

ID 14.1-2]

⁶ et *add.* BeMgOaTbVo, *om.* BdCaPfTc

⁷ expedit *CaMgPfTb; oportet Tc

⁸ O] *om.* MfMf; Omnes O BeOa

⁹ omnes *ss* Mg

¹⁰ *corr. fr.* sciam Oe

¹¹ ut scant te *in mg.* Mo²

¹² legem et predicationem DbEaMfOePfPtQaSgVo; te legem et predicationem BdCaOf; legem te et preconem Be; te et legis te et predicatorem Lg; legis te et predicatorem Mg; legem te et predicationem MhMmMqVm; legem esse et predicationem Mk; legem et predicatorem Mj; legatum et predicatorem Mo; leges te et preconem Oa; te legis et predicatorem ObPw; te legem et preconem Ra; legem et preconem Tb; te legatum et preconem Tc

¹³ quodc- *CaPfTbTc; quec- Mg

¹⁴ erunt ligata MgPf; erit legatum BeVo; e.l. CaTc; erit legatum Tb

¹⁵ etiam ibi esse sol. BeCaPfTbVo; etiam ibi sol. esse Mg; e.s. et in c. Tc

¹⁶ quoniam quidem CaMgPfTb; quando quidem Tc

78¹

[De indignis prelati] ². Gregorius in homelia xxvi³

Plerumque contingit ut iudicis locum teneat cuius ad locum minime vita concordat, ac sepe agitur ut vel⁴ dampnet immeritos⁵ vel alios ipse⁶ ligatus solvat. Sepe in solvendis ac ligandis⁷ subditis sue⁸ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur pastor. [79] Unde⁹ fit ut ipsa ligandi ac¹⁰ solvendi potestate se privet¹¹ qui hanc pro suis voluntatibus et non pro subiectorum¹² moribus exercet. Sepe fit ut erga quemlibet proximum odio vel gratia moveatur pastor.[80] Iudicare autem digne

¹ *om.* Lc

² De indignis prelati *in mg.* CaMgOcPw, *in text* BeEaPfRa²SIVoVp; De dignis prelati Tc; De licita et illicita excommunicatione et excommunicationibus *add. in mg.* Cb²; *om.* MqOaPt

³ xxvi *BeCaCbLmMgMqOaTbVo; xxvii PfTc

⁴ ut vel *BeCaMgTb; vel Lm; ut PfTcVo

⁵ immeritos *CaCbLmMgPfTc; innocios Tb

⁶ ipse *CaMgPfTbTc; sepe Lm

⁷ solv. ac lig. *BeCaCbLmMgPf; lig. ac solv. TbTc

⁸ sue *CaCbLmMgPfTb; sive Tc

⁹ Unde *CaMgPfTc; Inde Tb

¹⁰ ac *BeCbLmMgPfTbVo; atque CaTc

¹¹ se priv. *CaPfTbTc; priv. se Mg

¹² subiectorum BeCaMfMqPfPtRaTbVo; subditorum *LmTc

de subditis¹³ nequeunt, qui in subditorum¹⁴ causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur. Unde et recte per prophetam dicitur¹⁵, Mortificabant animas que non¹⁶ moriuntur¹⁷, et vivicabant animas que non¹⁸ vivunt¹⁹. Non morientem quippe mortificat qui iustum dampnat, et non victurum vivificare nititur qui reum a supplicio absolvere nititur²⁰. Cause ergo pensande sunt, et tunc ligandi atque²¹ solvendi potestas exercenda²². Videndum que culpa aut²³ que sit penitentia²⁴ secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam²⁵ visitat, illos sententia pastoris absolvat. [81] Tunc enim vera est absolutio presidentis cum interni arbitrium²⁶ sequitur iudicis, quod bene quatruiduani Lazari illa resuscitatio designat²⁷, que videlicet demonstrat quia²⁸ mortuum Dominus²⁹ vocavit et vivificavit dicens, Lazare veni foras, et postmodum is³⁰ qui vivens fuerat egressus³¹, a discipulis est solutus³² sicut scriptum est, Cumque egressus esset qui fuerat ligatus institis tunc dixit³³ discipulis³⁴, Solve eum, et sinite³⁵ abire. Ecce illum discipuli iam viventem³⁶ solvunt³⁷ quem magister resuscitaverat mortuum. Si enim discipuli mortuum solverent³⁸ fetorem magis ostenderent quam virtutem.

¹³ subiectis Be

¹⁴ subditorum *BeCaMgPfPtTbTcVo; subiectorum CbLj

¹⁵ et recte – dicitur *in mg.* Ra²

¹⁶ ss Ld

¹⁷ moriuntur *BeCbLjLmOaRa²TbTc; moriebantur CaDbLdLflgMgMqOcOeOfPfPwRaSgVmVo

¹⁸ mor. et viv. an. que non (ss Be)

*BeCaCbDbLdLflgLjLmMgMqObOcOeOfPfPtPwQaRaSgTbTcVmVo; mor. et viv. - non *om.*

OdBrant; moriebantur et vivificat Od mg.

¹⁹ vivebant Oe

²⁰ nititur BeCaMgPfRaTbTc; conatur CbLjPt

²¹ atque *CaMgPfTbTc; et Lm

²² -enda *BeCbLjLmMgPfTbVo; -enda est CaLdLf; -erda est Tc

²³ aut *CaCbLmMgPfTbTcBrant; precessit Vosm.

²⁴ sit pen. CaMgPfTbTc; pen. sit Lf

²⁵ comp. grat. *CaMgPfTbTc; grat. comp. Lm

²⁶ interni arbitrium *Mq²Pf²Ra²TbTcVo; in tantum arbitrium Be; intimi arbitrii Ca; eterni (vel int ss

Mg) arbitrium MgRa; interni arbitrum Mq

²⁷ *obsc. corr.* Ca

²⁸ prius *add.* CbTc, *om.* BeCaLmMgPfTb; *erasure here* Mq

²⁹ mort. Dom. *CaCbMgPfTc; Dum mort. Lm ?; Dom. mort. Tb

³⁰ is *MgPfTbTc; his Ca

³¹ fu. eg. *CaMgPfTbTc; eg. fu. Cb

³² est sol. *CaCbLmMgTbTc; sol. est Pf

³³ Iesus *add.* Cb, *om.* *CaMgPfTbTc

³⁴ suis *add.* Tc, *om.* *CaCbLmMgPfTb

³⁵ eum *add.* Lm, *om.* *CaMgPfTbTc

³⁶ illum disc. iam viv. *CaCbLmPfTbVo; illum iam viv. disc. Mg; disc. illum iam viv. Tc

³⁷ -unt *CaMgPfTbTc; -erunt Lm

³⁸ *corr. fr.* -int Pf

ID 14.3] C 11 q 3 c 88, Plerumque contingit – abbrev. and paraph.; C 11 q 3 c 60, Ipse ligandi – moribus exercet; C 11 q 3 c 61, Iudicare digne – gratiam sequuntur; C 11 q 3 c 62, Tunc vera est -sicut scriptum est

³⁹*Idem. De prelati iniuste litigantibus*⁴⁰

Ex qua consideratione nobis⁴¹ intuendum est quod⁴² illos nos⁴³ debemus per pastoralem auctoritatem solvere, quos auctorem nostrum⁴⁴ per suscitantem⁴⁵ gratiam scimus⁴⁶ vivificare⁴⁷. Que nimirum vivificatio⁴⁸ ante rectitudinem operis in ipsa iam⁴⁹ cognoscitur confessione peccati. Unde et huic ipsi⁵⁰ mortuo nequaquam dicitur, Revivisce⁵¹, sed, Veni foras. Omnis quippe peccator, dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsus latet, in suis penitralibus occultatur. Sed mortuus venit⁵² foras cum peccator nequitias suas⁵³ sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur, Veni foras, ac si aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur, Cur reatum tuum intra conscientiam⁵⁴ abscondis? Foras iam per confessionem egredere qui apud te per confessionem⁵⁵ interius lates. Veniat itaque foras mortuus, id est culpam⁵⁶ confiteatur peccator, venientem⁵⁷ vero⁵⁸ solvant discipuli, ut pastores ecclesie ei penam debeant amovere⁵⁹ quam meruit qui non⁶⁰ erubuit confiteri quod fecit. Hec de solutionis⁶¹ ordine dixerim breviter ut sub magno moderamine pastores ecclesie vel solvere studeant vel ligare.

ID 14.3d]

³⁹ whole section om. Lc

⁴⁰ Idem. (om. BeCaEaPwRa) De - litig. (ligantibus Sl) in text EaPf, in mg. BeCaMgOc²Pw2Ra²Sl; Item Tb; om. with no break BdBcLmMqOaTcVoWc

⁴¹ nobis CaPfTbTc; vobis Mg

⁴² quod *BeCaLmMgPfTbVo; quia CbTc

⁴³ illos nos *CaMgPfTbTc; nos illos Cb

⁴⁴ cognoscimus add. Cb, om. *CaMgPfTbTc

⁴⁵ sus- *BeCaMgMqPfTbVo; resus- CbLmTc

⁴⁶ scimus *CaMgPfRaTcVo; novimus (Be after vivificare) BeMq²Tb; om. CbLmMq

⁴⁷ -are *CaMgPfTbTc; -aret Lm

⁴⁸ nim. viv. *CaCbLmMgPfTc; viv. nim Tb

⁴⁹ iam *MgPfTbTc; anima Ca

⁵⁰ huic (obsc. corr. Ca) ipsi CaCbLmMgPfTc; ipsi huic Tb

⁵¹ Revivisce *BeCaCbLmMgPfVo; Revisce TbTc

⁵² corr. fr. veni Ca

⁵³ suas *CaPfTbTc; om. Mg

⁵⁴ tuam add. Ca, om. *MgPfTbTc

⁵⁵ confessionem BeMgPfTbTcVo; conscientiam Ca; negationem Cb

⁵⁶ culpam *CaMgPfTbTc; om. Cb

⁵⁷ viventem (vel venientem in mg. Ra²) Ra

⁵⁸ vero *BeMgPfTbTc; ergo CaRa; vero foras Cb; om. Vo

⁵⁹ amov- *CaPfTbTc; admov- Mg

⁶⁰ non *MgPfTbTc; cum Ca

⁶¹ de solutionis *CaMgPfTbTc; dissolutionis Lm

82¹*Gregorius² in Moralibus, libro III³*

Cum sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis sed ex iustitie examine erumpunt. Intus subtile iudicium aspiciunt, et mala foris urgentia qua maledictione ferire debeant cognoscunt⁴, et eo maledicto non peccant quo ab interno iudice non discordant. Item. Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod dampnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio⁵ iustitie, ut ipso⁶ primo homine⁷ peccante⁸ prolaturum est cum audivit, Maledicta terra⁹ in opere tuo, et cum Abrahe dicitur, Maledicentibus tibi maledicam¹⁰. Rursum quia¹¹ maledictum non iudicio iustitie profertur, sed livore¹² vindicte promitur,¹³ voce Pauli¹⁴ predicantis¹⁵ admonemur¹⁶ qui ait, Benedicite et nolite maledicere.

ID 14.4, 5a] C 24 q 3 c 12

¹ after c 90 Vp

² Greg. *CaMgTbTc; Idem Pf

³ III BeCaEaMgOaPfTb; II Tc. iiii add. in mg. Be²

⁴ cogn- *MgPfTbTc; agn- Ca

⁵ iudicio *CaCbMgPfTc; voto Tb

⁶ ut ipso *BeCaMgMqPfQaRaVo; ut in ipso Tb; aliter livore vindicte. Maledictum quippe iudicio iustitie ipsi CbTc

⁷ -ine *CaMgPfTb; -ini Tc

⁸ -te *CaMgPfTb; -ti Tc

⁹ terra *MgPfTbTc; terre Ca

¹⁰ Maledicentibus tibi maledicam *BeCaPfQaTbTc; Maledicam tibi maledicentibus Mg

¹¹ Rursum quia *BeCaMgPfQaTcVo; Rursumque Tb; Rursum quia vero aliter *Brant*

¹² rustitie add. and canc. Ca

¹³ promitur *CaCbMgPfQaTbTc; punitur a quo *Brant*

¹⁴ apostoli add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹⁵ cessare add. *Brant*, om. *CaMgPfQaTbTc

¹⁶ -emur *CaMgTbTc; -emus Pf

83¹*Augustinus, De verbis Domini, cap. xvi*

Cepisti habere fratrem tuum tanquam publicanum², ligas illum in terra sed ut iuste alliges vide. Nam³ iniusta vincula dirumpit⁴ iustitia⁵. Cum autem correxeris et

¹ om. Lc

² al add. ss. Ra²

³ ut add. and canc. Ra

⁴ dirumpit *MgWc²; durumpit BeWc; disrumpit CaMqPkRa; dirumpunt CbVo; disrumpunt EaPf; corrumpunt Tb; rumpit Tc

⁵ -tia *CaMgOaTc; -tiam PfTbVo

concordaveris cum fratre⁶ tuo, solvisti illum in terra. Cum solveris in terra⁷ solutus erit et⁸ in celo.

ID 14.5b] C 11 q 3 c 48

⁶ cum fr. PfTbTcVo; confratri CaMg

⁷ Cum solv. in terra *CaMgPfTbTc; *om. Brant*

⁸ et *CaMgPfTc; *om. Tb*

84

Hieronimus super epistolam Pauli ad Philemonem

Si quis¹ dixerit iustum iniustum, et² iniustum³ iustum abominabilis uterque⁴ apud Deum⁵. Similiter qui sanctum dicit⁶ esse non sanctum⁷, et rursus⁸ non sanctum asserit sanctum, abominabilis apud Deum est⁹.

ID 14.6] C 11 q 3 c 57

¹ aliquis Pt

² rursus *add. CaMg²PfPtVp*, rursus *add. EaRaTcVo*, *om. *MgMqOaTb*

³ et iniustum *in mg. Mq*

⁴ ab. uterque *BeEaTbVo; est uterque Ca; ab. uterque est Mg; ab. Pf; ab. est uterque RaTc

⁵ est *add. Pf²*, *om. CaMgPfTbTc*

⁶ dicit *CaMgTbTc; dixit Pf

⁷ esse non san. *BeCaPfTcVo; non esse san. MgOa; san. non esse Tb

⁸ -um *BeCaPfTb; -us MgTc

⁹ apud Deum est *BeCaLcMgPfVo; est apud Deum MqOaRaTbTc

85¹

Hieronimus² super Mattheum³, libro III⁴

Tibi dabo claves⁵ regni celorum, et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in celo⁶. Istum locum episcopi et presbiteri non intelligentes, aliquid sibi⁷ de Phariseorum assumunt supercilio⁸, ut vel dampnent⁹ innocentes vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum¹⁰ non¹¹ scientia¹² sacerdotum sed¹³ reorum vita queratur. Legimus in Levitico de leprosis ubi iubentur ut ostendant se sacerdotibus, Et

¹ *om. Lc*

² Hier. *CaMgTbTc; Idem Pf

³ *in add. Vo*

⁴ III *BeEaMgOaTbVo; IIII CaTc; ? Pf

⁵ hee sunt discretio et potestas *add. in mg. Wc*

⁶ celo *CaMgPf; celis BeTbVo; c. Tc

⁷ sibi *CaMgPfTc; *om. Tb*

⁸ ass. sup. *CaMgPfTc; sup. ass. Tb

⁹ *corr. to dampnare Ra*

¹⁰ *repeated Mg*

¹¹ non *CaMgTbTc; *om. Pf*

¹² sententia Mq, sententia *in mg. Ra²*; non sententia set *in mg with tie-mark Wc*

si lepram habuerint¹⁴, tunc a sacerdote immundi¹⁵ fiant. Non quod sacerdotes immundos¹⁶ faciant¹⁷, sed quod habeant notitiam de leprosis et non leprosis¹⁸ et possunt discernere qui mundus quive immundus sit¹⁹. [86] Quomodo ergo²⁰ leprosum sacerdos²¹ immundum²² non facit, et sic et hic²³ alligat vel solvit²⁴ episcopus vel²⁵ presbiter²⁶ non eos qui insontes sunt vel innoxii²⁷, sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates²⁸, scit qui ligandus sit²⁹, qui³⁰ solvendus.

ID 14.7] C 11 q 3 c 44, Quomodo sacerdos mundum - end

¹³ sed *CaMgTbTc; et Pf

¹⁴ -uerint *MgPfTbTc; -uint Ca

¹⁵ immundi *CaMgTbTc; mundi Pf

¹⁶ immundos *MgMqPftbTc; mundos vel immundos BeCaRa; Pf *mf illeg.*

¹⁷ -iant *CaMgPftb; -iunt Tc

¹⁸ et non lepr. *BeRaTbTc; *om.* CaMgPf; et non de lepr. Oa; et de non lepr. Vo

¹⁹ imm. sit CaMgPftb; sit imm. Tc

²⁰ ergo *CaMgPftb; *om.* Tc

²¹ lep. sac. CaMgPftb; sac. lep. Tc

²² inmu- *MgPftbTc; mu- Ca; mundum vel immundum Ra

²³ et sic et hic MgTbTc; sic et hoc Be; et hic Ca; et sic Pf; sic et sic Ra; sic et hi Vo

²⁴ vel solvit *BeCaMgPftVo; *om.* Tb; et solvit Tc

²⁵ vel CaMgPftc; et Tb

²⁶ vel solvit *add.* Tb, *om.* *CaMgPftc

²⁷ vel innoxii *CaMgPftPkPwQaTbTc; nec solvit noxios *Brant*

²⁸ *corr. fr.* vanitates Ca²

²⁹ *in mg.* Ra²

³⁰ qui *BeCaPftbTcVo; quive MgPw

87

Augustinus super Iohannem, parte prima, tractatu xliiii¹

Cum excommunicat ecclesia in celo ligatur excommunicatus, cum reconciliat ecclesia, in celo solvitur reconciliatus.

ID 14.47] cf C 24 q 1 c 6 med.

¹ tr. xliiii *CaMgOaPftcVo; tr. xliiii Be; tr. xlv Mq; lt. xl Vp; *om.* EaQaTb

88¹²*Chrisostomus super epistolam ad Hebreos, sermone iiiii*³

Nemo contempnat vincula ecclesiastica. Non enim homo est qui ligat sed
Christus qui hanc potestatem dedit, et dominos fecit homines tanti honoris⁴.

ID 14.48] C 11 q 3 c 31

¹ om. Lc

² Iohannes add. PfTcVo, om. *BeCaMgMqOaRaTb

³ sermone iiiii BeMqPfTbTcVo; feria (?) iiiii Ca; sermo iiiii Mg; iiiii (with secr' (?) in mg) Ra; om. EaQaVp

⁴ dom. (Dominus Be) fecit hom. tanti hon. *BeCaCbMgPfQaVo; dom. fecit tanti hon. hom. Tb; hom. fecit dom. tanti hon. Tc

89

*Quinte*¹ *sinodi, actio*² v³

Certum est quod qui impius demonstratus est, omnimodo separatus est a Deo,
sicut etiam⁴ ille qui anathematizatus⁵ tanquam impius separatus est. Nihil enim aliud
significat anathema nisi a Deo separationem.⁶

ID 14.49a] +C 24 q 3 c 9

¹ -ti Ca

² auctio Ca

³ Quinte – v om. Ea; v om. Vo

⁴ etiam *CaMgPfTb; et Tc

⁵ est add. CaMgTbTc, om. *Pf

⁶ *We add. in mg.:* Iheronimus. Michi inquit ante presbiterum sedere non licet, illi si peccavero licet me tradere Sathane in interitum carnis ut spiritus salvus sit in die Domini.
(*Ep 2 ad Theodosium at ceteros anachoritas*)

90¹²*Ex concilio Meldensi, cap. iii*³

Episcopus in cuius parochia aliquis consistens aliquid iniuste fecerit et⁴ semel
et bis atque tertio, si necesse fuerit, vocabit illum⁵ sua admonitione per suum nuntium
canonice ad emendationem sive compositionem et ad penitentiam, ut Deo et ecclesie
satisfaciat quam lesit⁶. Si autem despexerit atque contempserit eius admonitionem et

¹ om. Lc

² (iiii. add. Bd) De vocatione excommunicandorum add. in mg. BdBcLjTc², in text Ea; Quod episcopus post ternam (terciam BeLn) ammonitionem reum debeat excommunicare add. in mg. Be²CaLn²

³ cap. iii *BeCaEaEgMgOaPfTbVo; cap. iiiii Cb; om. QaTc. Ex - iii om. Lm

⁴ et CaCbLmMgTbTc; erasure Pf

⁵ illum *CaCbLmMgPfTc; eum Tb

⁶ lesit *CaCbLmMgPfTb; contempsit Tc

saluberrimam invitationem, feriat illum pastorali virga, hoc⁷ est sententia excommunicationis, ut a communione sancte ecclesie omniumque Christianorum sit separatus⁸ usque ad congruam satisfactionem et dignam emendationem. Quam⁹ excommunicationem debet idem¹⁰ episcopus seniori¹¹ illius notam facere, et omnibus suis coepiscopis, et omnibus suis parochianis¹², ne eum recipiant usque ad satisfactionem.

ID 14.83]

⁷ hoc *CaCbLmMgPf; hac Tb; ? Tc

⁸ sep- *CaMgPftbTc; rep- Cb

⁹ Quam *CaMgPftbTc; Quarum Lm

¹⁰ idem *CaCbLmMgRa²TbTc; om. PfRa

¹¹ -iori CaCbLmMgPftc; -ior Tb

¹² omn. suis par. CaMgPftbTc; par. omn. suis Lm

91¹

²*Ex concilio Rothomagensi, cap. iii³*

Noverit caritas⁴ vestra, fratres mei⁵, quod quidam vir, nomine ill', diabolo suadente, postponens Christianam promissionem⁶ quam in baptismo professus est, per apostasiam conversus post Satanam cui abrenuntiavit et omnibus operibus eius⁷, vineam Christi, id est ecclesiam eius devastare et predari⁸ non pertimescit, pauperes Christi quos pretioso⁹ sanguine¹⁰ suo redemit violenter opprimens et interficiens et bona eorum diripiens¹¹. Misimus ad eum presbiterum nostrum et litteras commonitorias semel et iterum atque tertio, invitantes eum canonicè¹² ad emendationem et ad satisfactionem et¹³ penitentiam, corripientes eum paterno¹⁴ affectu¹⁵. Ait enim Dominus in evangelio, Si peccaverit in te frater tuus¹⁶, corripere

¹ om. Lc

² De licita et illicita excommunicatione *add. in mg.* Tc²

³ cap. ii Vp; cap. iii om. Ea

⁴ -ita Lf

⁵ mei *BeCaCbLdLfLjMgPftcVo²; carissimi Tb; om. Vo

⁶ promiss- *BeMgOaPftbTcVo; profes- CaLd

⁷ *erasure follows* Lj

⁸ pred- CaCbLdLfLjMgMqPftcVo; depred- *BeTb

⁹ om. Vo; pretio *in mg.* Vo²

¹⁰ sagne Ca

¹¹ diripiens *BeCaCbLfLjMgPftcVo; diripens Ld; opprimens Tb

¹² *in mg.* Be

¹³ ad satisfactionem et *CaLdLfMgPftbVo; satisf. et ad CbLj; satisf. et Tc

¹⁴ paterno *CaPftbTc; patrono Mg

¹⁵ corripientes - affectu *CaMgPftbTc; om. Lf

¹⁶ in te fr. tuus *CaMgPftbTc; fr. tuus in te Lf

eum. Frater in unumquemque¹⁷ peccat qui in sanctam ecclesiam peccat. Si enim sancta ecclesia unum corpus est, cuius corporis¹⁸ caput est Christus¹⁹, singuli²⁰ autem sumus²¹ alter alterius membra, et si patitur²² unum membrum compatiuntur omnia membra²³, procul dubio in nos peccat qui membra nostra ledit. Iubet ergo Dominus²⁴ ut frater, id est Christianus in nos peccans²⁵, primo secreta corripiatur, deinde cum testibus redarguatur, novissime in conventu ecclesie publice conveniatur²⁶. Quod si has tres commonitiones²⁷ et pias correptiones contempnit²⁸ et satisfacere despicit²⁹, post hec, Sit tibi, inquit, sicut ethnicus et publicanus, id est³⁰ gentilis atque³¹ paganus, ut iam non³² pro Christiano sed pro pagano habeatur. Et in alio loco, Membrum quod a sua compage resolvitur, et a iunctura caritatis dissociatur, et omne corpus scandalizat, Dominus³³ et³⁴ abscidi et proici iubet dicens, Si oculus³⁵, manus vel pes³⁶ tuus³⁷ scandalizat te, erue eum et proice abs te. Et apostolus, Auferte, inquit, malum a vobis³⁸. Et item³⁹. Si quis⁴⁰ frater nominatur et est fornicator⁴¹ aut adulter aut homicida aut rapax, cum huiusmodi nec⁴² cibum sumere licet⁴³. Et Iohannes electus pre ceteris Christi discipulus⁴⁴, talem nefarium hominem salutare prohibebat dicens, Nec ei ave dixeris, nec eum in domum receperis⁴⁵. Qui enim ei ave dicit⁴⁶,

¹⁷ unumquemque *CaPfTbTc; unumquodque Mg

¹⁸ corporis *CaCbLdLfLjMgTbTc; om. Pf

¹⁹ est Chr. BeCaPfRaTbTcVo; Chr. est *Mg

²⁰ eius *add. and canc.* Ca

²¹ sumus *MgPf?TbTc; om. Ca; sumul Lf

²² patitur CaPfTbTc; compatiuntur Mg; paritur Mq

²³ et si patitur - membra CaMgMqPfRa²(mg)/TbTcVo; om. CbLjRa

²⁴ ergo Dominus *MgPfTbTc; noster Deus Ca

²⁵ *obsc. corr.* Cb

²⁶ deinde - conveniatur *BeCaCbEaLdLfLjObOcOdMgPfTbTcBrant; om. Migne

²⁷ comm- *CaMgPfTbTc; adm- Lf; vel conventiones *add. ss* Ea

²⁸ -mpnit *CaCbLdLfLjMgPfTb; -mpserit Tc

²⁹ -icit *CaCbLdLfLjMgPf; -icit et Tb; -exerit Tc

³⁰ id est *CaMgPfTbTc; et Lf

³¹ atque *CaCbLdLfLjMgPfTc; et LfTb

³² iam non *BeCaLdLfMgOaPfTb; non iam CbLjTc

³³ Dom. *MgPfTbTc; om. Ca

³⁴ et *CaMgPfTbTc; om. CbLj

³⁵ vel *add.* LfTc, om. *BeCaCbLdLfLjMgPfTb

³⁶ *ss* Lf

³⁷ tuus *CaCbLdLfLjMgPfTb; om. Tc

³⁸ a vobis CbLdLfLjMgPfTb; om. Ca; ex vobis Tc

³⁹ Et item *BeLdPfRa; Et iterum CaCbLfLjMgTcVo; Item Tb

⁴⁰ autem *add.* Tb, om. *CaCbLdLfLjMgPfTc

⁴¹ aut avarus *add.* Tc, om. *CaCbLdLfLjMgPfTb

⁴² nec *CaCbLdLfLjMgTbTc; ne Pf

⁴³ sumere licet *BeCbLdLfLjMgTbTcVo; licet sumere CaLf; sumere liceat Pf

⁴⁴ Chr. discipulus *LdLfLjMgPfTbVo²; Chr. discipulis BeCaCbLjVo; om. Tc

⁴⁵ dom. rec. *CaCbLdLfLjMgPfTb; domo recipias Tc

communicat operibus eius malignis⁴⁷. Dominica itaque atque⁴⁸ apostolica precepta adimplentes, membrum putridum et insanabile quod medicinam non recipit ferro excommunicationis a corpore ecclesie abscidamus, ne⁴⁹ tam pestifero morbo reliqua membra corporis veluti⁵⁰ veneno inficiantur⁵¹.

ID 14.75 with omissions]

⁴⁶ ei ave dicit *Ca²CbLdLfLjMgPfTb; ave ei dicit Ca; dixerit ave Tc

⁴⁷ op. eius mal. *CaCbLdLfLjMgPfTc; eius mal. op. Tb

⁴⁸ atque *Tb²; et BeCaCbLdLfLjMgPfTcVo; om. Tb

⁴⁹ ne *CaPfTbTc; nec Mg

⁵⁰ veluti *CaCbLdLfLjMgPfTb; om. Tc

⁵¹ -iantur CaMgPfTbTc; -iatur Lf

92

¹*Ex concilio Aurelianensi*

Dominicis igitur et apostolicis informati preceptis, iudicio Patris et Filii Domini nostri Iesu Christi, et Spiritus sancti, et auctoritate et potestate apostolis et apostolorum² successoribus a Deo concessa una vobiscum³ predictum pessimum virum a liminibus sancte matris ecclesie⁴ excludimus, et ab omni⁵ societate et communione Christiana separamus, et separatum esse in eternum decernimus⁶, id est in presenti seculo et in futuro. Nullus ei Christianus ave dicat, aut eum⁷ osculari presumat. Nullus presbiter missam celebrare cum eo audeat⁸, vel sacrosanctum corpus et sanguinem Domini⁹ tradere. Nemo ei iungatur¹⁰ in consortio neque in aliquo negotio. Et si quis ei se sociaverit et communicaverit eius operibus malignis, noverit se simili percussus¹¹ anathemate, his exceptis¹² qui ob hanc causam ei iunguntur ut eum revocent ab errore et provocent ad satisfactionem, nisi¹³ forte resipuerit, et, Dei gratia inspirante, ad penitentiae remedium conversus fuerit, et digna emendatione ecclesie Dei quam lesit, humiliter satisfecerit.

¹ Item de excommunicatione *add. in mg.* Bd, *in text* Ea; Forma excommunicationis *add. in mg.* Tc²

² apostolis et apostolorum BeCaLcMgPfTbVo; apostolicis et apostolorum Oa; apostolis apostolorum Qa; apostolorum ab apostolis Tc; De licita et illicita excomm. *in marg.* Lj²

³ vob- *BeMgTc; nob- CaMqPfTbVo

⁴ s. mat. eccl. *BePfTcVo; s. eccl. mat. CaMg; eccl. s. mat. Tb

⁵ ab omni *BeLcMqOaTbVo; a bonorum CaMgTc; a bona Pf

⁶ decern- *BeCaMgPfVo; decrev- OaTbTc

⁷ eum *MgPfTbTc; om. Ca

⁸ cum eo aud. *CaMgPfTc; aud. cum eo Tb

⁹ Domini *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁰ ei iung. *CaMgPfTb; iung. ei Tc

¹¹ sim. perc. *CaMgPfTb; perc. sim. Tc

¹² his exc. *CaMgPfTb; exc. his Tc

¹³ nisi *CaMgPfTc; si Tb

ID 14.78]

93¹

²*Ex concilio Meldensi, cap. iii*³

Ut⁴ nemo⁵ episcoporum quemlibet sine certa et manifesta peccati causa
 communione privet ecclesiastica. Sub anathemate autem⁶ sine conscientia
 archiepiscopi aut coepiscoporum episcopus⁷ nullum ponat nisi⁸ unde canonica docet
 auctoritas, quia anathema eterna est⁹ mortis dampnatio et non nisi pro mortali debet
 imponi crimine¹⁰, et illi qui aliter non poterit corrigi.

ID 14.80] +C 11 q 3 c 41

¹ om. Lc

² Ut nullus (nemo Be) episcoporum aliquem communione privet sine manifesta causa *add. in mg.* BeCaLn², Non excommunicare debemus nisi pro mortali crimine *add. in mg.* Tc²

³ cap. iii om. BeEaVp

⁴ Ut *BeCaMgOcQaTbTc; Et Pf

⁵ nemo *BeEaMqOaPfTbTcVoVp; nullus CaLnMgQaRa

⁶ autem *CaMgTbTc; om. Pf

⁷ episc. MgPfTbTc; om. Ca

⁸ nisi *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ et. est *Ca²MgPfTb; et. Ca; est et. Tc

¹⁰ deb. imp. cr. *CaMgPfTb; cr. deb. imp. Tc

94

¹*Calixtus*² *episcopis Gallie*

Excommunicatos quoque³ a sacerdotibus nullus recipiat ante utriusque partis
 examinationem iustam, nec cum eis oratione aut cibo vel⁴ potu vel osculo
 communicet, nec ave eis dicat, quia quicumque in his vel aliis prohibitis scienter
 excommunicatis⁵ communicaverit, iuxta apostolorum institutionem et ipse simili
 excommunicationi subiaceat.

ID 14.102] +C 11 q 3 c 17

¹ De excommunicatis *add. in mg.* Be, De excommunicatione *add. in mg.* CaLn², Cum excommunicatis non communicandum *add. in mg.* Tc²

² Calixtus BeCaMgOaPfTb; Cal. papa Ea; om. Tc

³ quoque *BeCaMgPfTb; quidem Tc

⁴ vel *BeCaPfTcVo; et Mg; aut Tb

⁵ sc. exc. *CaMgPfTb; exc. sc. Tc

95¹*²Fabianus papa Romanus³ ecclesie comministris*

Cum excommunicatis⁴ non est⁵ communicandum. Et si quis cum excommunicato avertendo⁶ regulas scienter saltem in domo simul⁷ locutus fuerit vel oraverit, ille communionem privetur.⁸

ID 14.24] +C 11 q 3 c 16b

¹ *om. Lc*

² Ut nullus cum excommunicatis communicet *add. in mg. BeLj²Ln²Ca; De excommunicatis add.*

Be(after comministris)Ea

³ Romanus BeMgPFTbVo; Romane Ca; Rome Tc; *om. Oa*

⁴ excom- *CaMgPFTb; com- Tc

⁵ est *Mg; *om. CaEaPFTbTcVo*

⁶ avertendo *CaEaMgPFTb; adulterando Tc

⁷ vel *add. Tc, om. *CaMgPFTb*

⁸ *Ea here adds at foot of leaf:*

Alexand. III Retrodo Rothomag. archiepiscopo. Quoniam quesitum est a nobis – debet reverti. Dat' Tuscl' v id' Octob. *JL 13583*

96¹*Canones Martini² ad laicos*

Non liceat³ communicare excommunicatis, neque in domos eorum introeuntes orare cum eis. Si autem aliquis episcopus vel presbiter aut diaconus aut quilibet ecclesiasticus⁴ excommunicato communicaverit, quasi perturbans omnem disciplinam ecclesiasticam, excommunicetur.⁵

ID 14.31]

¹ *om. Lc*

² Marciani Be; pape *add. Tc, om. BeCaEaMgPFTb; can. Mart. om. Mn*

³ liceat *BeMgOaPFTb; licet CaTc; est *add. Ca²*

⁴ cum *add. Tc, om. *CaMgPFTb*

⁵ *Mn ends*

97¹*Ex Antiocheno concilio², cap.ii³*

Si⁴ quis de episcopis aut presbiteris vel diaconis⁵ seu quilibet⁶ ex clero deprehensus fuerit⁷ cum excommunicatis communicare, etiam iste⁸ privetur communionem tanquam qui regulam confundit ecclesie.

¹ *om. Lc*

² Ex - conc. PFTbTcVo; Antiochenum concilium BeCaMgRa; Antiochene concilio EaOa

³ *om. Ra*

⁴ Qi Ca

⁵ vel diaconis *BePFTbVo; vel diaconibus CaMgQaRa; aut diaconis Oa; aut diaconibus Tc

ID 14.26]

⁶ quil- *CaMgPftc; quisl- Tb

⁷ dep. fuer. *BeMgPftbVo; fuer. dep. CaTc

⁸ iste *MqPftb; ipse BeCaMgQaRaTcVo

98¹

² *Concil. Cartag. II³, cap. viii⁴*

Qui merito facinorum suorum ab ecclesia pulsus est, si ab aliquo episcopo aut⁵ presbitero vel clerico⁶ fuerint in⁷ communione⁸ suscepti etiam⁹ ipsi pari crimine cum eisdem teneantur¹⁰ obnoxii¹¹.

ID 14.28a] + C 11 q 3 c 29a

¹ om. AaLc

² Ex add. MjPf, om. *BdBcCaCbLdLfljMgMhMoMqOaPkPtTbTc

³ II BdBcCaEgLdLflmMgMhMjMkMoMqPfpkPtPwTbVo²; I CbLj; om. EaMoTcVoVp

⁴ viii BdBcCaCbLdLfljMgMhMjMkMoMqOaPkPtPwTbVo²; ii Be; lxxi Lm; vii EgTc; ? Pf; ix Ra; iii Vo; om. Ea

⁵ aut BeCaCbLdLfljMgMhMjMkMoMqOaPfpkPtPwTc; an Vo; om. PkTb

⁶ vel clerico *BdBcCbEgLdLfljMgMhMjMoOaPkPtRaVp; vel clero CaLmMkMqTb; vel diacono Lf; aut clerico Pfpw; aut diacono vel clerico Tc; an clerico Vo; om. Brant

⁷ in *CaCbEgLdLfljLmMgMhMjMkMoMqOaPkPtPwTbTc; om. Pf

⁸ -ione *BdBcCaCbLdLfljLmMhMjMkMoMqOaPfpkPwQaTb; -icatione Mg; -ionem Tc

⁹ etiam *BdBcCaCbLdLfljLmMgMhMjMkMoOaOcPfpkPtTb; et Ra; om. Tc

¹⁰ pari crimine cum eisdem ten. *BeCaCbDbLdLjMgMjMoObOcPwRaTcVoVp; pari cum crimine eisdem ten. BdpfSITb; cum eisdem pari crimine ten. Lf; pari cum crimine ten. eisdem Lm; pari cum crimine eiusdem ten. Mq; pari crimine etiam isdem Oa; pari (patri Pk) cum crimine eisdem ten.

MkMmPk; pari cum eisdem crim. Pt; eisdem teneantur Brant

¹¹ obnoxium Lf. refugiens sui episcopi regulare iudicium add. Brant; om.

*AbBdBcCaCbDbEcEgFcKaLbLdLfljLmMfMgMhMjMkMmMoMqObOcOdOeOfPdPfpkPtPwQaRaSdSeSgSITbTcVmVoVpWaWbWc

99¹

Concil. IIII Cartag. cap. lxxi²

Qui communicaverit vel oraverit cum excommunicato³ sive clericus sive⁴ laicus, excommunicetur⁵.

ID 14.28b] C 11 q 3 c 19 is widely var.

¹ om. Lc

² Conc. - lxxi MgMqOaPkTb; In eodem conc. cap. lxxii Be; Conc. Cartag. cap. lxxi CaObOdPw; Cartag. conc. IIII cap. lxxi CbEg; Conc. Cart. IIII cap. lxxi Oc; Item. Concil' III, cap. viii Pf; Item Qa; Conc. Cath. III c. ii Ra; Ex concilio IIII Cartag. cui interfuit Augustus Cesar Tc; Ex conc. III Cartag. cp. ii Vo; Conc. Cartag. II c. lxiii Vp

³ -ato *CaMgMqPftc; -atis Tb; sive presbiter add. in mg. Ra²

⁴ sive clericus sive *CaMgOaObOcOdPpRaSgTbTc; si Brant

⁵ si clericus, deponatur add. Brant, om.

*BeCaDbEgLgMfMgMhMjMkMmMoMqOaObOcOdOeOfPdPfpkPtQaRaSeSgTbTcVmVoVpWc

100¹*Ex Sardicensi concilio², cap. xv³*

Sive diaconus sive⁴ presbiter sive quis clericorum ab episcopo suo⁵ communionem fuerit privatus et⁶ ad alterum perrexerit episcopum, et scierit ad quem confugit⁷ eum ab episcopo suo fuisse abiectum, non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si⁸ fecerit sciat se convocatis episcopis⁹ causam esse dicturum.

ID 14.25, cf 6.357]

¹ *om. Lc*

² Ex Sard. conc. (VIII *add. Vo*) PfTcVo; Sardicense concilium BeCaEaMqQaTbVp; Sardicensi conc. Mg; Sardicense concilio Oa; Sardinensi conc. Ra

³ xv *BeCaMgMqOcPfpkRaTbVo; xx Tc; xvi Vp

⁴ sive *CaPfQaTbTc; seu Mg

⁵ a *add. Ca, om. *MgPFTbTc*

⁶ et *CaMgPFTb; *om. Tc*

⁷ -git CaMgPFTb; -gerit Tc

⁸ *repeated Tc*

⁹ eius *add. Tc, om. *CaMgPFTb*

101¹*²Cap. vi*

Si quis a proprio episcopo communionem privatus est³, non ante suscipiatur⁴ ab aliis quam suo reconcilietur episcopo⁵, aut certe ad sinodum que congregatur occurrens pro se satisfaciat.

ID 14.27] C 11 q 3 c 2, widely var.

¹ *om. Lc*

² Item *add. Pf, De eodem add. Vo; om. *BeCaMgTbTc*

³ est *CaMgPFTb; fuerit Tc

⁴ susc- *BeOaTb; rec- CaMgMqPFTcVo

⁵ rec. ep. *CaMgPFTc; ep. rec. Tb

102¹*Nicholaus² Epiphano archiepiscopo³*

Sancimus ut si quis presbiter pro aliquo neglectu aut⁴ crimine a proprio excommunicatus episcopo fuerit⁵, ab alio episcopo non communicetur. Si vero ante audientiam communicare presumpserit, dampnationis in se illatam cognoscat sententiam.

¹ *om. Lc*

² papa *add. EaTc, om. *BeCaMgOaPFTbVo*

³ Ep. arch. *om. Ea; arch. in mg. Ra²*

⁴ *negl. aut ss Be*

ID 14.39]

⁵ ep. fuer. BeCaMgMqOaRaPfTcVo; fuer. ep. *TbVp

103¹

Canones² apostolorum, cap. xi³

Si quis⁴ cum⁵ excommunicato saltem in domo locutus fuerit vel oraverit, iste a communione privetur.

ID 14.40a]

¹ om. Lc

² Can. CaEaMgPfTb; Ex canonibus Tc

³ cap. xi om. Ea

⁴ Deus Pw

⁵ cum *BeMgMqPfRa²TbTcVo; om. CaOaRa

104¹

Iohannes VIII clero² et ordini³ Salernitano⁴

De⁵ illis presbiteris qui tempore sanctissimi decessoris⁶ nostri domni pape Nicholai excommunicati sacrum misterium contingere presumpserunt, ipsi in se dampnationis sicut sacri canones statuunt sententiam intulerunt, tamen quia⁷ miseratio apostolica veniam solet prestare correctis⁸, ob multitudinem misericordie illis hanc indulgentiam exhibemus, ut sancta⁹ communione saginati¹⁰ studeant tribus continuis¹¹ annis per ebdomadam omni secunda et sexta feria aut¹² a vino aut aceto¹³ penitus ieiunare, et ultra lugenda nequaquam committere.

ID 14.35] +C 11 q 3 c 109

¹ om. Lc

² corr. fr. clericos Pf

³ et ord. om. Mq

⁴ Sebernitano Be. v. add. in mg. Be²

⁵ De *CaMgPfTb; Ve Tc

⁶ dec- BeMqOaPfTbVo; predec- CaMgTcVp

⁷ tamen quia *CaMgPfTc; quia tamen Tb

⁸ -ectis *BeMgMqPfTbVo; -eptis CaOaRaTc

⁹ sancta *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁰ saginati *CaMgPfTc; signati Tb

¹¹ continuis *CaMgPfTc; om. Tb

¹² aut CaMgTbTc; om. Pf

¹³ aceto *BeDbOaOePfTbVmVo; a carne CaLgMgOcOdOfQaRaVpWcBrant; acete Mq; carne Tc

105¹

²*Iohannes VIII³ Michaeli⁴ regi Bulgarorum*

Si ab his quos excommunicatos habebamus sacramenta quecumque suscipitis, constat quia idololatriam non ut⁵ Catholici essetis, sed ut schismatici efficeremini, reliquisse⁶ videmini.

ID 14.36]

¹ *om. Lc*

² De excommunicatis *add. in mg. BeCa, in text Ea*

³ Ioh. VIII *CaMgTbTc; Ioh. VI Be; Idem Pf

⁴ Nicholai Vo

⁵ non ut *CaMgTbTc; ut non Pf

⁶ reliquisse *BeCaEaOaPfTbTcVo; accepisse vel rel. MgQa (vel repetisse *add. ss Mg*); accepisse Pt

106¹

²*Nicolaus³ Higmaro⁴ Remorum archiepiscopo⁵*

Excellentissimus rex Carolus apostolatum⁶ nostrum consuluit quid agendum sit de his qui communicant cum his qui cum⁷ Ingeltrude⁸ sepe dampnata communicant femina⁹, quoniam eam cum communicatoribus¹⁰ et fautoribus suis¹¹ pari vinculo anathematis retineri constat astrictam¹². ¹³Quapropter nunc¹⁴ beatitudini tue iniungimus, ut super¹⁵ hoc nostra auctoritate freta curam de his sumere studeat, et quia docta divinitus sanctitas tua valde¹⁶ novit aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod¹⁷ ex studio delinquitur; istudque¹⁸ posterius duobus

¹ *om. Lc*

² De his qui communicant excommunicatis *in mg. Ca, in text Ea*

³ papa *add. Tc, om. CaMgPfTb*

⁴ Higmaro Pf; Heannario Be?; Hamario Ca; Haimario Mg; Humerio Mq; Hinmaro Oa; Hymaro Pt; Hicmaro Ra; Aimaro Tb; Himario Tc; Hincmaro Vo; Eunaro Vp; Heimah' Wc

⁵ Hig. – arch. *om. Ea*

⁶ *ss after* nostrum Be

⁷ cum *Be²MgPfTbTc; *om. BeCa*

⁸ Ingeltrude *BeCaMgOaPfVo; Engeltrude Tb; Ingeltrude Tc. nomen eiusdem mulieris *add. in mg. Ln²*

⁹ comm. fem. *BeMgPfTbVo; fem. comm. CaTc

¹⁰ comm- *CaMgPfTb; excomm- Tc

¹¹ suis *CaMgPfTb; *om. Tc*

¹² con. ast. *MgPfTbTc; ast. con. Ca

¹³ Quod minori penitentia sunt corrigendi qui excommunicatis ignorantia aut necessitate communicant *add. in mg. Be²CaLn²*

¹⁴ *in mg. Vo*

¹⁵ super *CaMgPfTb; supra Tc

¹⁶ div. sanct. tua valde *CaMgPfTb; valde div. sanct. tua Tc

¹⁷ quod *CaMgPfTb; *om. Tc*

¹⁸ istudque *MgMqOa; istud quoque BeCaRaTc; istud PfVo; illudque Tb

prioribus strictius¹⁹ esse puniendum, idcirco solerter invigilet et cauta²⁰ discretione singulorum modos diiudicet, quatenus hi qui ex necessitate vel ignorantia delinquant auctoritate nostra per te²¹ absolvantur. Si tamen ipsa eorum ignorantia vel necessitas vera et non simulata, vel non²² ex voluntate processerit, quia ut bene nosti, plerique sunt qui possunt quidem, sed nolunt recta nosse. Unde Psalmista de huiusmodi, Noluit, inquit, intelligere²³ ut bene ageret. Illos autem qui studio suo obligantur, et²⁴ contemptu interdicta nostra postponunt, nonnisi digna satisfactione preveniente volumus a te prorsus²⁵ absolvi.

ID 14.46] C 11 q 3 c 102

¹⁹ str- *CaMgPfTb; distr- Tc

²⁰ cauta *CaPfTbTc; causa Mg

²¹ per te ss Mg

²² non *CaMgPfTb; om. Tc

²³ intelligere *CaMgTbTc; om. Pf

²⁴ ss Pf

²⁵ a te pr. *BeTbVo; a vobis Ca; pr. a te MgPfTcVp; prorsus Mq; proprus Oa; prorsus a vobis Ra

107¹

Urbanus II² Genebaldo³ Constantiensi⁴ episcopo

Sanctis quippe canonibus cautum constat, ut qui⁵ excommunicatis communicaverit⁶, excommunicetur⁷. Ipsi tamen penitentiae atque absolutionis modos eo moderamine decrevimus⁸, ut quicumque seu ignorantia seu timore seu necessitate negotii cuiusquam maximi et maxime necessarii, eorum se⁹ convictu, salutatione, oratione osculove contaminaverit, eum¹⁰ minoris penitentiae medicina societatis nostrae participium¹¹ sortiatur. Eos vero qui aut spontaneae aut negligenter inciderint, sub ea volumus discipline coercione¹² suscipi ut ceteris metus incutiatur.

ID 14.45b] + C 11 q 3 c 110

¹ om. Lc

² II *CaMgPfVo; papa II Tb; papa Tc; om. Be

³ Genebaldo BeCaEaMgRaTc; Gebeardo Oa; Genedaldo PfRa²; Genenardo Tb; Gebeardo Vo; Genedaldo Vp

⁴ Constrensi Be

⁵ cum *add.* BeCaPfTcVo², eum *add.* Vo, om. *MgTb

⁶ -averit *CaMgPfTb; -arit Tc

⁷ -etur *CaMgPfTb; -entur Tc

⁸ decrev- *CaPfTbTc; decern- Mg

⁹ se MgPf(*short lacuna follows*)TbTc; seu Ca

¹⁰ eum MgTbTc; cum Ca; *erasure* Pf

¹¹ participium *BeCaPfTbVo; participem MgOa; participationem Tc

¹² disc. -ercione BePfQaTbTcVo; -ercione disc. Ca; disc. -ercitione Mg

108

¹Ex² epistola Gregorii ad Herimannum³ Metensem⁴ episcopum⁵

Quis dubitet sacerdotes Christi⁶ regum et principum omniumque fidelium patres et magistros censerī? Nonne miserabilis insanie esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare⁷, et iniquis obligationibus⁸ illum sue potestati subicere, a quo credit⁹ non solum in terra, sed etiam¹⁰ in celis se ligari posse et solvi? Hec¹¹ sic¹² beatus Gregorius in epistola ad Mauritium imperatorem directa commemorat. Constantinus magnus¹³ imperator, omnium regum et principum fere totius orbis dominus, evidenter intelligens, in sancta Nicena sinodo post omnes episcopos ultimus residens, nullam iudicii sententiam supra eos dare presumpsit, sed illos etiam dominos vocans, non suo debere subesse iudicio¹⁴, verum se ad illorum¹⁵ pendere arbitrium iudicavit¹⁶. Supradicto quoque Anastasio¹⁷ prelibatus papa Gelasius persuadens ne ille intimatam suis sensibus veritatem arbitraretur iniuriam, subintulit dicens, [109] Duo sunt quippe¹⁸, imperator et¹⁹ auguste, quibus principaliter mundus hic²⁰ regitur, auctoritas sacrata²¹ pontificum et regalis potestas, in quibus tanto gravius pondus est²² sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum²³ in divino reddituri sunt examine rationem. Et paucis interpositis inquit, Nosti itaque inter hec ex illorum te²⁴ pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Talibus ergo²⁵

¹ v. (om. Ea) De absoluteione *add. in mg.* Bd, *in text* Ea, Quod omnium regum et principum sacerdotes Christi magistri sint et patres *add. in mg.* BeCaLn², Quod imperatores et reges excommunicentur *add. in mg.* Tc²

² Ex BeCaMgPfTc; om. MqRaTb

³ Helim- Ea; Berimannum Vo

⁴ Remensem Vp

⁵ Ex – episcopum] Geronimus ad Herimannum Lc

⁶ Christi sac. Vo. et *add.* BeCaMgPfTb; om. *TcVo

⁷ con. sub. *CaMgPfTb; sub. con. Tc

⁸ coblig- Tb

⁹ credit *MgPfTbTc; om. Ca

¹⁰ etiam *BeMgPfTc; et CaTb

¹¹ Hec *CaPfQaTbTc; Nec Mg

¹² sic MgPfTbTc; sicut Ca

¹³ magnus *MgPfTbTc; maximus Ca

¹⁴ sub. iud. CaPfTbTc; iud. sub. Mg

¹⁵ se ad ill. CaMgPfTb; ad ill. se Tc

¹⁶ arb. iud. *CaMgPfTb; iud. arb. Tc

¹⁷ Anastasio *OaPfTcVo; Athanasio BeCaMgRa; Anastasio Tb

¹⁸ quippe *BeMgOaPfRaTbVo; inquit CaTc; inquit quippe Ra²

¹⁹ et MgPfTbTc; om. *Ca

²⁰ mund. hic *CaMgPfTc; hic mund. Tb

²¹ sacrata BeMgOaPfVo; sacra CaTbTc

²² pond. est CaMgPfTb; est pond. Tc

²³ reg. hom. *CaPfTbTc; hom. reg. Mg

²⁴ ss Tb

instituti talibusque fulti auctoritatibus, plerique pontificum²⁶, alii reges²⁷, alii imperatores excommunicaverunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur²⁸ exemplum, beatus Innocentius papa Archadium imperatorem quia consensit ut²⁹ sanctus Iohannes Chrisostomus a sede sua pelleretur³⁰, excommunicavit. ³¹Alius item³² Romanus pontifex³³ regem Francorum³⁴ non tam pro suis iniquitatibus quam pro eo quod tante potestati erat inutilis a regno deposuit, et Pipinum Caroli imperatoris patrem in eius loco substituit, omnesque Francigenas a iuramento fidelitatis absolvit. Quod etiam³⁵ ex frequenti auctoritate agit sancta ecclesia cum³⁶ milites absolvit a vinculo iuramenti, quod factum est³⁷ his³⁸ episcopis, qui apostolica auctoritate a³⁹ pontificali gradu deponuntur. Et beatus Ambrosius licet sanctus⁴⁰ non tamen universalis ecclesie episcopus, pro culpa que ab aliis sacerdotibus non adeo gravis⁴¹ videbatur, Theodosium magnum imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit. Qui etiam in suis scriptis ostendit, quod aurum non tam pretiosius sit plumbo quam regia potestate sit altior sacerdotalis, hoc modo circa principium sui pastoralis scribens, Honor, fratres, et sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adequari. Si regum fulgori compares et principum diademati, longe erit inferius⁴² quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Quippe cum videas regum colla⁴³ et principum submitti genibus sacerdotum, et exosculata⁴⁴ eorum dextera orationibus eorum credant se communiri⁴⁵. Et post pauca. Hec cuncta, fratres,

²⁵ ergo *CaMgPFTb; itaque Tc

²⁶ ponticum Ca

²⁷ al. reg. *repeated* Ca

²⁸ req- *CaMgTbTc; exq- Pf

²⁹ ut *CaMgPFTc; quod Tb

³⁰ pel- *CaMgPFTb; expel- Tc

³¹ Nota de depositione regis *add. in mg.* Oe; Quod inutiles debeant deponi *add. in mg.* Tc²

³² item *BeOa²PfTbVo²Vp; autem BdCaLgMgOeOfQaTc; tem Oa; int' Vo

³³ Rom. pont. *BdBcCaEaFcLcOaObOcOdOeOfPfPtRaSgVo; Rom. Zacharias pont. LgMgVmVpWc; Rom. pont. Zacharias MqTc; Zach. Rom. pont. Qa; Zazarias Rom. pont. Sl; Rom. pont. scilicet Zacharias Tb

³⁴ reg. Franc. *in mg.* Ra²

³⁵ etiam *MgPFTbTc; et Ca

³⁶ cum *CaMgPFTb; dum Tc

³⁷ est *CaMgPFTb; de Tc

³⁸ temporibus *add.* Ca, *om.* *MgPFTbTc

³⁹ a *CaPFTbTc; *om.* Mg

⁴⁰ sanctus *CaMgPFTc; magnus Tb

⁴¹ esse *add.* Tc, *om.* *CaMgPFTb

⁴² erit inf. *CaMgPFTb; inf. erit Tc

⁴³ reg. colla *CaMgPFTb; colla reg. Tc

⁴⁴ exosc- MgPFTb; osc- Ca; oc- Tc

⁴⁵ communiri *BeCaPFTbVo; communicare Mg; communicari TcVo

ideo nos premisisse debetis cognoscere⁴⁶, ut ostenderemus nihil esse in hoc seculo⁴⁷ excellentius sacerdotibus, nihil sublimius episcopis reperiri. Nonne, sicut ait beatus Gregorius recordande memorie, Vigilius papa⁴⁸ contra Theodoram, tunc augustam, dampnationis promulgavit⁴⁹ sententiam⁵⁰? Sic quoque Charibertus Parisiorum rex cum Ingobergam⁵¹ legitimam uxorem suam reliquisset, et duas sorores Meroflidem⁵² et Marchovevam⁵³ in uxores duxisset, a beato Germano Parisiorum episcopo excommunicatus est, et cum⁵⁴ resipiscere nollet, non multo post divino iudicio ipse⁵⁵ defunctus est.

ID 5.378] +D 96 c 9, Quis dubitet - posse et solvi; +D 95, c 10, Duo quippe to credant se communicari only

⁴⁶ cogn- *CaMgPfTc; agn- Tb

⁴⁷ nihil esse in hoc sec. *CaMgPfTb; in hoc sec. esse nihil Tc

⁴⁸ Vig. papa *BeTb; Iulius BdCaPfRa; Iulius papa MgTcVo

⁴⁹ damp. prom. CaMgPfTc; prom. damp. Tb

⁵⁰ -iam *CaPfTbTc; -tia Mg

⁵¹ Ingob- PfTb; Ingolb- BeCaRa; Ingelb- Mg; Goh- Oa; Glob- Tc; Ingobertam Vo

⁵² -flidem OaPfVo; Metroflidem Be; -lfidem CaMgRa; -fildem Tb; -fidem Tc

⁵³ -evam BePfTbVo; -enam CaMgOaRaTc

⁵⁴ cum *CaPfTbTc; om. Mg

⁵⁵ ipse CaPfTbTc; om. MgPt

110¹

²Gregorius VII³ in V libro registri sui⁴

Predecessorum nostrorum statuta sequentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento⁵ astricti sunt, apostolica auctoritate a sacramento⁶ absolvimus, quousque ipsi⁷ ad satisfactionem veniant, et ne eis antea⁸ fidelitatem observent, prohibemus.

Ars. 713 fo. 137v] +C 15 q 6 c 4 var.

¹ om. Lc

² vi. (om. Ea) De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt, quod non possunt sine periurio absolvi ab illo sacramento *add. in mg.* Bd, *in text* Ea; De excommunicatis qui fidelitate aut sacramento astricti sunt quod possunt sine periurio absolvi *in marg.* Lj²; Quod apostolica auctoritate (a iuramento *add.* Ca) possunt absolvi qui excommunicatis iuramento sunt astricti *add. in mg.* BeCaLjLn²

³ VII BeCaMgMqOaPkPtRaVpWc; III Cb; VI PfTc; IIII Vo; om. ATb

⁴ vi *add. in mg.* Be²

⁵ sacr. *CaCbMgPfPkTbA; om. Tc

⁶ astricti - sacr. CaPf(Qa)TbTcA; om. Mg

⁷ ipsi MgPfTbTcA; episcopi Ca

⁸ antea CaPfQaTbTcA; sanam Mg; amodo Mq

111¹*Urbanus II Ebredunensi², Vapicensi³, Diensi episcopis⁴*

Iuratos Wigoni milites⁵ comiti ne ipsi quamdiu excommunicatus est serviant prohibete. Quod si sacramenta pretenderint, moneantur oportere Deo magis⁶ servire quam hominibus. Fidelitatem enim⁷ quam Christiano principi iuraverunt⁸, Deum⁹ eiusque sanctos¹⁰ adversanti et eorum precepta calcanti¹¹, nulla cohibentur auctoritate persolvere.

Ars. 713 fo. 137v] +C 15 q 6 c 5

¹ *om. LcWc*

² Tred. Ra; Red- Vp

³ Ebr- Vap- OaPfTbVoA; episcopo Vap. Ca; Edr- Vap- BeEaMqTc; Vap- Edr- Mg; Edredensi Vap. Pt

⁴ Di. ep. MgOaPfTbTcA; *om. Ca; Di. om Mq*

⁵ Wig- mil. BeCaMgMqRaVoA; Ningni milites Oa; Guig- mil. PfPt; Uing- mil. Tb; mil. Hugoni Tc;

Ugoni mil. (mil. *after comiti*) Vp

⁶ op. Deo magis CaMgPfTcA; Deo magis op. Tb

⁷ enim CaMgPfTcA; *om. Tb*

⁸ iur. CaPfMgTcA; *om. Tb*

⁹ Deum BeMqPfTbVoA; Deo CaMgRaTc

¹⁰ eiusque sanctos BeMqOaPfVoA; eiusque sanctis CaMgRaTc; sanctosque eius Tb

¹¹ iuraverunt *add. Tb, om. CaMgPfTcA*

112

¹Ex concilio Triburiensi², cap. xxx, cui interfuit Arnulfus rex³

Quesitum est in eadem sinodo pro quibus causis quemlibet hominem episcopali auctoritate vinculo⁴ anathematis ligari oporteat. Atque unanimi⁵ cunctorum sententia decretum est, pro his tribus criminibus fieri debere, cum ad sinodum canonicè iussus venire contempnit⁶, aut postquam illuc⁷ venerit, sacerdotalibus respuit⁸ obedire preceptis, aut ante finitam cause sue examinationem⁹, a sinodo profugus abire presumit.

ID 14.122] +C 11 q 3 c 43, widely var.

¹ Quibus de causis homines debeant excommunicari (anathematizari Ln) *add. in mg. BeCaLn², De excommunicatione add. Ea*

² conc. Trib. CaEaMgTbTc; Trib. conc. Pf

³ Arn. rex BeCaOaPfTcVo; rex Arn. MgTb

⁴ *repeated Mg*

⁵ cum *add. Mg, om. *CaPfTbTc*

⁶ -empnit *BeLcMgMqOaPfTbVo; -empserit CaRaTc

⁷ illu Tc

⁸ -uit *CaMgPfTb; -uerit Tc

⁹ *obsc. corr. Tc*

113¹*²Ex³ decr' Bonifacii pape, cap. v⁴*

Nulli liceat ignorare omne quod Domino⁵ consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quicquid semel fuerit⁶ consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, et ad ius pertinet sacerdotum. Propter quod quia⁷ inexcusabilis erit omnis qui⁸ a Domino et⁹ ecclesia cui competunt, aufert, vastat, invadit, vel eripit¹⁰, usque ad emendationem ecclesieque satisfactionem ut sacrilegus diudicetur¹¹. Et si emendare noluerit, excommunicetur.

*ID 14.87] +C 12 q 2 c 3*¹ *om. Lc*² *Ut barbati monasteriis redditus [sic] add. in mg. Ca (not Ln)*³ *In Vo*⁴ *v *BeCaMgPFTb; cv Tc; om. Vo*⁵ *omne quod Domino *BeMgOaPFTbVo; quod Deo Ca; omne quod Tc*⁶ *semel fuerit *BeCaMgPFTbVo; fuerit semel TbTc*⁷ *quod quia BeOaPFTcVo; quia Ca; quod MgTb*⁸ *lacuna follows Pf*⁹ *ab add. Tb, om. *CaMgPFTc*¹⁰ *et add. Mg, om. CaPFTbTc*¹¹ *sacr. diud- BeMgOaPFTbVo; diud. sacr. Ca; sacr. iud- Tc***114¹***²In decr' Nicolai³, cap. xvi⁴*

Nicholaus papa Romanus episcopis omnibus⁵. Illi qui peregrinos vel⁶ oratores⁷ cuiusque⁸ sancti, sive clericos⁹, monachos vel¹⁰ feminas aut inermes pauperes depredati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint, anathematis vinculo feriantur, nisi digne emendaverint. ¹¹Pax vero illa quam treviam¹² Dei¹³ dicimus sic observetur sicut ab archiepiscopis¹⁴ uniuscuiusque¹⁵ provincie

¹ *om. Lc*² *Qui in remotis partibus peregrinant, qui prope add. in mg. Ca (not Ln), De peregrinis add. in mg. Tc²*³ *pape add. EaMgTbVo, om. BeCaMqOaPFTc*⁴ *cap. xvi BeCaMgPFTb; cap. xv Mq; om. Tc*⁵ *ep. omn. CaMgPFTb; omn. ep. Tc*⁶ *vel CaMgPFTb; et Tc*⁷ *corr. fr. arat- Mg*⁸ *cuiusque CaMgPFTb; cuuscumque Tc*⁹ *sive cler. OaPFTbVo; sive cler. sive BeEaCaRaTc; cler. sive Mg*¹⁰ *mon. vel. BeCaEaMgOaPFTbVo; sive mon. vel Mq; sive mon. Pk; sive laicos sive Tc*¹¹ *De treuga Dei add. in mg. Tc²*¹² *treugam (vel treviam in mg) Ra*¹³ *Domini (ss) Ra*¹⁴ *episcopis add. Mg, om. CaPFTbTc*¹⁵ *-que ss Tb*

constituta¹⁶ est. Qui autem eam¹⁷ infregerit, excommunicationi subdicatur¹⁸. Hec igitur et cetera¹⁹ huiusmodi²⁰ quicquid in sacris canonibus habetur authenticum sancta²¹ prefata sinodus fore censuit observandum.

JL 4044 .cf Hoffmann, Treuga, 219] +C 24 q 3 c 25 to excommunicationi subdatur only

¹⁶ -uta CaMgTbTc; -utum Pf

¹⁷ eam CaMgPFTb; *om.* Tc

¹⁸ subdicatur PFTb; subdatur BeCaMgMqOaVo; subiaceat Tc

¹⁹ cetera BeCaOaPFTbVo; cuncta MgTc

²⁰ et *add.* Mg, *om.* CaPFTbTc

²¹ sancta CaMgPFTb; sacra Tc

115¹

²Actio prima V Sinodi³

Vane⁴ profertur a quibusdam qui dicunt non⁵ oportere⁶ post mortem hereticos anathematizari, et sequi in hoc⁷ doctrinam sanctorum patrum, qui non solum viventes hereticos condempnaverunt, sed et⁸ post mortem utpote in sua⁹ impietate¹⁰ mortuos anathematizaverunt¹¹ sicut eos qui iniuste¹² condempnati sunt revocaverunt¹³ post mortem, et in sacris diptichis¹⁴ scripserunt, quod factum est in Iohanne et in¹⁵ Flaviano religiose memorie episcopis¹⁶ Constantinopolitanis.

ID 14.62a] C 24 q 2 c 6a

¹ *om.* Lc

² vii. (*om.* EaTc) De hereticis post mortem excommunicandis *in mg.* BdLj²Tc², *in text* Ea; Quod heretici mortui post mortem etiam possunt excommunicari *add. in mg.* Be; Hereticos post mortem excommunicandos *add. at head of leaf* Pf²

³ vii *add. in mg.* Be²

⁴ Vane BdBeCaCbEa²MfMgMoSITbWc; Sane

AdBbDbEaEgFcLgMhMkMmMqOaObOePdPfPtPwRaSeSgTcVoVpVqBrant; Unde Pk; Mane Qa

⁵ non BeCaMfMgMhMjMkMqPfPkRaTbVoWc²; *om.* EgOaPtTc

⁶ *om.* Oa

⁷ in hoc *BeCaCbEgMfMgMjMkPfPkPtVo; in hac Mh; in hoc possumus Tb; *om.* Tc

⁸ et *BeOaPkTbVo; *om.* CaEaEgLgMfMgMhMjMkMoMqQaRaSeSITcVmWc

⁹ utpote in sua] in sua in (*subs. canc.*) Ra *partly in mg.*

¹⁰ impietate *BeCaEaEgLgMfMhMjOcQaRaSe²TcVmVoWc; pietate MgMkMqSeSl; potestate Pk; pravitate Tb

¹¹ sed (et) post - anath.

*AbBeCaEaEbEcEgGcLgMfMgMhMjMkMoMqOaOcPkQaRaSdSeSITbTcVmVoVtWaWbWc; *om.* AaBdCbDbFcKaLbObOdOfOePfPtPwSgZaBrant; sed etiam mortuos *Vosm.*

¹² iuste Mf

¹³ *corr. fr.* invoc- Mh

¹⁴ carthis *add. ss* Ca², vel cartis *add. ss* Mg

¹⁵ in *CaMgPFTb; *om.* Tc

¹⁶ rel. mem. ep. *CaMgPFTb; ep. rel. mem. Tc

116¹²*Actio V. Augustinus³ ait*

Si forte isti libri ita designant traditorem suum sicut designavit Dominus⁴ Iudam, legant⁵ in eis nominatim⁶ et expresse vel Cecilianum vel eius ordinatorum eorumdem⁷ librorum fuisse traditores et si non eos⁸ anathematizavero, ipse coniudicer tradidisse. Item⁹. Que modo recitata sunt, Augustinus sancte¹⁰ memorie convenienter¹¹ statuit teneri¹² ab initio¹³ in ecclesia. Impium enim dogma iam¹⁴ culpatum et condempnatum, et eos qui tali dogmati obnoxii¹⁵ sunt anathematizari vult ecclesie traditio, licet¹⁶ mortui essent. Ideo et sancte memorie Augustinus dixit¹⁷, Si modo convinceretur Cecilianus de his que inferuntur ei, etiam post mortem¹⁸ illum anathematizo. Item¹⁹. Multi episcopi congregati et quedam de diversis causis ad ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes de episcopis statuerunt defunctis qui suas facultates hereticis relinquunt, ita ut et²⁰ post mortem²¹ anathemati subiciantur. Sunt autem²² etiam²³ Augustini sancte memorie epistole dicentes quod, si qui²⁴ in vita sua non²⁵ recte sapuerunt, licet non condempnati fuissent adhuc viventes ut²⁶ demonstrato peccato²⁷ isti et post mortem anathemati subiciantur. Item²⁸. Et si vera

¹ Lc has fragment only, run on from c 112 without a break, Multi episcopi congregati et quedam – anathemati subiciantur.

² Quod heretici in infidelitate mortui post mortem etiam possunt excommunicari *add. in mg. Ca*

³ V. Aug.] Augustini Vo

⁴ des. Dom. *BeMgPfTbVo; Dom. des. CaTc; designaverit Dom. Oa

⁵ -ant *CaMgPfTc; -unt Tb

⁶ -tim *MgPfTbTc; -ti Ca

⁷ -dem *in mg. Ra*²

⁸ si non eos *BeMgOaTcVo; nisi eos CaPf; si eos non Tb

⁹ Item *OaTb; *om. BeCaMgPfTcVo*

¹⁰ sancte *CaMgPfTb; *om. Tc*

¹¹ *obscure in Pf*

¹² teneri MgPfTbTcVo; retineri Ca [tenenti *Idpma*]

¹³ ten. ab in. *CaMgPfTb; ab in. ten. Tc

¹⁴ iam BeMgOaPf(*lacuna follows*)TbVo; iam in Ca; *om. Tc*

¹⁵ -oxii *CaPfTbTc; -oxi Mg

¹⁶ etiam *add. Mg, om. *CaPfTbTc*

¹⁷ dixit BeCaMgOaPfVo; dicitTb; ait Tc

¹⁸ eius *add. CaMgTc, om. *BeOaPfTbVo*

¹⁹ Item *BeCaMgPfTbVo; *om. Tc. New canon in Vo*

²⁰ et *Ca²MgPfTbVo; *om. Ca; etiam Tc*

²¹ mortem *Ca³MgPfTbTc; *om. Ca*

²² autem *CaMgPfTb; *om. Tc*

²³ *ss Vo*

²⁴ qui *MgPfTbVo; *om. CaTc*

²⁵ non *MgPfTbTc; *nec Ca*

²⁶ ut *CaMgOaTcVo; *lacuna Pf; in Tb*

²⁷ suo *add. Tc, om. *CaMgPfTb*

sunt que²⁹ Ceciliano obiecta sunt, et nobis aliquando³⁰ possent monstrari, ipsum mortuum anathematizarem³¹. Item³². Dicis licere mihi etiam de mortuis iudicare³³, quia iudicium non tantum de vivis sed etiam³⁴ de mortuis fieri potest. Item.³⁵ Rambulas³⁶ sancte memorie episcopus³⁷ factus Edissene³⁸ civitatis, qui in sacerdotibus resplenduit³⁹, Theodorum Mops venustum⁴⁰ etiam post mortem in ecclesia⁴¹ anathematizavit⁴². Item.⁴³ Etiam Romanorum ecclesia ante paucos annos Dioscorum qui fuit papa eiusdem ecclesie et⁴⁴ post mortem anathematizavit, cum nec in fidem peccasset, et hoc sciunt omnes qui hic⁴⁵ degunt Rome⁴⁶, et maxime qui in dignitatibus existunt, qui etiam eidem Dioscoro communicatores permanserunt usque ad eius mortem. Item.⁴⁷ Etiam Origenem⁴⁸ si ad tempora Theophili sancte memorie vel superius aliquis recurrerit, post mortem inveniet anathematizatum. Quod etiam non⁴⁹ in isto fecit et vestra sanctitas et Vigilius religiosissimus papa antiquioris Rome. Item.⁵⁰ Sancta sinodus dixit, Sufficiunt quidem⁵¹ que dicta⁵² et prolata sunt ecclesiasticam traditionem demonstrare, quod oportet hereticos et⁵³ post mortem anathematizari⁵⁴.

ID 14.62b] C 24 q 2 c 6c

²⁸ *New canon in Vo*

²⁹ *a add. Tb, om. *CaMgPfTc*

³⁰ *-quando *CaMgPfTb; -quomodo Tc*

³¹ *corr. fr. -izamus Ca*

³² *Item BeCaMgTbTc; om. Pf. New canon in Vo*

³³ *iud- *CaMgPfTb; diud- Tc*

³⁴ *etiam *CaMgPfTc; om. Tb*

³⁵ *New canon in Vo*

³⁶ *Rambulas BeCaMgMqOaPfVo; Rambulans Tb; Rabanus Tc*

³⁷ *corr. fr. -pis Mg*

³⁸ *corr. to Idess- Tc*

³⁹ *resp- BePfTc; exp- CaMgQaTb; rex plenduit Oa*

⁴⁰ *Mops venustum BeMg; inops venustum CaMgPfQaTb; in nops venustum Ra; om. OaTcVo*

⁴¹ *in eccl. in mg. Ra²*

⁴² *in eccl. anat. *CaMgPfTb; excommunicavit Tc*

⁴³ *New canon in Vo*

⁴⁴ *et *CaOaPfTbVo; etiam BeMgTc*

⁴⁵ *hibi Vo*

⁴⁶ *Rome BePfQaTbTc; R. OaVo; om. CaMg*

⁴⁷ *New canon in Vo*

⁴⁸ *Etiam Or. *CaMgPfTc; Or. etiam Tb*

⁴⁹ *non CaPfTbTc; nunc MgPf²; om. Be*

⁵⁰ *Item om. Vo, which begins a new canon here*

⁵¹ *quidem *CaMgPfTc; om. Tb*

⁵² *dicta *BeOaPfTbTcVo; predicta MgQa*

⁵³ *et *BeMgPfTbVo; etiam CaTcWc*

⁵⁴ *anathematizari *CaMgTbTc; anathemazari Pf*

117¹*Actio IV*²

Sancta sinodus dixit, Augustini religiose memorie, qui inter³ episcopos Africanos⁴ splenduit, diverse epistole recitate sunt significantes quod oportet hereticos et⁵ post mortem anathematizari.⁶ Talem autem ecclesiasticam traditionem et alii Africani⁷ reverentissimi⁸ episcopi servaverunt, sed et⁹ sancta Romana¹⁰ ecclesia quosdam episcopos et post mortem anathematizavit, licet pro fide in vita sua non essent accusati, et utrumque apud nos habita gesta significant.

ID 14.63] C 24 q 2 c 6d

¹ *om. Lc*

² Actio IV *BeCaEaMgMqOaPfTbVo (MgMq in mg with no break); Actio III Bd; Actio VIII Tc; *om. Wc*

³ ceteros *add. Tb, om. *BdCaMgPfTc*

⁴ Africanos *MgOaPfTbTc; Africa vos Ca

⁵ et *BeCaPfTbVo; etiam MgTc

⁶ Sancta sinodus – anathemat. *om. Vc, add. ss Vc*²

⁷ -ican Ca

⁸ reverentissimi *CaMgPfTb; religiosi Tc

⁹ et MgPfTbTcVo(ss); etiam Ca

¹⁰ san. Rom. *CaTc; Rom. san. BeMgMqOaPfRaVo; Rom. Tb

118¹²*Leo*³ *Rustico Narbonensi episcopo*⁴

De communione privatis et ita⁵ defunctis horum causa Dei iudicio observanda⁶ est, in cuius manu fuit ut talium obitus non usque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viventibus non communicavimus⁷, mortuis communicare non possumus⁸.

ID 14.60] C 24 q 2 c 1

¹ *om. Lc*

² viii. Quod sit communicandum non ex nomine excommunicatis (*corr. fr. communicantis*) in mg. Bd; De communione privatis et ita defunctis quorum causa Dei iudicio reservanda est (*om. Be*) *add. in mg. BeCaLn*²; Quod sit communicandum ex nomine excommunicatis Ea

³ papa *add. PtTc, om. *CaMgPfTb*

⁴ episc. *CaMgPfTb; *om. Tc. viii add. in mg. Be*²

⁵ ss Tc

⁶ obs. MgPfTbTc; res- Ca

⁷ -avimus *BeCaMqRaTb; -amus MgOaPfTbVo

⁸ poss. non comm. *before corr. Tb*

119¹*Gregorius*² *papa Fausto*³ *magistro militie*⁴

Mortuos suscitasse legimus Christum⁵, in errore mortuos⁶ absolvisse non legimus. Et qui hoc certam⁷ faciendi solus⁸ habuit potestatem, beato Petro apostolo⁹ principaliter mandat, Quecumque ligaveris super terram, erunt ligata et in celo, et quecumque solveris super terram erunt soluta et in celo. Super terram inquit, nam in alligatione defunctum nusquam dixit absolvendum.

ID 14.61] C 24 q 2 c 2b – the earlier form of the canon before enlargement

¹ *om.* Lc

² Gregorius CaMgOaPfPkQaTb; Leo Tc

³ Fausto MqPfQaTb; Faustino BeCaTc; Fausto EaOaVo; Fausti Mg

⁴ malicie Mq

⁵ etiam *add.* Mg, *om.* *CaPfQaTbTc

⁶ mortuos *BeMgMqOaRa²TbTc; *om.* Ca(*lacuna follows*)PfRaVo

⁷ certam *BeOaTb; tamen CaMgMqPfQaVo; certamen Pk; tum (vel certam *in mg* Ra²) Ra; *om.* Tc

⁸ solus *CaMgPFTb; certam Tc

⁹ apostolo *CaMgTb²Tc; *om.* Pf

120¹*Ex concilio Epaonensi*², *cap. xi*

Si aliquis³ excommunicatus fuerit mortuus, qui iam sit confessus, et testimonium habet bonum, et non poterat venire ad sacerdotem, sed preoccupavit eum mors in domo aut⁴ in via, faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, et dent redemptionem⁵ pro captivis.

ID 14.114b] + C 26 q 6 c 11 var.

¹ *om.* Oa

² Epaon- *EaLcMqPfQaRaTbVo; Apagnensi ? Be; Pandensi Ca; Paudensi Mg; Opanonensi Pt; Epagn-Tc; Parisiensi Vp

³ aliquis BeCaPfTbTcVo; quis MgMqQaWc

⁴ aut *CaMgPFTc; vel Tb

⁵ dent red. *CaMgPFTb; red. dent Tc

121¹²*Ex eodem concilio*³, *cap. x*⁴

Si episcopus ante dampnati absolutionem obitu rapiatur, correptum⁵ aut penitentem successorem licebit absolvere.

¹ *om.* Lc

² Quod successor possit absolvere quos possessor episcopus excommunicavit (-erit Be) *add. in mg.* BeCaLn²

³ Ex eod. conc. BeCaMgTbTcVo; Ex concilio Epaonensi Oa; Item Pf

ID 14.114a] C 11 q 3 c 40

⁴ xi Vo

⁵ correptum *BeCaEaOaPfQaTcVo; correctum MgMqTb

122¹

²Ex concilio Magontiensis³, cap. v⁴

Quesitum est ab⁵ aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem Deo peractam, utrum cadavera illorum⁶ ad ecclesias deferenda sint, et oblationes pro eis offerende et misse celebrande an non? Quibus respondemus, Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus et digne penitentibus communio in fine⁷ secundum canonicum⁸ iussum danda est, cur canones interdicut⁹ eis qui pro peccatis suis¹⁰ penam extremam persolvunt, et confitentur vel¹¹ confiteri desiderant. Scriptum est enim, Non iudicat Deus bis in idipsum.

ID 14.124] + C 13 q 2 c 30

¹ om. Lc

² Utrum cadavera eorum qui suspenduntur ad ecclesiam deferri debeant, et si sit pro eis offerendum *add. in mg.* BeCaLn², Quod sit communicandum non ex nomine excommunicatis *in marg.* Lj2 (*compare c. 123 Tc²*), De suspensis *add. in mg.* Tc²

³ Mag- *CaPfQaTb; Mog- Mg

⁴ Ex - v *CaCbMgPfTbVo; Ex - Mag. Qa; *om. with no break Tc*

⁵ *corr. fr.* pro Ra²

⁶ illorum *BeCa²MgOaPfRa²Tb; eorum CaRaTcVo

⁷ comm. in fine *in mg.* Ra²

⁸ -onicum *BeCaMgOaPfVo; -onum TbTc

⁹ -unt *CaMgPfTb; -ant Tc

¹⁰ suis *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ vel *CaMgPfTb; et Tc

123¹

²Urbanus³ Guilmundo⁴ episcopo

Sane quod⁵ super Ricardo Borelli filio vestra fraternitas⁶ egisse⁷ innotuit pro zelo Dei et animarum caritate laudamus. Sed non adeo timendum⁸, non adeo vobis est

¹ om. Lc

² Ut quibus vivis communicavimus (-amus Be) communicemus et mortuis et e contrario *add. in mg.* BeCa, Ut quibus – et mortuis *in mg.* Ln² Quid sit communicandum non ex nomine excommunicandis *add. in mg.* Tc²

³ papa II *add.* Vo

⁴ Guilm- BeOaPf; Gilm- Ca; Guitm- EaQa; Wil- MgMq; Guim- PtVo; Guilim- Ra; ? Tb; Wol- Tc; Vilielmo Vp; Willimundo Wc

⁵ *corr. fr.* quo Ra

⁶ vestra frat. *CaMgPfTb; frat. vestra Tc

⁷ egisse *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁸ est *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

ab eius eleemosinis abstinendum. Inter ceteros quippe nostre fidei patres beatus Leo doctor egregius quibus, inquit, vivis non communicavimus nec mortuis communicare debemus. Constat ergo quoniam quibus vivis, ut ex opposito loquamur, communicavimus⁹, mortuis quoque communicare¹⁰ possumus. Nos plane inter duo oppugnantia positi, impiis quidem¹¹ et schismaticis communicare nullo modo possumus, istis autem, licet peccatoribus¹² et prebonibus dispensative¹³ pro tempore communicamus¹⁴, quia et hactenus ecclesiam¹⁵ sustentaverunt, et se fideliores in posterum pollicentur. Alioquin oportet de his mundi partibus exire, sub qua etiam sponsione nos eis nuper in beati Petri natalitiis¹⁶ absolutionem indulsumus.¹⁷ Quia ergo predictus vir neque nominative excommunicatus, neque communicans¹⁸ cum excommunicatis ex nomine exiit, sed in Domini sui fide atque servitio, licet nobis eius¹⁹ dispensative, id est quandiu eos nos²⁰ patimur, eleemosinis communicare, et defuncti animam Christiane religionis moribus adiuvarere²¹.

ID 14.68] C 24 q 2 c 3

⁹ -avimus *CaOaRaTc; -amus BeMgPftbVo

¹⁰ non add. Tc, om. *CaMgPftb

¹¹ quidem *BePftbVo; quippe CaMgRa; quod Oa; om. Tc

¹² peccatoribus *CaMgTbTc; peccantibus Pf

¹³ dispative Tc

¹⁴ -camus *MgPftbTc; -cavimus Ca

¹⁵ et hact. eccl. *CaMgPftb; eccl. et hact. Tc

¹⁶ -itiis *CaMgPftb; -itio Tc

¹⁷ Vo mg has a large drawing of a lion, with the note: Raimundus me fecit, anima sua fruatur boni

¹⁸ corr. fr. excomm- Ra²

¹⁹ nobis eius *BeCaTb; vobis eius MgPftRaVo; vobis eis Oa; eius vobis Tc

²⁰ nos CaMgPftc; non Tb

²¹ adiuvarere *CaEaMgPftb; adiunare RaTc; vel adiuvarere (?) in mg. Ra²

124¹

²Ex concilio Parisiensi tempore Ludovici³

De⁴ illicita excommunicatione, lex Iustiniani⁵ catholici imperatoris, quam probat et servat⁶ ecclesia catholica, constitutione⁷ cxviii⁸, capitulo cccli, decrevit ut

¹ om. Lc

² iiii. Item de illicita excommunicatione in mg. BdLj²; Quod iniuste excommunicatus maioris sacerdotis auctoritate possit absolvi add. in mg. BeCaLn²

³ temp. Lud.] cap. v Vp

⁴ Ne Wc

⁵ -iniani *CaMgTbTc; -iani Pf

⁶ prob. et serv. *CaMgPftc; serv. et prob. Tb

⁷ const- *MgPftRaTbTc; inst- CaRa²

⁸ cxviii *BeCaMqOa²PftbVo; cxxviii MgQa; cxviii Oa; cxxxiii Tc

nemo episcopus⁹, nemo presbiter excommunicet aliquem¹⁰ antequam causa probetur, propter quam¹¹ ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem adversus ea aliquem excommunicaverit, ille quidem qui excommunicatus est maioris sacerdotis auctoritate ad gratiam sancte communionis redeat. Is¹² autem qui non legitime¹³ excommunicavit¹⁴ in tantum abstineat¹⁵ a sacra communione tempus¹⁶ quantum maiori sacerdoti visum fuerit, ut¹⁷ quod iniuste fecit ipse¹⁸ iuste patiat. Et hinc sanctus Gregorius ad Iohannem episcopum iniuste excommunicantem inter cetera scripsit dicens, Cassatis prius atque¹⁹ ad nihilum redactis predictae sententiae tue decretis, ex beati Petri²⁰ apostolorum principis auctoritate decrevimus xxx dierum spatio sacra te²¹ communione privatum, ab omnipotenti²² Deo tanti²³ excessus veniam cum summa penitentia ac lacrimis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognoverimus implere remissius²⁴, non iam tantum iniustitiam, sed et²⁵ contumaciam fraternitatis tue cognoscas, iuvante Domino, severius puniendam, quia nemo prepropere vel prepostere, scilicet non²⁶ commonitus²⁷ neque conventus²⁸ est iudicandus. De conventionem²⁹ huiusmodi³⁰ patrorum³¹ manifestorum criminum³² lex dicit, ³³Quicumque tribus auctoritatibus iudicis conventus vel tribus edictis³⁴ fuerit ad iudicem provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est quod causam exstinguit,

⁹ et *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

¹⁰ -quem *BeOaPfTbTcVo; -quam CaMg

¹¹ propter quam *CaMgTbTc; *corr. fr.* qua to quia Pf

¹² Is *MgPfTbTc; His Ca

¹³ non. leg. *MgPfTbTc; leg. non Ca

¹⁴ -avit *BeMgOaTbVo; -averit CaPfTc

¹⁵ abstineat *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁶ tempus BeCaOaPfRaTbVo; temporis MgTc; vel episcopus *in mg.* Ra²

¹⁷ ut *CaMgPfTb; et Tc

¹⁸ ipse *CaMgPfTc; *om.* Tc

¹⁹ atque pr. *subs. corr.* Tb

²⁰ Petri *MgPfTbTc; *om.* Ca

²¹ te *here* BePfTbVo; *om.* CaMgOa; *before* lxxx Tc

²² -enti CaMgPfTb; -ente Tc

²³ tanti *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁴ impl. rem. *CaMgPfTb; non impl. Tc

²⁵ et *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁶ non *CaMgPfTb; neque Tc

²⁷ confessus *add. ss.* Ra

²⁸ conventus *BeOaTb; convictus CaMgMqPfRaTcVo

²⁹ autem *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

³⁰ huiusm- *CaMgPfTb; huiuscem- Tc

³¹ scilicet *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

³² -inum *CaMgPfTc; -en Tb

³³ De tribus auctoritatibus *add. in mg.* Tc²

³⁴ edictis *CaMgTbTc; dictis Pf

fuerit vocatus³⁵, et presentiam suam apud³⁶ eum iudicem a quo ei denuntiatus est³⁷ exhibere³⁸ noluerit, adversus eum quasi in contumacem iudicari potest, quin immo nec³⁹ retractari per appellationem negotia possunt, quotiens in contumacem fuerit iudicatum. Et hanc sententiam de tribus auctoritatibus conventis⁴⁰ ex⁴¹ evangelica veritate Celestinus ad Nestorium scribens, et Ephesina synodus de eodem decernens⁴², et beatus Gregorius ad Iohannem scribens comprobant⁴³. De peremptorio autem scripto Africanum concilium monstrat de Cresconio ut si conventus resipiscere⁴⁴ detrectaverit⁴⁵, suo contemptu⁴⁶ et contumacia⁴⁷ faciente, auctoritate iudiciaria⁴⁸ protinus excludatur. Et item, beatus Gregorius de sententia in contumacem scribens ad Maximum presumptorem Salonitanum episcopum dicit, Hortamur ut ad nos venire omni postposita excusatione festines, quatenus servata iustitia, hec de quibus accusaris et cognoscere⁴⁹ et finire secundum canonica instituta, Christo revelante, possimus. Ita autem fac ut ad veniendum amplius iam moras non⁵⁰ ingeras, ne⁵¹ ipsa te⁵² magis absentia obnoxium⁵³ his que⁵⁴ dicuntur assignet, et nos in te hec res non solum propter dicta crimina, que purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientie culpam durius scilicet ut in contumacem cogat ex concilio ferre iudicium.

ID 14.21] C 24 q 3 c 6

³⁵ voc- CaMgPftb; provoc- Tc

³⁶ apud *CaMgTbTc; ante Pf

³⁷ est *CaMgTbTc; om. Pf

³⁸ -ere *CaPftbTc; -eri Mg

³⁹ immo nec *MgPftbTc; nimmo non Ca

⁴⁰ -tis *CaMgPftb; -tus Tc

⁴¹ ex *MgPftbTc; om. Ca

⁴² dec- *MgTb; disc- BeCaPftc

⁴³ -bant *MgPftRa²TbTc; -bavit CaRa

⁴⁴ resipiscere CaMgPftb; respicere Tc

⁴⁵ detre- *CaPftbTc; detra- Mg

⁴⁶ contemptu *BeCaPftcVo; cont. sua Mg; contentu Tb

⁴⁷ et contumacia *CaMgTbTc; contumaciam Pf

⁴⁸ iudiciaria *MgPftbTc; fiducioria Ca

⁴⁹ cogn- *CaMgPftb; recogn- Tc

⁵⁰ non *BeCaMgOaVo; nec Pftb; ne Tc

⁵¹ ne *MgTc; nec BeCaOaPftbVo

⁵² iam *add.* Tb, *om.* *CaMgPftc

⁵³ abs. obn. *CaMgPftc; obn. abs. Tb

⁵⁴ que *Mg?PftbTc; quo Ca

125

¹*Decretum Gregorii² VII³*

Quoniam multos, peccatis nostris⁴ exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus prout possumus temperamus. Apostolica itaque auctoritate⁵ ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, filios, servos, ancillas, seu mancipia⁶, nec non rusticos et servientes⁷, et omnes alios qui non adeo curiales sunt ut eorum consilio scelera perpetrentur, et eos qui ignoranter excommunicatis communicant, sive illos qui communicant cum eis qui⁸ excommunicatis communicant⁹. Quicumque autem aut arator aut peregrinus sive viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis¹⁰ non pro sustentatione superbie, sed humanitatis causa dare voluerit, non prohibemus.

ID 14.43] C 11 q 3 c 103

¹ Non facile excommunicandum *add.* Ea; Quod innocentes pro crimine alieno non debent excommunicari *add. in mg.* BeCa, Innocentes – excommunicari *add. in mg.* Ln²; Qui communicantes cum excommunicatis non sint excommunicati *add. in mg.* Tc²

² pape *add.* Tb, *om.* *BeCaCbMgPfTc

³ ix *add. in mg.* Be²

⁴ nostris *CaMgPfTb; meis Mq; *om.* Tc

⁵ prout possumus *add.* Tc, *om.* *CaCbMgPfTb

⁶ lacuna in mid-word Pf

⁷ seu mancipia *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁸ cum *add.* BeCa, *om.* *MgPfTbVo

⁹ sive illos - communicant *BeCaCbDbEaLcLgMgOaObOcOdOeOfPfPtQaRaTbVmVoWcBrant; sive illos – qui excommunicati sunt Mq; *om.* TcMigne

¹⁰ -atis *CaDbMgPfTb; -atus Tc

126¹*Epistola² Augustini ad Auxilium³ episcopum*

Si habes⁴ de hac re sententiam certis rationibus⁵ vel scripturarum testimoniis exploratam⁶, nos docere digneris quomodo recte anathematizetur⁷ pro patris peccato⁸

¹ *om.* Lc

² Epistola BeCaPfQaTbTc; Excepta Mg; Ex ep. Vo

³ Aux- *CaMgPfTb; Aus- Tc

⁴ -es *BeMgPfTbVo; -ens Ca; -eas Tc

⁵ certis rationibus *BeCaMgOaTcVo; certis rationis Pf; rationibus certis Tb

⁶ approbatam (vel exploratam *in mg.*) Ra

⁷ si *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁸ pat. pec. *CaMgPfTb; pec. pat. Tc

filius, aut pro mariti uxor, aut pro domini servus, aut⁹ quisquam in domo etiam nondum natus, si eo tempore quo universa domus est anathemate¹⁰ obligata nascatur, ne eis¹¹ possit per lavacrum regenerationis in mortis¹² periculo subveniri. Hec enim corporalis est¹³ pena qua legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus qui eiusdem impietatis participes fuerunt¹⁴ pariter interfectos. Tunc quippe ad terrorem viventium mortalia corpora¹⁵ perimebantur quandoque etiam moritura. Spiritualis¹⁶ autem pena qua fit quod scriptum est, Que ligaveris super terram erunt ligata et in celo, animas obligat de quibus dictum¹⁷ est, Anima patris mea est¹⁸, et anima filii mea est, anima que peccaverit ipsa morietur. Audistis fortassis¹⁹ aliquos magni nominis sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium²⁰. Ego autem si quis ex²¹ me quesierit utrum recte fiat, quid ei²² respondeam non invenio. Nunquam hoc facere ausus sum de quorundam facinoribus unanimiter adversus ecclesiam perpetratis, nisi gravissime commoverer. Item. Quomodo possumus vel Deo vel hominibus iustam reddere rationem, si animas innocentes²³ pro scelere alieno quod non trahunt, sicut ex Adam in quo omnes peccaverunt originale peccatum spirituali supplicio puniamus²⁴? Etenim Classiciani²⁵ filius, etsi traxit ex patre noxam primi hominis, sacro²⁶ fonte baptismatis expiandam, tamen quicquid postea qui eum genuit peccati pater²⁷ eius admisit, ubi particeps iste²⁸ non fuit, ad eum non²⁹ pertinere quis ambigat? Quid dicam de coniuge, quid dicam de tot animabus in³⁰ universa familia?

ID 14.44] C 24 q 3 c 1a

⁹ si *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

¹⁰ est an. *CaMgPfTb; an. est Tc

¹¹ eis CaMgPfTb; eius Tc

¹² in mortis *BeMgTbTcVo; *om.* CaPf

¹³ enim cor. est *CaMgPfTb; est enim cor. Tc

¹⁴ -unt *BeMgPfTb; -int CaTc

¹⁵ mort. cor. *CaMgPfTc; cor. mort. Tb

¹⁶ -lis *CaPf(*after obscure corr.*)Tb; -l' Mg; -li Tc

¹⁷ dictum *CaMgPfTb; scriptum Tc

¹⁸ mea est *CaMgPfTc; est mea Tb

¹⁹ fortassis BeCaMgPfOaTbVo; fortasse Tc; forsitan Pk

²⁰ forte autem si fuissent interrogati, reperirentur idonei inde reddere rationem *add. Brant, om.*

*AaAbBdBeCaCbDbEcEgFcKaLbLgMgOaObOcOdOeOfPfPkPtPwQaRaSdSgTbTcVmVoWaWbWc

²¹ ex *MgOaPfTb; a CaRaTc

²² ei *CaOaPfRaTbVo; ei recte MgQa?Ra²; eam Tc

²³ an. inn. *CaMgPfTb; inn. an. Tc

²⁴ -mur, *with* vel mus *in mg.* Ra

²⁵ Classiciani *BeCaOaPfTbVo; Classiani Mg; Cassiani Tc

²⁶ sacro *CaPfTbTc; sacri Mg

²⁷ pec. pat. *MgPfTcVo; pat. Ca; pat. pec. Tb

²⁸ part. iste *CaMgPfTc; iste part. Tb

²⁹ ad eum non *MgOaPfTb²TcVo; non ad eum BeCa; ad eum Tb

³⁰ in *BeMgOaPfTbVo; vel CaTc; Ra *obsc. corr.*

127

¹*Sardicense concilium*², *cap. xvi*³

Si quis episcopus forte iracundus, quod esse non debet, cito et⁴ aspere commovetur adversus presbiterum sive diaconum, et exterminare eum de⁵ ecclesia voluerit, videndum est ne innocens dampnetur aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem is⁶ qui abiectus est ut episcopos finitimos interpellet⁷, et causa eius audiatur ac⁸ diligentius tractetur, quia⁹ non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus qui iuste aut iniuste eum abiecit¹⁰ patienter accipiat ut negotium discutiatur, ut vel¹¹ probetur sententia eius a plurimis vel emendetur. Tamen priusquam¹² omnia diligenter et fideliter examinentur; eum qui fuerit a communione separatus nullus debet presumere ut communioni societ¹³.

ID 14.15] C 11 q 3 c 4

¹ Ut si episcopus indiscrete excommunicaverit a finitimis redarguatur episcopis *add. in mg.* Be; Quod episcopus indiscrete excommunicaverit, a finitimis redarguatur *add. in mg.* Ln²; iuste excommunicatus ante discussionem non recipiatur *add. in mg.* Tc

² Sardicense concilium *BeCaEaMgMq; Sardicense concilio LcOa; Ex Sardicensi concilio PfVo; Sardicensi conc. Tb; Ex Sardinensi conc. Tc

³ x *add. in mg.* Be²

⁴ quod esse - et *in mg.* Mg

⁵ de *CaMgPfTb; ab Tc

⁶ is *MgPfTbTc; his Ca

⁷ *corr. fr.* -at Ca

⁸ ac *CaMgPfTb; et Tc

⁹ quia *MgPfTbTc; quoniam Ca

¹⁰ abiecit *BeMgRaTbVo; abicit CaPfTc; obiecit Oa

¹¹ vel *BeMgOaRa²TbTcVo; *om.* CaOa²PfRa

¹² illa *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

¹³ societ *MgPfTbTc; restituatur (vel societ *add. ss*) Ca

128¹²*Ex*³ *Agathensi concilio, cap. ii*

Episcopi si⁴ sacerdotali moderamine postposito, innocentes ac⁵ minimis causis culpabiles excommunicare presumpserint, aut⁶ ad gratiam festinantes recipere fortasse

¹ *om.* Lc

² De eodem *add. in mg.* Be; Si episcopus indiscrete excommunicaverit a finitimis redarguatur episcopis *add. in mg.* Ca, Non temere excommunicare *add. in mg.* Tc²

³ Ex Agat. conc. PfTcVo; Agatense concilium BeCaEaMgMqTb; Agatense concilio Oa

⁴ Ep. si] Ep. qui Mq; Si ep. Oa

⁵ ac *MgPfTbTc; aut Ca

⁶ aut *BeCaEaMgOaPf; *om.* Tb; ut Tc; an Vo

noluerint, a vicinis episcopis cuiuslibet provincie litteris moneantur, et si parcere noluerint communio illis usque ad tempus sinodi a reliquis episcopis denegetur.

ID 14.16] C 11 q 3 c 8a

129¹

Gregorius² Magno episcopo Mediolani³

Comperimus quod Laurentius quondam frater et coepiscopus noster⁴, nullis te culpis exstantibus, communionem privaverit. Ideoque huius precepti nostri auctoritate munitus, officium tuum securus perage, et communionem sine aliqua sume formidine⁵.

ID 14.17] C 24 q 3 c 2

¹ *om. Lc*

² *Gregorius *CaMgOaPkTcVo; ? Tb; om. Pf*

³ *Mediolani BeCaPpKtVo; Mediol' Mg; Medensi Tc*

⁴ *noster *CaMgPpTc; om. Tb*

⁵ *sume form. *MgPpTtTc; form. sume Ca*

130¹

Gregorius Maximiano² Siracusano³ episcopo⁴

Frequenter me admonuisse vos recolo, ut in proferenda⁵ sententia esse precipites nullatenus deberetis⁶. Et nunc ecce cognovi quia reverendissimum virum abbatem Eusebium, commota⁷ furore vestra fraternitas⁸ excommunicavit, quod ego valde miratus sum.

ID 14.18]

¹ *om. Lc*

² *-ianus Vo*

³ *Siracusano *BeCaMgOaPpVo; om. PkTc*

⁴ *om. Vo*

⁵ *in prof- *CaMgPpTt; pro inf- Tc*

⁶ *nul. deb. *BeMgOaPpTtVo; nul. haberetis Ca; deb. nul. Tb*

⁷ *-ota *CaMgPpTt; -oto Tb*

⁸ *fur. vestra frat. *CaEaPp?RaVo; fur. frat. vestra BeMgTc; vestra fur. frat. Oa; fur. nostra frat. Tb*

131¹*²Epistola Augustini ad Auxilium³ episcopum*

Precor ut ignoscas precanti veniam⁴ excommunicato⁵, si agnoveris⁶ culpam. Si autem nihil eum peccasse prudenter advertis⁷, fac quod sanctum virum facere oportet, ut si tibi contigit⁸ tanquam homini quod utique homo dicit in psalmo, Turbatus est pre ira oculus meus, exclames ad Deum, Miserere mei, Domine⁹, quoniam infirmus sum, ut porrigat tibi dexteram suam, et comprimat iracundiam tuam, et tranquillet mentem tuam ad videndam¹⁰ faciendamque iustitiam. Aufer gesta ecclesiastica que perturbator quam considerator forsitan fecisti.

ID 14.19]

¹ *om. Lc*

² Hereticus excommunicare non debet *add. in mg. Tc*²

³ Aux. *CaMgPfTb?; Aus- Tc

⁴ prec. ven. *CaMgPfTb; ven. prec. Tc

⁵ *corr. fr. -atos Ca*

⁶ -eris CaMgPfTb; -erit Tc

⁷ adv- *MgPfTc; av- CaTb

⁸ -igit *BeCaMgOa; -igerit PfVo; -ingit TbTc

⁹ Domine *CaMgPfTc; Deus Tb

¹⁰ vid- *MgMqTcVo; evid- BeCaPfRaTb; emendandam Oa

132¹*Rabanus de pressuris² ecclesiasticis, libro I³*

Non in perpetuum dampnamur cum iuste iudicamur, dicente psalmista, Nec dampnabit illum⁴ cum iudicabitur illi. Multi denique sacerdotum culpam zelo Dei se persequi profitentur⁵, sed, dum indiscrete hoc agunt, sacrilegii facinus incurrunt; et dum precipites quasi ad emendandum ruunt⁶, ipsi quoque multo magis⁷ deterius cadunt.

ID 14.20] C 24 q 3 c 5

¹ *om. Lc*

² de press. *CaMgPfTbTc; episcopus viris Pk

³ lib. I *CaMgPfPkTb; *om. Tc*

⁴ illum *CaMgOaPfVo; eum TbTc

⁵ prof- *BeOaPfTbTcVo; conf- CaMg

⁶ et dum precipites - ruunt *MgPfTbTc; *om. Ca*

⁷ in *add. Tc, om. *CaMgPfTb*

133¹²*Alexander II Willelmo³ marchioni⁴*

Audivimus quod Henricus Ravennas dictus archiepiscopus nusus⁵ te sit excommunicare, quod⁶ quia excommunicatus te excommunicare⁷ non potuit, apostolica auctoritate⁸ te tuosque absolventes mandamus exinde non curare.

ID 14.57] C 24 q 1 c 4

¹ *om. Lc*² Excommunicatus excommunicare non potest *add. in mg. Tc²*³ Willel- BeMqPfTbVo; Will'o Ca; Willermo EaQa; Willihelmo Mg; Gillermo Oa; W. Pt; Guillemo Ra; Wiel- Tc; Guilielmo Vp; Guilgelino Wc⁴ -ionis Vo⁵ nusus *BeMgMqPfTbTcVo; iussus Ca; missus EaPt(vel nusus *ss* Ea); nuus Oa⁶ quod *MgPfTb; qui Mq; nec potuit Tc⁷ quod quia excomm. - excomm. *MgPfPtRaTb(Tc)Vo; *om. CaOa*⁸ ap. auct. *CaPfTbTc; auct. ap. Mg**134¹**²*Nicholaus papa Michaeli augusto³*

Ait Celestinus papa orientalibus episcopis scribens⁴, Si quis ab episcopo Nestorio aut⁵ ab aliis qui eum sequuntur ex quo talia predicare ceperunt⁶ vel excommunicatus vel exutus est seu antistitis seu clerici dignitate, hunc⁷ in nostra⁸ communione et durasse et durare manifestum est⁹, nec iudicamus eum esse remotum quia non poterat quemquam eius remove sententia, qui se¹⁰ iam prebuerat ipse¹¹ removendum.

ID 14.58] C 24 q 1 c 35

¹ *om. Lc*² Quod ab hereticis excommunicatus non sit a commuione privandus *add. in mg. CaLn²*³ *om. Ea*⁴ *in mg. Ea*⁵ aut *CaMgPfTb; vel Tc⁶ ex quo - ceperunt *CaCbMgPfQaTb; *om. Tc*⁷ -ate hunc *MgPfTbTc; -atem hec Ca⁸ nostra CaMgPf; ?? Tb; vestra Tc⁹ est *CaMgTbTc; *om. Pf*¹⁰ ipsum *add. Tc. om. *CaMgPfTb*¹¹ ipse *Be²CaMgMqOaPfRaVo; *om. BeTbTc*

135¹*Idem ad clerum Constantinopolitanum*²

Aperte, inquit, sedis nostre sanxit auctoritas nullum sive episcopum sive clericum seu³ professione aliqua Christianum, qui a Nestorio vel eius similibus ex quotalia predicare ceperunt vel⁴ loco suo vel communione deiecti sunt, vel eiectum vel⁵ excommunicatum videri. Sed hi omnes in nostra⁶ communione et fuerunt et hucusque perdurant, quia neminem⁷ deicere⁸ vel remove poterat qui predicans talia titubabat.⁹ Intellexisti imperator ex supra memoratis non potuisse ut non dicamus¹⁰ prelatum suum saltem quemlibet remove qui fuerant¹¹ olim remoti¹², nec¹³ deicere¹⁴ quemquam iam¹⁵ ante prostrati¹⁶.

ID 14.59] C 24 q 1 c 36

¹ om. Lc

² Constantianum Oa. De eodem add. Ra

³ seu *MgPftbTc; sive Ca

⁴ Lj fo.96v ends; text recommences on fo. 97r in 6.12 below

⁵ repeated Tc

⁶ nostra *BeMgPftbVo; vestra CaTc

⁷ quia neminem *CaMgPftb; qui Tc

⁸ d're Ca

⁹ Non possunt quemquam remove iam remoti, nec deicere quemquam iam ante prostrati in mg. Pt³

¹⁰ ut non dicamus *CaMgPftb; om. Tc

¹¹ -ant *CaMgPftb; -at Tc

¹² -oti *CaMgPftb; -otus Tc

¹³ nec *CaMgPftc; om. Tb

¹⁴ deicere *MgPftbTc; dicere Ca

¹⁵ iam *CaMgPftc; om. Tb

¹⁶ -ati *CaMgPftb; -atus Tc

136¹*Ex decretis Gelasii*³ pape, cap. ii

Quicumque igitur intra anni spatium civiliter sive⁴ publice causam suam coram suis⁵ excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientie⁶ clausisse⁷ aditum videantur. Quod si obstinato animo sine communione defuncti fuerint, nos illius⁸

¹ om. Lc

² Quod (om. Be) qui infra annum coram suo excommunicatore causam suam peragere neglexerit ulterius in ea causa non audiatur add. in mg. BeCaLn², Ante annum coram excommunicatore causa agatur add. in mg. Tc²

³ Gaii Vp

⁴ sive *CaMgPftb; vel Tc

⁵ corr. fr. suas Tc

⁶ sue add. Tc, om. *CaMgPftb

⁷ auditum vel add. Pf, om. *CaMgTbTc

⁸ illius CaPfRaTbVo; illorum BeMgTc

causam iuxta beati Leonis predecessoris nostri sententiam divino iudicio reservantes,
quibus vivis non communicavimus⁹, mortuis communicare non possumus.

ID 14.111] C 11 q 11 c 37

Explicit liber quintus¹⁰

⁹ -avimus *CaMgPFTb; -amus Tc

¹⁰ Expl. lib. quintus

AdBdBcCaDbEaLgMhMkMmMoMqObOcOdOeOfPdPfPwSeSgSITbTcVmVoVp; Explicit pars
quinta Pt (*adding fourteen canons*)Ra; *om.* BeMfMgMjWc. Bb *ends.*